Amsterdam School of Communication Research

Universiteit van Amsterdam

ONDERZOEKSRAPPORT • OKTOBER 2026

Ervaringen van pluriformiteit onder journalisten

Een enquête-onderzoek in opdracht van het Commissariaat voor de Media ten behoeve van de Mediamonitor

Mark Boukes & Youri Coudron

Amsterdam School of Communication Research

Universiteit van Amsterdam

Dit rapport is geschreven in opdracht van het Commissariaat voor de Media ten behoeve van de Pluriformiteitsmonitor. De bevindingen (resultaten en conclusies) van dit rapport zijn onafhankelijk tot stand gekomen, zonder inhoudelijke betrokkenheid van derde partijen.

Voorwoord: Commissariaat voor de Media

Beste lezer,

Pluriform nieuwsaanbod is essentieel voor onze democratie. Nieuwsmedia zorgen voor een publieke agenda en voor basisinformatie voor iedereen. En ook voor verschillende opinies bij die basisinformatie. Het Commissariaat voor de Media benadrukt het belang van een pluriform nieuwsaanbod keer op keer. Op basis van onderzoek kunnen we het gesprek voeren over pluriformiteit, met cijfermatige inzichten op zak.

Pluriformiteit is een breed begrip. Hoe complex het is om te onderzoeken, beschreven we eerder uitgebreid in onze publicatie "*Monitor Pluriformiteit: Modellen om de diversiteit van het nieuwsaanbod te monitoren*". Het Commissariaat ziet pluriformiteit als een set van diversiteitsdimensies. Ze zijn ieder op zichzelf relevant, maar interacteren ook met elkaar. Een dimensie van pluriformiteit moet dan ook niet in isolement worden behandeld, maar in samenhang met andere dimensies.

In deze studie staat centraal hoe journalisten pluriformiteit ervaren. Kunnen zij in vrijheid hun werk doen? Mogen ze schrijven waarover ze willen schrijven? En is de werkvloer divers? Het is belangrijk dat journalisten onafhankelijk hun werk kunnen doen om waakhond van de democratie te kunnen zijn.

Duiding bij onderzoeksresultaten doet ertoe. Daarom werken we in dit project samen met de nieuwssector. We werken samen om het onderzoek aan te laten sluiten op de journalistieke praktijk, en ook voor duiding van de resultaten. Er zijn namelijk ook factoren van buitenaf, die druk uitoefenen op diversiteitsdimensies. Bijvoorbeeld de aldoor toenemende macht van grote internationale platformen. In gezamenlijkheid met de sector, wetenschappers en beleidsmakers willen we een compleet beeld schetsen van de onderzoeksresultaten.

Het rapport dat nu voorligt, laat ons interessante resultaten zien en nodigt hopelijk uit tot gesprek op de journalistieke werkvloer. Zo bevestigt het onderzoek dat het redactiestatuut een belangrijke bescherming is tegen mogelijk organisatorische invloed op de journalistieke inhoud. Maar het onderzoek laat ook zien dat er kritische geluiden zijn vanuit journalisten op de werking van het redactiestatuut. Bijvoorbeeld als het gaat om de bekendheid van het redactiestatuut of de actualiteit ervan. Wij hopen op een open, constructief gesprek met de nieuwssector hierover.

Wij spreken onze waardering en dank uit aan de nieuwssector voor de medewerking. We zetten deze samenwerking in de toekomst graag voort.

Graag bedank ik ook Mark Boukes en Youri Coudron, die voor ons het onderzoek uitvoerden, en de begeleidingscommissie voor haar inbreng en denkkracht.

Ik wens u veel leesplezier.

Amma Asante,

Voorzitter van het Commissariaat voor de Media

Inhoud

Samenvatting **4**

1. Inleiding **7**

2. Overzicht van bestaande wetenschappelijke literatuur **9**
2.1 Mediaconcentratie en de percepties van het publiek 9
2.2 Mediaconcentratie en de journalistieke verslaggeving 9
2.3 Mediaconcentratie en de ervaring van journalisten 10

3. Het huidige onderzoek **12**
3.1 Microniveau: achtergrondkenmerken van journalisten. 13
3.2 Mesoniveau: de organisatie. 13
3.3 Macroniveau: de omgeving. 14

4. Methode **15**
4.1 Steekproef en deelnemers 16
4.2 Metingen 18
4.3 Analyses 24

5. Resultaten – kwantitatief **26**
5.1 Ervaren vrijheid 26
5.2 Zelfcensuur 29
5.3 Invloed van eigenaar 31
5.4 Tevredenheid met autonomie t.o.v. eigenaar 34
5.5 Werking van het redactiestatuut 36

6. Resultaten – kwalitatief **39**
6.1 Ervaren (on)vrijheid 39
6.2 Werking van het redactiestatuut 43

7. Conclusie **48**
7.1 Wat beperkt de journalistieke vrijheid dan wél? 49
7.2 Het redactiestatuut als waarborg? 50
7.3 Niet iedere journalist ervaart dezelfde vrijheid 50
7.4 Beperkingen en vervolg 51

Reflecties **53**
Reflectie van NDP Nieuwsmedia 53
Reflectie van Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) 55

Literatuur **58**

Appendix A: Kenmerken respondenten **62**

Appendix B: Vragenlijst zoals gesteld aan respondenten **67**

Appendix C: Volledige resultaten regressiemodellen **83**

Samenvatting

“Zowel in geschreven media als op televisie komen steeds meer aanbieders in handen van steeds minder partijen”

Met deze constatering sprak de Tweede Kamer op 11 november 2021 haar zorgen uit over de toenemende concentratie binnen het Nederlandse medialandschap en de mogelijke gevolgen daarvan voor de pluriformiteit. Een pluriform media-aanbod stelt burgers in staat zich op basis van een breed scala aan informatie een goed geïnformeerde mening te vormen. Middels de aangenomen motie Kwint (2021) werd verzocht *“in kaart te brengen op welke manier de pluriformiteit van het media-aanbod beter beschermd kan worden, en de Kamer hierover te informeren.”* Dit onderzoek draagt daaraan bij door pluriformiteit te benaderen vanuit het perspectief van de Nederlandse journalisten. Centraal staat de vraag hoeveel journalistieke vrijheid zij in hun dagelijkse werk ervaren; in hoeverre voelen journalisten zich vrij om zelf onderwerpen en invalshoeken te kiezen, en in welke mate passen zij zelfcensuur toe? Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar de rol van media-eigenaren: in hoeverre hangt het type eigenaarschap van nieuwsorganisaties samen met de vrijheid en autonomie die journalisten ervaren?

Om de vragen die voortvloeien uit de motie Kwint te beantwoorden werd een grootschalige enquête onder journalisten uitgevoerd. De verspreiding van de vragenlijst verliep via de stakeholders binnen dit werkveld, zoals de (commerciële) werkgevers en de vakbond. Daarmee werd een groot deel van de Nederlandse journalisten bereikt, wat resulteerde in een netto-steekproef van 1.066 respondenten.

Nederlandse journalisten ervaren gemiddeld veel vrijheid in hun werk

De kwantitatieve resultaten laten zien dat ±80% van de ondervraagde Nederlandse journalisten aangeeft (heel) veel vrijheid te hebben in hun keuze van onderwerpen en invalshoeken. Verder geeft het merendeel aan (±75%) niet regelmatig zelfcensuur te plegen in hun journalistieke werkzaamheden. Nederlandse journalisten voelen zich in hun dagelijkse werkzaamheden dus doorgaans vrij om zelfstandig journalistieke keuzes te maken. Deze bevindingen sluiten aan bij eerder internationaal onderzoek naar de ervaren journalistieke vrijheid in Nederland en bevestigen een breder beeld van relatief veel ervaren professionele ruimte in de Nederlandse journalistiek in vergelijking tot de internationale context.

Vervolgens vergelijken we de vrijheidservaringen tussen organisatietypen, de centrale variabele in de motie Kwint. Journalisten, die werken voor een grote uitgever, ervaren hetzelfde niveau aan vrijheid als journalisten bij andere commerciële media. Journalisten werkzaam bij publieke media ervaren minder vrijheid dan bij de grote uitgevers, terwijl bij niet-publieke media zonder winstoogmerk meer vrijheid wordt ervaren in vergelijking tot de grote uitgevers. Geruststellend is dat de ervaren zelfcensuur niet verschilt tussen organisatietypen.

Hoewel journalisten bij grote uitgevers niet structureel minder journalistieke vrijheid ervaren, geven zij wel aan kritisch(er) te zijn over de rol van de eigenaar

Journalisten die werken bij de grote uitgevers in Nederland beoordelen de invloed van de eigenaar minder positief dan journalisten bij andere organisatietypen. Ook zijn zij iets minder tevreden over de autonomie van de redactie ten opzichte van de eigenaar vergeleken met andere commerciële media. Organisaties zonder winstoogmerk vallen juist positief op: hun journalisten ervaren de meeste vrijheid en beoordelen ook de invloed van de eigenaar relatief positief. De mogelijke invloed van eigenaarschaptype lijkt zich daarmee niet zozeer te manifesteren in meer zelfcensuur of een directe beperking van de journalistieke vrijheid, maar vooral in de manier waarop journalisten de verhouding tussen eigenaar en redactie ervaren.

Ervaren vrijheid onder journalisten wordt maar in beperkte mate bepaald door eigendomsverhoudingen binnen het medialandschap; een sterkere mate van invloed werd gevonden van maatschappelijke druk en de bedreigingen waarmee journalisten worden geconfronteerd

De kwalitatieve resultaten laten zien dat wanneer journalisten op een open manier wordt gevraagd naar wie of wat hun journalistieke vrijheid beperkt dat zij zelden de eigenaar van hun nieuwsorganisatie noemen. De organisatie waarbinnen zij werkzaam zijn speelt echter wel een rol. Ongeacht het organisatietype noemen journalisten de directe omgeving op de redactie, het karakter van het medium en de toenemende invloed van gebruikersdata als vrijheidsbeperkende factoren. Journalisten tonen echter ook begrip dat dergelijke invloeden bij de journalistieke praktijk horen. Een grotere groep journalisten wijst op een andere bron van onvrijheid van buiten de nieuwsorganisatie: negatieve reacties van lezers, online ophef of bedreigingen. Die leiden ertoe dat journalisten bepaalde onderwerpen of invalshoeken liever vermijden.

Een meerderheid van de journalisten ziet het redactiestatuut als een belangrijke waarborg voor journalistieke onafhankelijkheid, echter is één op de vijf journalisten kritisch in hun open antwoord over de werking van het statuut

Zo laten de kwantitatieve resultaten zien dat ruim de helft van de ondervraagde journalisten het er (helemaal) mee eens is dat het redactiestatuut een waarborg van onafhankelijkheid biedt. De kwalitatieve data maken duidelijk dat het redactiestatuut niet regelmatig hoeft te worden aangehaald: enkel het bestaan ervan kan al een norm stellen voor de verhouding tussen redactie en organisatie. Aan de andere kant beschouwt één op de vijf journalisten het redactiestatuut als verouderd, onvoldoende bekend of niet effectief. Daarnaast schrijven journalisten, met name bij grote uitgevers, bang te zijn voor inmenging van de eigenaar bij de implementatie en eventuele vernieuwing van het redactiestatuut, waardoor zij terughoudend zijn om dit te initiëren.

Langdurige monitoring aan de hand van meerdere metingen is van belang

Deze eerste meting van de pluriformiteitsbelevenis onder Nederlandse journalisten geeft een goed beeld van de huidige stand van zaken in het werkveld en kan daarmee worden beschouwd als een nulmeting (t_0). Op basis van deze eerste meting kan niet worden bepaald of de journalistieke vrijheid in Nederland toe- of afneemt. Herhaling van het onderzoek is nodig om vast te stellen of de ervaringen van journalisten veranderen over de tijd en dus of de beleefde journalistieke vrijheid op peil blijft, en of eventuele veranderingen samenhangen met het type mediaorganisatie waar journalisten voor werken. Zo kan beoordeeld worden of de beleefde pluriformiteit onder journalisten verandert, bij welke groepen eventuele veranderingen in hun journalistieke vrijheid het sterkst optreden en hoe deze samenhangen met ontwikkelingen in het medialandschap.

1. Inleiding

Een pluriform media-aanbod is essentieel voor een gezonde werking van de democratie. Een medialandschap is meer pluriform wanneer er veel aanbieders van vergelijkbare omvang zijn, er een groot aantal zelfstandige nieuwsmerken en nieuwsdiensten bestaat, het nieuwsaanbod divers is en het nieuwsgebruik gevarieerd is (Commissariaat voor de Media, 2025). Deze diversiteit is belangrijk zodat alle meningen gehoord worden en burgers zich kunnen herkennen in het nieuwsaanbod. Zo stelt een pluriform media-aanbod burgers in staat zich een goed geïnformeerde mening te vormen op basis van een breed scala aan informatie, perspectieven en standpunten.

Op 11 november 2021 uitte de Tweede Kamer haar zorgen over de pluriformiteit binnen het Nederlandse medialandshap. De motie Kwint (2021) werd aangenomen, die constateerde "*dat zowel in geschreven media als op televisie steeds meer aanbieders in handen komen van steeds minder partijen*". Hiermee werd gedoeld op verschillende fusies en overnames sinds 2010, waardoor de Nederlandse mediamarkt sterker geconcentreerd raakte (zie o.a. Schut, 2026). In de motie werd verzocht om "*in kaart te brengen op welke manier de pluriformiteit van het media-aanbod beter beschermd kan worden, en de Kamer hierover te informeren.*" Daarop heeft het Commissariaat voor de Media (hierna: Commissariaat) samen met wetenschappers, beleidsmedewerkers en de nieuwssector de ontwikkeling van een pluriformiteitsmonitor opgezet (Commissariaat, 2025). In dit rapport worden de bevindingen beschreven van deelonderzoek 1 binnen deze pluriformiteitsmonitor: "Ervaringen van pluriformiteit onder journalisten".

Hiervoor is het essentieel om te definiëren wat pluriformiteit is. Het begrip 'pluriformiteit' kan binnen de context van het (Nederlandse) medialandschap namelijk op verschillende dimensies doelen (zie Van Cuilenberg & McQuail, 1982). 'Pluriformiteit' kan verwijzen naar diversiteit omtrent de aanbieders van nieuws, de nieuwsmerken, de inhoud van nieuws, het gebruik van nieuws of de productie van nieuws (Hendrickx & Sjøvaag, 2022). Aan de hand van de *Mediamonitor* (zie o.a. Commissariaat voor de Media, 2006) volgt het Commissariaat voor de Media al sinds 2001 enkele van deze dimensies. Een dimensie die tot nu toe niet gemeten werd is die van de ***productiediversiteit***. Het Commissariaat voor de Media (2022) interpreteert en operationaliseert productiediversiteit als diversiteit in de arbeidsomstandigheden, de diversiteit van de journalistieke medewerkers alsook de onafhankelijkheid van journalisten.

Over dit laatste aspect van deze pluriformiteitsdimensie heersen uiteenlopende opvattingen, die ook in de media zelf worden besproken. Aan de ene kant benadrukken hoofdredacteurs van bekende nieuwstitels (die veelal onderdeel zijn van de grote mediabedrijven) dat de redacties onafhankelijk opereren (Mossink, 2024) en dat de redactiestatuten hun journalistiek vrijheid beschermen (Klok, 2024). Brancheorganisaties als NDP Nieuwsmedia onderschrijven dit (NDP Nieuwsmedia, 2022). Tegelijkertijd wijzen critici, waaronder voormalige journalisten en redacteuren, op een sterke invloed van hogere lagen binnen de bedrijven op het journalistieke productieproces (Koster, 2024; Ramaer, 2025). Dit staat niet op zich: cijfers van het *Commissariaat voor de Media* tonen aan dat twee-derde van het publiek vreest dat eigenaren van mediabedrijven invloed uitoefenen op de nieuwsselectie en -inhoud (Commissariaat voor de

Media, 2026). Deze uiteenlopende perspectieven onderstrepen het belang van onderzoek naar de invloed van mediaconcentratie op de diversiteit van de productie van het nieuws.

Binnen dit huidige onderzoek staat de *ervaren* vrijheid van journalisten centraal. De focus ligt hierbij op de individueel werkende journalist: hoe ervaren zij hun vrijheid om de onderwerpen en invalshoeken te kiezen waarover ze willen schrijven en hoe regelmatig plegen ze zelfcensuur? Welke factoren bepalen hoe zeer zij zich hierin (niet) belemmerd voelen? En: welke rol spelen de eigenaren van de mediabedrijven in deze ervaren vrijheid? Om een representatief beeld te schetsen van deze ervaringen is onder journalisten in Nederland grootschalig enquête-onderzoek uitgevoerd; het grootste tot nu toe.

Om te verkennen hoe deze ervaren vrijheid over de tijd heen verandert zal dit onderzoek op regelmatige basis moeten worden herhaald. Dergelijke monitoring over een langere periode is noodzakelijk om ontwikkelingen in deze ervaren journalistieke vrijheid in kaart te brengen. Dit rapport duidt de eerste meting binnen dit enquête-onderzoek, die fungeert als een nulmeting (t_0-meting) waarmee toekomstige meetmomenten kunnen worden vergeleken. Door dezelfde meting op regelmatige basis in de toekomst te herhalen, kan worden vastgesteld of de ervaren vrijheid van journalisten toe- of afneemt, welke groepen journalisten hierin veranderingen laten zien en in hoeverre deze ontwikkelingen samenhangen met veranderingen in de mediasector.

2. Overzicht van bestaande wetenschappelijke literatuur

Niet alleen bij de politiek of het publiek leven zorgen over mediapluriformiteit. Ook binnen de wetenschappelijke literatuur is er een toenemende interesse in mediaconcentratie, eigenaarschap en de gevolgen hiervan voor de productiediversiteit van de journalistiek. Om ons onderzoek in de context van de reeds bestaande kennis te plaatsen is de recente literatuur bestudeerd om vast te stellen wat in zowel de nationale als internationale context al bekend is over productiediversiteit omtrent nieuws. De bestaande onderzoeken benaderen dit vraagstuk vanuit verschillende perspectieven: publiekspercepties, de nieuwsinhoud, en de journalisten zelf. Alles overziend wijst de bestaande internationale literatuur erop dat media-eigenaarschap een invloed kan hebben op de journalistiek (Theine et al., 2025); Nederlands onderzoek op dit onderwerp ontbreekt nog. Deze eigenaarsinvloed kan voortkomen uit zowel politieke als economische motieven van eigenaars en zich manifesteren in verschillende aspecten van het journalistieke proces; variërend van het kiezen van onderwerpen tot hoe het nieuws wordt geformuleerd, en van bewuste tot onbewuste invloeden. In de onderstaande secties worden de belangrijkste bevindingen vanuit de bestaande literatuur uiteengezet.

2.1 Mediaconcentratie en de percepties van het publiek

In de ogen van het publiek zijn de eigenaren van mediabedrijven een wezenlijke bron van invloed in de productie van nieuws. Studies in Spanje en het Verenigd Koninkrijk (Palmer et al., 2020) en (met name) de Verenigde Staten (Nelson et al., 2025; Wilner et al., 2021) tonen aan dat burgers de nieuwsmedia zien als sterk gedreven door economische en politieke belangen. Hierbij wordt de druk op journalisten vanuit eigenaren of hogere lagen in de organisatie beschouwd als een van de belangrijkste invloeden op de nieuwsproductie (Nechushtai & David, 2025). Deze opvattingen kunnen leiden tot scepsis jegens de nieuwsvoorziening (Panievsky et al., 2025).

Cijfers vanuit het Commissariaat van de Media tonen dat ook in Nederland de invloed van eigenaren hoog wordt ingeschat (66% van de Nederlanders denkt dat; Commissariaat voor de Media, 2026, p. 27). In de recente enquête van de *World Values Survey* onder de Nederlandse bevolking (Boukes, 2026) vonden we een vergelijkbaar percentage van 51% dat het eens was met de stelling “De media-eigenaren hebben een grote invloed op de keuzes van de Nederlandse journalistiek”. Deze bevindingen tezamen suggereren dat een aanzienlijk deel van de burgers vreest dat de autonomie van journalisten wordt beperkt door de organisaties waarin zij werken. De logische vervolgvraag luidt dan: is een dergelijke druk vanuit eigenaren, zoals verwacht door het publiek, ook werkelijk terug te zien in de nieuwsvoorziening of hoe de journalisten hun werk zelf ervaren?

2.2 Mediaconcentratie en de journalistieke verslaggeving

Een tweede onderzoeksvraag richt zich op de gevolgen van mediaconcentratie voor de inhoud van het nieuws. Uit het bestaande onderzoek komt geen eenduidige conclusie naar voren. Studies in Zweden (Garz & Ots, 2025), Vlaanderen (Hendrickx & Van Remoortere, 2024a) en de Verenigde Staten (LeBrun et al., 2024) laten zien dat mediaconcentratie bijvoorbeeld gepaard

gaat met homogenisering van nieuwsinhoud en minder lokaal nieuws. Daarnaast tonen specifieke casussen aan dat politieke of economische belangen van de eigenaren kunnen doorsijpelen in de nieuwsinhoud, zoals gebeurde bij een corruptieschandaal rondom de Bondskanselier van Oostenrijk (Balluff et al., 2026).

Tegelijkertijd laten andere studies een genuanceerder beeld zien. Zo vonden Hendrickx en Van Remoortere (2024b) geen toename van inhoudelijke homogeniteit na de fusie van twee Belgische kranten. Eenzelfde conclusie trekken Depauw en Walgrave (2026) na overnames rondom het Vlaamse televisienieuws, terwijl Garz et al. (2024) laten zien dat juist kranten die onderdeel zijn van een groter concern soms méér politieke diversiteit bieden dan zelfstandige titels. Ook in de Nederlandse context tonen De Vries et al. (2022) aan dat de diversiteit in het nieuws in de afgelopen twintig jaar niet is afgenomen. Het beeld is kortom erg wisselend en waarschijnlijk afhankelijk van de context waarin media opereren alsook de motieven van de individuele eigenaars.

Hoewel deze contrasterende bevindingen interessant zijn, bieden de inhoudsanalyses enkel een (letterlijk) oppervlakkig inzicht in de verschillen in de nieuwsinhoud: het toont wat er uiteindelijk gepubliceerd wordt. Echter kan dergelijk inhoudsanalyse-onderzoek onmogelijk aantonen welke verslaggeving *niet* wordt gepubliceerd door eventuele (impliciete of expliciete) druk vanuit de eigenaars en de (impliciete) beperking van de vrijheid die individuele journalisten ervaren. Tevens bieden dergelijke inhoudsanalyses geen inzicht in hoe het journalistieke productieproces tot stand komt. Om die processen beter te begrijpen, is onderzoek nodig dat zich richt op de ervaringen binnen de nieuwsorganisaties zelf.

2.3 Mediaconcentratie en de ervaring van journalisten

Onderzoek waarin journalisten zelf centraal staan is aanzienlijk schaarser en bestaat voornamelijk uit speciale casestudies met diepte-interviews onder kleine groepen mediaprofessionals. Onderzoeken over hoeveel vrijheid journalisten ervaren, zoals bijvoorbeeld uitgevoerd in Israël (Davidson & Meyers, 2026), Slowakije (Urbániková, 2025) en Tsjechië (Waschková Císařová & Kotišová, 2022) (allemaal aanzienlijk andere omstandigheden wat betreft het medialandschap dan in Nederland), beschrijven unieke situaties, waarin journalisten druk ervaarden door de invloed van sterk politiek gemotiveerde eigenaren of vanuit de staat. De studies uit de internationale context laten wél een consistent beeld zien dat journalisten bekneld kunnen raken in hun dagelijkse werk, er meer zelfcensuur gepleegd wordt en onderwerpskeuzes kunnen worden beïnvloed via eigenaarsstructuren, die waarschijnlijk krachtiger uitvallen in situaties met meer mediaconcentratie.

Het valt echter op dat onderzoek naar de ervaren vrijheid van journalisten in de context van mediaconcentratie nagenoeg ontbreekt. Hendrickx en Kammer (2025) lieten in hun studie zien dat journalisten binnen *DPG Media* (destijds actief in Nederland, België en ook nog Denemarken) juist veel nadruk leggen op hun redactionele onafhankelijkheid en aangeven dat inhoudelijke keuzes grotendeels losstaan van het hogere management. Hoewel deze casestudy een inzicht biedt in de invloed van eigenaren op journalisten die werken voor een dergelijk groot concern, ontbrak hier enige vergelijking met andere organisaties, zoals individuele titels of andere grote

concerns. Ook betrof dit een kwalitatief onderzoek, waarbij op kleinere schaal een groep journalisten werd bevraagd aan de hand van interviews. Het ontbreekt daardoor aan grootschalig vergelijkend onderzoek waarin journalisten uit verschillende mediaorganisaties systematisch met elkaar worden vergeleken.

3. Het huidige onderzoek

Vergelijkende en grootschalig analyse naar de ervaringen van journalisten

Deze lezing van de wetenschappelijke literatuur laat zien dat journalistieke vrijheid en de invloed van eigenaren uitvoerig bestudeerd is, maar dat een belangrijk perspectief nog ontbreekt: het perspectief van individuele journalisten zelf (in het bijzonder binnen de Nederlandse context). Er is weinig bekend over hoe journalisten zelf hun professionele autonomie ervaren binnen verschillende type mediabedrijven in de context van mediaconcentratie. Dit perspectief wordt binnen dit onderzoek centraal gesteld, omdat de ervaringen van journalisten bij uitstek inzicht kunnen bieden in de wijze waarop mediaconcentratie en media-eigenaarschap de dagelijkse journalistieke praktijk en daarmee de productiediversiteit kunnen beïnvloeden.

Daarom analyseren wij de invloed van mediaconcentratie door middel van de pluriformiteitsbelevening onder journalisten. Dit doen we door te focussen op de vrijheid die journalisten ervaren bij het selecteren van nieuwsonderwerpen en invalshoeken in hun werk, alsook de afwezigheid van zelfcensuur. Dit benadert mediapluriformiteit vanuit het perspectief van productiediversiteit. Deze benadering maakt het mogelijk om te meten in hoeverre Nederlandse journalisten zich al dan niet gehinderd voelen in het *creëren* van pluriforme nieuwsverslaggeving — en of dit verschilt tussen de journalisten die werken voor de grote uitgevers in vergelijking met andere mediaorganisaties. Wanneer het onderzoek regelmatig wordt herhaald kunnen we tevens monitoren of deze beleefde vrijheid toeneemt of juist afneemt, en daarmee hoezeer individuele journalisten in staat zijn bij te dragen aan een pluriform medialandschap.

Om de invloed van mediaconcentratie, en de druk die vanuit een eigenaarstructuur gecreëerd kan worden, te analyseren is het belangrijk om te onderkennen dat er een veelvoud van mogelijke invloeden zijn op de ervaringen van journalisten. Voor deze invloeden dient gecontroleerd te worden in statistische analyses om zo eventuele schijnverbanden of alternatieve verklaringen uit te sluiten. Met andere woorden: wanneer een model alleen de invloed van het type mediaorganisatie zou analyseren, dan is het waarschijnlijk dat andere daarmee samenhangende factoren over het hoofd worden gezien.

Om een zo compleet en accuraat mogelijk beeld te geven van de invloed van mediaorganisaties is een keuze gemaakt voor een breed scala aan onafhankelijke variabelen. Deze aanpak wordt gevisualiseerd in het “Hierarchies of Influences” model van Shoemaker & Reese (2014, p. 9). Het model toont aan dat waarover en hoe journalisten verslag (kunnen) doen beïnvloed wordt door variabelen op verschillende niveaus: van de individuele kenmerken van de journalist (microniveau), de organisatie waarin zij werken (mesoniveau), tot de maatschappelijke omstandigheden (macroniveau) die de vrijheden in hun werk mede vormgeven. Door de verschillende niveaus mee te nemen kunnen we inzicht bieden in de factoren die bijdragen of afbreuk doen aan de beleefde pluriformiteit onder journalisten.

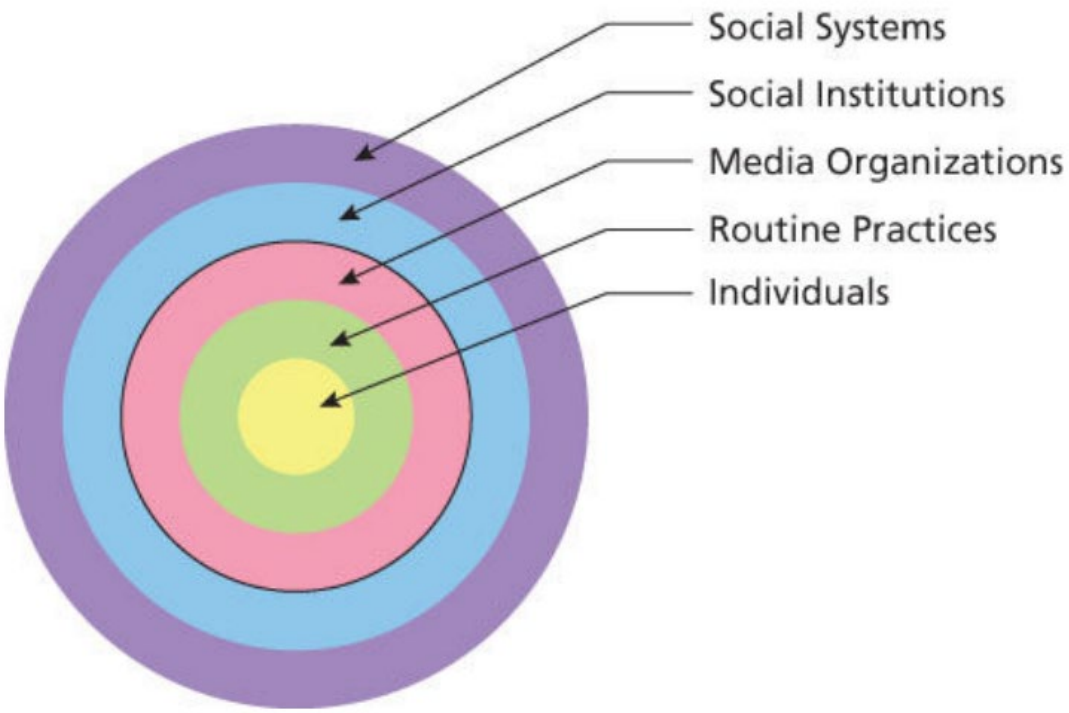

Figuur 1. Het "Hierarchies of Influences" model van Shoemaker en Reese (2014, p. 9)

3.1 Microniveau: achtergrondkenmerken van journalisten

"*Who says what in which channel to whom with what effect?*" (Lasswell, 1948) is één van de meest geciteerde quotes in journalistiekonderzoek. Het benadrukt dat "wie" de boodschap creëert ertoe doet voor de inhoud (en daarmee voor de impact die het uiteindelijk kan hebben aan het einde van de keten). In bestaand onderzoek naar pluriformiteit wordt echter vaak alleen het "*what*"-element onderzocht en wordt de invloed van de "who"-factor op de pluriformiteitsbelevenis over het hoofd gezien.

Diverse achtergrondkenmerken van journalisten worden in dit onderzoek geanalyseerd. Naast standaardfactoren als leeftijd, gender en opleidingsniveau, kijken we naar factoren zoals sociaaleconomische status, geografische herkomst, en andere diversiteitscriteria (bijv. etniciteit, seksuele geaardheid of geloofsovertuiging). Daarnaast kijken we naar professionele kenmerken van de journalist, namelijk het functieprofiel en aanstellingstype.

3.2 Mesoniveau: de organisatie

Centraal in de vraagstelling van de motie Kwint staat dat "*steeds meer aanbieders in handen komen van steeds minder partijen*." Om dit te operationaliseren splitsen we het Nederlandse medialandschap in vier categorieën: (1) de grote uitgevers die een groot deel van het Nederlandse medialandschap bezitten (*DPG Media* en *Mediahuis,* waar de motie impliciet naar verwijst), (2) overige commerciële mediaorganisaties, (3) publieke media, en (4) mediaorganisaties zonder winstoogmerk die geen onderdeel zijn van het publieke bestel.

Onze analyses richten zich in eerste instantie op het effect van de organisatiestructuur waarin een journalist zich bevindt op de ervaren vrijheid van de journalist. Bovendien onderscheiden we de media ook op hun beoogde doelgroep, namelijk of die regionaal, lokaal, nationaal, of internationaal is. Dit is belangrijk, omdat binnen de grote uitgevers er mogelijk een andere ervaring is onder de journalisten van de media die een nationaal publiek hebben ten opzichte van journalisten bij de regionale dagbladen, die een kleiner publiek bereiken.

De journalisten werd ook op een meer directe manier gevraagd naar de invloed die zij ervaren vanuit de eigenaar(s) van het medium waar ze voor werken. Zo werd hen gevraagd naar de invloed van een flink aantal mogelijke factoren, waaronder de eigenaar van hun mediaorganisatie maar bijv. ook van collega's, hoofdredacteur, adverteerders. Hierbij werd gevraagd of deze invloed als positief of negatief werd ervaren. Daarmee konden we de relatieve invloed van eigenaars inzichtelijk maken. Daarnaast werd gevraagd naar de tevredenheid over de autonomie van de redactie t.o.v. de eigenaar.

Een veel gebruikt argument waarom meer geconcentreerd eigenaarschap de vrijheid van een redactie — en daarmee de pluriformiteit — niet per se zou bedreigen is het bestaan en de effectiviteit van redactiestatuten binnen een journalistieke organisatie. Er is echter zeer weinig bekend of het theoretische mechanisme van deze redactiestatuten in de praktijk ook effectief is: Zijn journalisten bekend met het statuut van hun medium en is in hun belevenis de aanwezigheid van een redactiestatuut voldoende om de journalistieke onafhankelijkheid van hun organisatie te waarborgen? Dit is een cruciale vraag die niet eerder vanuit het perspectief van journalisten beantwoord werd.

3.3 Macroniveau: de omgeving

Journalisten werken niet in een geïsoleerde omgeving, maar zijn inherent onderdeel van de maatschappij waar ze verslag van doen. Deze omgeving kan dus ook invloed hebben op de journalistiek, en daarmee op de pluriformiteitsbeleving van journalisten. Wanneer het gaat om de ervaren (on)vrijheid in het maken van journalistieke keuzes is het daarom belangrijk om dit mee te nemen in een lange-termijnmonitoring. Dit onderzoek analyseert specifiek de invloed van de (toenemende) onveiligheid van journalisten in Nederland (zie o.a. de rapporten vanuit *PersVeilig*). Wanneer journalisten meer onveiligheid ervaren is een mogelijke consequentie dat zij minder vrijheid ervaren in hun werk en meer zelfcensuur plegen.

4. Methode

Voor dit rapport is een surveyonderzoek uitgevoerd waarbij journalisten een enquête hebben ingevuld in de periode van maart 2024 tot april 2025.[1] De survey werd uitgevoerd op het platform *Qualtrics* en journalisten deden vrijwillig mee. Er was geen vergoeding voor deelname. Het doel van het onderzoek was om een zo groot mogelijke groep Nederlandse journalisten te ondervragen en daarmee een zo representatief als mogelijk beeld te schetsen van hun ervaringen. Om een zo groot mogelijke steekproef aan journalisten deel te laten nemen, hebben we in de werving van respondenten actief samengewerkt met diverse stakeholders binnen het journalistieke veld.

Allereerst was dit in samenwerking met de *Nederlandse Vereniging van Journalisten* (NVJ). Een deel van onze beschrijvende data over de individuele kenmerken van journalisten werd onder andere gebruikt voor de NVJ Arbeidsmarktmonitor 2025.[2] De NVJ heeft de vragenlijst actief verspreid onder haar leden middels e-mails, nieuwsbrief-items (maart-april 2024) en sociale media-kanalen (april-mei 2024). Daarnaast heeft *NDP Nieuwsmedia*, de brancheorganisatie voor Nederlandse nieuwsbedrijven, een grote rol gespeeld in het verspreiden van de vragenlijst. Na zorgvuldig overleg heeft *NDP Nieuwsmedia* aan alle aangesloten leden gevraagd om de vragenlijst onder hun journalistieke personeel te verspreiden (van januari-april 2025).[3] Ook de *Stichting Regionale Publieke Omroep* (RPO) heeft op eenzelfde manier aan alle regionale omroepen verzocht om de vragenlijst met hun journalisten te delen (februari-april 2025). Daarnaast hebben het *ANP* (januari, maart 2025) en de *NOS* (april 2025) de vragenlijst onder haar redactionele medewerkers gedeeld. We zijn deze organisaties zeer erkentelijk voor hun medewerking aan dit onderzoek en hopen bij een vervolg opnieuw op hun steun te mogen rekenen. Zonder de medewerking van deze partijen is een monitoring als deze onmogelijk, omdat er geen landelijke database bestaat waaruit journalisten kunnen worden benaderd.

Belangrijk om te vermelden is dat na veelvuldige pogingen en contact met diverse verantwoordelijke personen, we er niet in zijn geslaagd om de vragenlijst te verspreiden onder de journalisten van de ledenomroepen binnen de *Publieke Omroep*. We hopen zeer dat in een volgende versie van dit onderzoek de omroepen wel bereid gevonden kunnen worden om het onderzoek te steunen. Zo kunnen we een completer beeld van het journalistieke werkveld in Nederland schetsen. Journalisten werkzaam bij de ledenomroepen die zijn aangesloten bij de NVJ zijn wel benaderd voor de deelname aan de vragenlijst en daarom toch deels terug te vinden in de analyses.

[1] Dit onderzoek heeft toestemming ontvangen van de Ethics Review Board van de afdeling Communicatiewetenschap, Universiteit van Amsterdam, onder referentienummer FMG-6866.
[2] https://nvj.nl/diensten/arbeidsmarktmonitor
[3] Zie: https://www.ndpnieuwsmedia.nl/nieuwsbedrijven/

4.1 Steekproef en deelnemers

In totaal begonnen 2.060 respondenten aan de vragenlijst van wie 1.319 deze daadwerkelijk afmaakten (completion rate = 64%). Een aantal inclusie-/exclusiecriteria werd toegepast om de respondenten uit de steekproef te filteren die niet relevant zijn voor het huidige onderzoek. Hierbij hebben wij ons waar mogelijk gebaseerd op de criteria die ook gebruikelijk zijn binnen het *Worlds of Journalism*-onderzoek (Hanitzsch et al., 2025). Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal respondenten dat per filterstap werd uitgesloten en het aantal dat dan overblijft. Dit resulteerde uiteindelijk in een steekproef van 1.065 respondenten.

***Tabel 1**. Overzicht van de uitgesloten respondenten per inclusie-/exclusiecriterium*

Stap	Exclusiecriterium	Overgebleven respondenten (*n*)	Uitgesloten bij deze stap (*n*)
0	Oorspronkelijke dataset	2.060	–
1	Respondenten die *de vragenlijst niet hebben voltooid* verwijderd	1.319	741
2	*Dubbele respondenten* verwijderd	1.294	25
3	Respondenten *die geen toestemming hebben gegeven* verwijderd	1.278	16
4	Respondenten uitgesloten op basis van *functie*	1258	20
5	Respondenten verwijderd op basis van *medium*	1.173	85
6	Respondenten verwijderd op basis van *gewerkte uren* en *% van inkomen uit journalistiek werk*	1.132	41
7	Respondenten verwijderd op basis van *het nieuwsgebied waarover zij schrijven*	**1.065**	67

Functie

Allereerst werd gekeken naar het functieprofiel van de respondenten. Journalisten “had to be either involved in producing or editing journalistic content or hold a position in editorial supervision or coordination” (Hanitzsch et al., 2025, p. 8). Dit betekent dat bijvoorbeeld gepensioneerde journalisten en mensen zonder actieve journalistieke rol (o.a., projectleider, archivaris) werden uitgesloten van de analyse. Tabel A1 presenteert de volledige verdeling van journalistieke functieprofielen in onze steekproef en toont aan dat het merendeel reguliere journalistieke taken vervult (76%) tegenover 24 procent met een leidinggevende rol binnen de journalistieke organisatie.

Media

Journalisten die werken voor mediamerken waarvan een beperkte invloed mag worden verwacht op de pluriformiteit met betrekking tot maatschappelijke onderwerpen werden uitgesloten van de analyses. Voorbeelden daarvan zijn studententitels (voornamelijk bedoeld voor trainingsdoeleinden), branche-/vak-/bedrijfsbladen, en titels zonder journalistieke insteek. Tabel A2 toont een overzicht van de media die aanwezig zijn in onze analyses. Figuur 2 illustreert het type medium waarvoor de journalisten werkzaam zijn. Het merendeel (62.8%) van de journalisten in onze steekproef werkt voor printmedia (die ook een online tak hebben), zoals landelijke en regionale dagbladen, weekbladen en tijdschriften. Deze groep wordt gevolgd door journalisten die voor televisie (14.3%) werken, al kan dit relatief lagere percentage deels worden verklaard door de afwezigheid van journalisten die werken voor de ledenomroepen binnen de *Publieke Omroep*. Verder werkt 6.3% van de journalisten voor media die enkel online opereren; 5.1% is werkzaam voor radio. Slechts 0.2% van de journalisten werkt met name via sociale media.

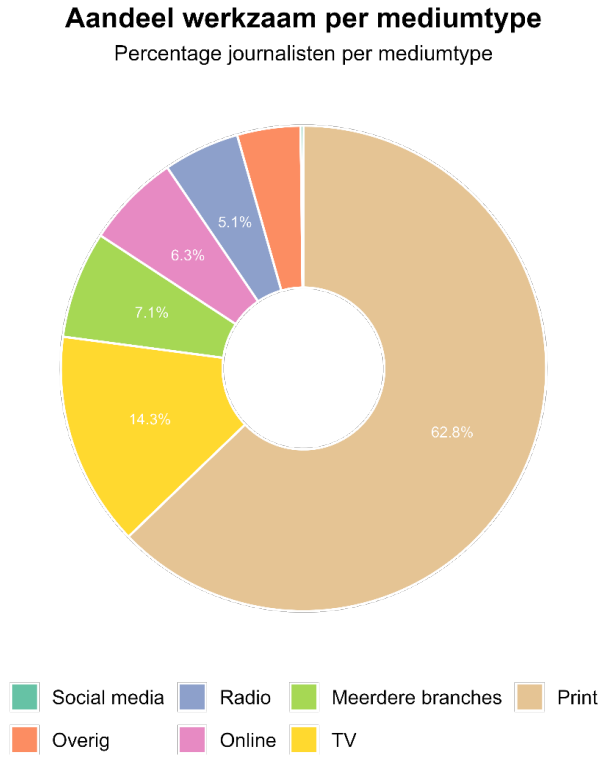

Figuur 2. *Overzicht van het mediumtype waar journalisten voor werken.*

Uren en inkomsten

Verder volgden we de operationalisatie vanuit de *Worlds of Journalism Study* (Hanitzsch et al., 2025, p. 8) dat een respondent *niet* wordt gekwalificeerd als een professionele journalist wanneer (a) diegene minder dan de helft van het inkomen uit journalistieke activiteiten haalt én (b) diegene minder dan 50% van de gewerkte uren besteedt aan journalistiek werk (categorieën: 0-8 uur & 9-16 uur). Figuur 3 toont de verdeling onder de geïncludeerde respondenten van het aantal uren besteed aan journalistiek werk en het percentage inkomsten dat ze hieruit behalen. De figuur laat

zien dat ruim 92% van de steekproef meer dan 24 uur per week journalistiek werk verricht. Verder is dit voor 83.5% van de steekproef ook hun volledige inkomen.

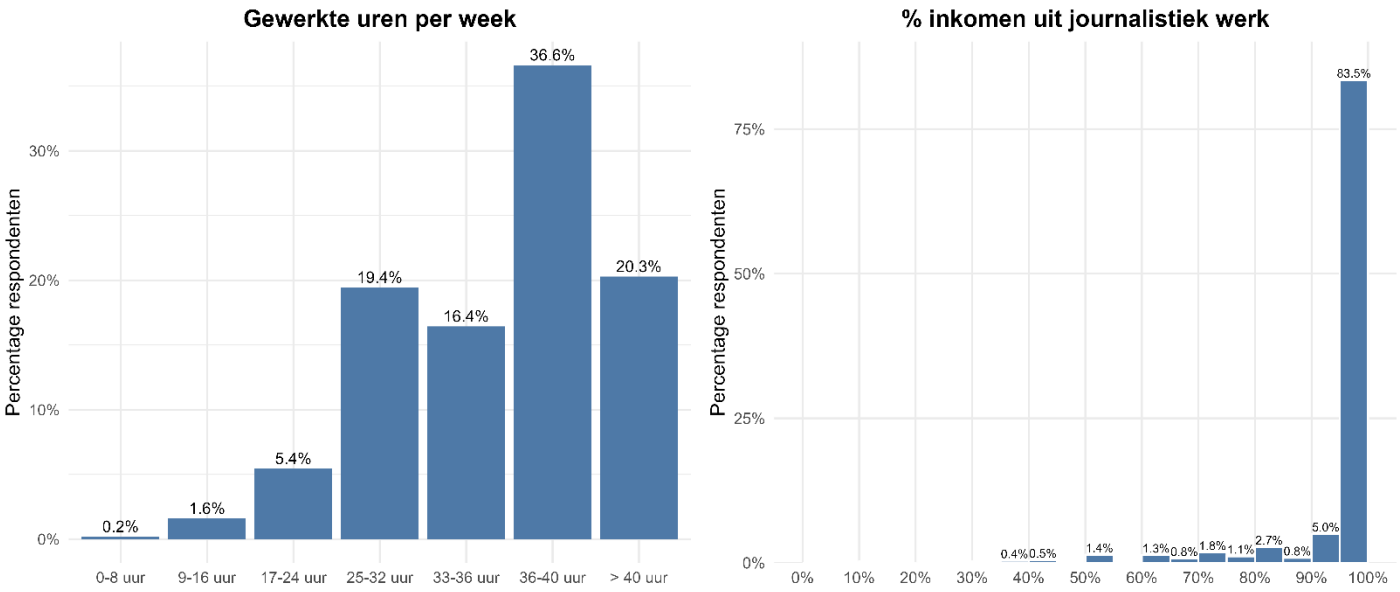

Figuur 3. *Overzicht van de gewerkte uren per week en het % inkomen uit journalistiek werk.*

Nieuwsgebied

Ten slotte betrekken we in het onderzoek alleen de journalisten van wie een bijdrage verwacht mag worden betreffende pluriformiteit op maatschappelijke onderwerpen. De journalisten werd gevraagd naar het dominante nieuwsgebied waarover zij verslag doen (bijv. economie, politiek, woningmarkt, etc.). Journalisten die aangaven voornamelijk te werken binnen onderwerpen die buiten de bovengenoemde strekking vallen werden uitgesloten. Dit betrof de volgende onderwerpen: Reizen / toerisme; Sport, Lifestyle / mode; Entertainment; Media; en Showbizz. Tabel A3 geeft een overzicht over de dominante nieuwsgebieden waarin de journalisten in onze steekproef werkzaam waren.

4.2 Metingen

De enquête voor dit onderzoek is deels tot stand gekomen middels het (her)gebruik van een combinatie van vragen uit drie bestaande onderzoeken naar de percepties van Nederlandstalige journalisten: de *Worlds of Journalism Study* (Nederlandse vertaling door Hermans & Prins, 2023), het *Portret van Belgische Journalisten* in 2023 (door Vanhaelewyn et al., 2023), en het onderzoek *Nederlandse journalisten in 2010* (door Hermans et al., 2010). Dit heeft drie voordelen: (1) het maakt het mogelijk om onze bevindingen te vergelijken met zowel bestaande kennis over Nederlandse journalisten in eerdere tijdsperiodes als (2) ook met internationale rapportages over journalisten, daarnaast (3) zijn deze vragenlijsten zijn reeds gevalideerd.

Naast de toepassing en combinatie van deze bestaande vragenlijsten werd de enquête aangevuld met nieuw ontworpen vragen die specifiek van toepassing zijn op het onderwerp van dit

onderzoek: pluriformiteit. Zo zijn er vragen toegevoegd over zelfcensuur, geografische herkomst, diversiteitskenmerken (microniveau), redactiestatuten, content-sharing, nevenwerkzaamheden, belangenverstrengeling (mesoniveau), externe beïnvloeding en bedreigingen voor de journalistiek (macroniveau). Om replicatie en herhaling van dit onderzoek mogelijk te maken is de complete vragenlijst van dit onderzoek beschikbaar in Appendix B.

Bijzonder is hoe de vragenlijst uiteindelijk tot stand is gekomen, namelijk door een actieve uitwisseling tussen wetenschap en journalistieke praktijk. Een eerste ontwerp van de vragenlijst was gebaseerd op bestaande wetenschappelijke literatuur. Vervolgens werd deze verbeterd met feedback vanuit de NVJ. In een volgende stap hebben we uitgebreide en gedetailleerde feedback ontvangen van *NDP Nieuwsmedia*-leden. Gesprekken met diverse hoofdredacteuren hebben ons bijzonder geholpen om de vragenlijst zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de belevingswereld van journalisten en tegelijkertijd de wetenschappelijke integriteit te behouden.[4] Vervolgens werd de vragenlijst getoetst door UvA-collega's met expertise op het gebied van journalistiek en/of enquêtemethodes.

4.2.1 Afhankelijke variabelen

De cruciale afhankelijke variabelen in ons onderzoek zijn de ervaren vrijheid van journalisten en hun neiging om zelfcensuur te plegen. Journalisten werden hierover helemaal aan het begin van de enquête bevraagd om eventuele beïnvloeding door de overige onderdelen van de vragenlijst te vermijden. Enkel de procedure om *informed consent* te vragen en de vraag over het functieprofiel gingen hieraan vooraf. Hieronder beschrijven we hoe de verschillende afhankelijke variabelen werden gemeten in de enquête.

Ervaren vrijheid

Om de ervaren vrijheid in de juiste context van de journalistiek praktijk te plaatsen werden deze vragen ingeleid met een introductietekst "*Journalisten kunnen een bepaalde vrijheid of juist belemmeringen bij hun werk ervaren. Dit kan bijvoorbeeld worden veroorzaakt door interne factoren binnen het medium waarvoor ze werken of door externe omstandigheden in de maatschappij.*" Vervolgens werd hen gevraagd (a) "*Afgezien van de reguliere discussies en werkprocessen op de redactievloer, hoeveel vrijheid ervaart u in het algemeen bij het selecteren van de nieuwsonderwerpen waaraan u werkt?*" En daarna (b) "*En hoeveel vrijheid ervaart u in het algemeen om zelf te beslissen welke aspecten in een verhaal benadrukt worden?*" De antwoorden werden gemeten met een vijfpuntsschaal (0 tot 4) lopend van "Helemaal geen vrijheid" tot "Volledige vrijheid".

De antwoorden op beide vragen correleerden sterk (Pearson's $r = 0.57$), waardoor we de ervaren vrijheid van journalisten in hun werk als één betrouwbaar construct konden analyseren in het vervolg van dit rapport (Cronbach's $\alpha = 0.73$). Hierbij werden de antwoorden van de vragen bij elkaar opgeteld om een negenpuntschaal te creëren (0-8, $M = 6.11$; $SD = 1.17$).

[4] We willen in het bijzonder onze dank uitspreken aan Nick Kivits (onderzoeker *NVJ*), Philippe Remarque (Journalistiek directeur *DPG Media*), Kamran Ullah (Hoofdredacteur bij *De Telegraaf*), de begeleidingscommissie van dit onderzoek (Alyt Damstra, *WRR*; Herman Wolswinkel, *NDP Nieuwsmedia*; Maarten Glorie, *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*; Paul Hek, *NPO*; Thomas Bruning, *NVJ*), en Janet Slabbekoorn en Edmund Lauf (*Commissariaat*).

In een vervolgvraag werd het tegenovergestelde van vrijheid bevraagd, namelijk in welke mate de journalist het eens of oneens is met de volgende stelling: "*Ik merk dat ik regelmatig zelfcensuur pleeg in mijn journalistieke werk (dat ik bepaalde onderwerpen of invalshoeken bewust negeer, ondanks dat ik er liever wel verslag van zou willen doen).*" Deze vraag kon worden beantwoord op een vijfpuntsschaal (0 tot 4) van "Helemaal mee oneens" tot "Helemaal mee eens".

Na deze drie vragen werd een open vraag gesteld om vast te kunnen stellen waar eventuele ervaren vrijheidsbeperkingen door werden veroorzaakt. Zo kon worden gereconstrueerd of dit werd toegeschreven aan mediaconcentratie, eigendomsstructuren, of andere factoren. De journalisten werd daar gevraagd: "*Indien u een bepaalde mate van onvrijheid of zelfcensuur ervaart in uw journalistieke werk: Door wie of wat wordt uw journalistieke vrijheid dan beperkt?*"

Invloed van eigenaren

In de vragenlijst werd ook op een meer directe wijze gevraagd naar de perceptie die journalisten hebben van de invloed die media-eigenaren hebben op hun werk. Eerst werd door hen aangegeven in hoeverre een twaalftal factoren van invloed zijn op hun inhoudelijke werkzaamheden (bijv. onderwerpkeuze, toon, invalshoek), en of zij die invloed als positief of negatief ervaren. Door ook naar elf andere factoren te vragen is het mogelijk om de relatieve invloed (en hoezeer die positief of negatief is) van de media-eigenaar te bepalen. De vraag werd gesteld aan de hand van een vijfpuntsschaal (-2 tot +2) lopend van "Erg negatieve invloed" via "Geen invloed" tot "Erg positieve invloed". Ook was er een "niet van toepassing"-optie. Wanneer deze optie werd gekozen, werd de respondent voor enkel deze vraag uitgesloten van de analyse. De twaalf factoren zijn:

(1) Uw collega's op de redactie waar u werkt
(2) De chef van mijn redactie
(3) De eindredacteur (verantwoordelijk voor de laatste redactionele controle en correcties)
(4) De hoofdredacteur (verantwoordelijk voor redactionele beleid en strategie)
(5) De directeur / uitgever van uw nieuwsorganisatie (verantwoordelijk voor commerciële doelen)
(6) De eigenaren van uw nieuwsorganisatie[5]
(7) Adverteerders en reclameoverwegingen
(8) Publieksonderzoek en data, bijvoorbeeld waarderingscijfers, oplagecijfers en online statistieken
(9) Beschikbaarheid van (financiële) middelen om nieuws te verzamelen
(10) Tijdsbeperkingen
(11) Zelfcensuur
(12) Uw persoonlijke waarden en overtuigingen

Op eenzelfde manier werd gevraagd naar de tevredenheid over een tiental aspecten van het journalistieke beroep. Daarbij konden de journalisten aangeven op een schaal van -2 "zeer ontevreden" tot +2 "zeer tevreden", hoezeer zij onder andere tevreden zijn met de autonomie van de redactie t.o.v. de eigenaar(s). De lijst met aspecten was als volgt:

[5] Omdat publieke omroepen geen eigenaar(s) hebben werd deze stelling vervangen door "De verantwoordelijke politieke bestuurders (minister en/of wethouder)" voor journalisten van de publieke media.

(1) Werkdruk
(2) Werkzekerheid
(3) Promotiekansen / loopbaanperspectief
(4) Individuele autonomie binnen de redactie (bv. onderwerpkeuze, keuze invalshoek)
(5) Werkcultuur binnen de organisatie
(6) Relatie met directe collega's
(7) Relatie met leidinggevende(n)
(8) Autonomie van de redactie t.o.v. commerciële druk
(9) Autonomie van de redactie t.o.v. politieke druk
(10) Autonomie van de redactie t.o.v. de eigenaar(s)

Publieke media hebben geen eigenaar, omdat zij geen commercieel verdienmodel hanteren en hun financiering op een andere manier is geregeld. Bij de verspreiding van de enquête onder journalisten van de regionale publieke omroepen (via RPO), werd deze vraag daarom niet voorgelegd. Bij de verspreiding van de enquête onder NVJ-leden sloegen bovendien veel meer journalisten deze vraag over wanneer zij werkzaam zijn voor publieke media dan voor de andere organisatietypen, waarschijnlijk omdat het voor hen logischerwijs onduidelijk was wie hun eigenaar is. Daarom worden publieke media niet meegenomen in de analyses die zich direct richten op de invloed van de eigenaar.

Werking van redactiestatuut

Middels een combinatie van vragen hebben we de perceptie van journalisten gemeten over de effectiviteit van het redactiestatuut om de vrijheid van handelen binnen een redactie te waarborgen. Eerst vroegen we de journalisten of het medium waar zij voor werken een redactiestatuut heeft (Nee; Weet niet; Ja). Onder de respondenten die “Ja” antwoordden, werd vervolgens gevraagd of zij in grote lijnen weten wat er in het redactiestatuut staat met als antwoordopties “Nee”, “Grotendeels niet”, “Grotendeels wel”, en “Ja”.

Vervolgens werd aan de respondenten die aangaven dat hun medium een redactiestatuut heeft, de volgende open-vraag voorgelegd: “*Hoe kijkt u naar de rol en effectiviteit van het redactiestatuut om de journalistieke onafhankelijkheid van u en uw directe collega’s te beschermen?*”

Hierna volgde een gesloten stelling “*Dankzij de aanwezigheid van een redactiestatuut is de journalistieke onafhankelijkheid van mijn organisatie gewaarborgd*”, deze kon worden beantwoord met een vijfpuntsschaal van “Helemaal mee oneens” tot “Helemaal mee eens”.

4.2.2 Onafhankelijke variabele

Organisatietype

In lijn met de motie Kwint is het type organisatie waar de journalist werkzaam voor is de centrale onafhankelijke variabele van de analyses. We gebruiken daarmee de grote uitgevers (*DPG Media* en *Mediahuis*) als de referentiecategorie in vergelijking tot andere organisatietypes, omdat de grote uitgevers de partijen zijn waar de motie impliciet naar verwijst “*dat zowel in geschreven media als op televisie steeds meer aanbieders in handen komen van steeds minder partijen*”.

We onderscheiden daarbij vier organisatietypes in het Nederlandse medialandschap: de grote uitgevers (53.4% van de steekproef), overige commerciële nieuwsmedia (13.4%), publieke media

(19.4%), en niet-publieke nieuwsmedia zonder winstoogmerk (8.6%). Van 5.1% van de steekproef ontbrak de informatie voor welk medium zij werkzaam zijn; die respondenten konden daarom niet worden meegenomen in de regressieanalyses. Tabel A2 toont welke mediamerken onder welk organisatietype geclassificeerd zijn.

4.2.3 Controlevariabelen: Invloeden vanuit andere micro/macro-level factoren

Microniveau

Op individueel niveau controleren de analyses voor gender (0 = man en overig, 1 = vrouw), leeftijd, opleidingsniveau (hoogst genoten niveau: 0 = middelbare school niet afgemaakt, 7 = gepromoveerd), sociaaleconomische status waarin men opgroeide én waarin men zich momenteel bevindt (0 = laag, 4 = hoog), en verschillende diversiteitscategorieën (0 = nee, 1 = ja, wel divers), namelijk queer, een beperking (lichamelijke of mentaal), gelovig, niet wit, geboren buiten de Randstad of klassenmigrant.

Verder controleert de analyse voor beroepsmatige kenmerken van de journalisten: functietype (leidinggevend vs. reguliere redactie), of zij een functie als columnist bekleden (0 = nee, 1 = voor een deel, 2 = ja), en wat voor aanstelling zij hebben (vast, tijdelijk of freelance). Tabel 2 geeft een overzicht van de beschrijvende statistieken van deze variabelen.

Mesoniveau

Naast het organisatietype (de belangrijkste onafhankelijke variabele van het onderzoek) controleren we voor het beoogde bereik van het medium waar de journalist voor werkt. Deze onderscheiden we op vier niveaus: lokaal, regionaal, nationaal (de referentiecategorie) en internationaal. Dit maakt het mogelijk om op conceptueel niveau een onderscheid te maken tussen de regionale en nationale dagbladen die onderdeel zijn van de grote uitgevers.

Macroniveau

Tenslotte controleren we voor de bedreigingen vanuit de maatschappij waar een journalist mee te maken kan hebben. Daarbij maken we onderscheid tussen aan de ene kant (a) *veelvoorkomende bedreigingen*, namelijk (1) hatelijke opmerkingen, (2) laster, (3) dreiging (4) juridische stappen, en (5) offline / (6) online intimidatie. Daarnaast controleren we voor (b) *zeldzame,* maar erg serieuze *bedreigingen*, namelijk (1) stalken, (2) fysieke agressie, (3) intimidatie van naasten, (4) diefstal/vernieling en (5) doxing.

Bij de *veelvoorkomende bedreigingen* werd het gemiddelde genomen van de antwoorden op de vijf type bedreigingen. Zo ontstond daarvoor een continue schaal van 0-6.

Wanneer één of meerdere van de *zeldzame bedreigingen* jaarlijks of vaker werd ervaren door de journalist (2 = meerdere keren per jaar, 3 = maandelijks, 4 = wekelijks, 5 = dagelijks) werd de variabele gecategoriseerd als “aanwezig” (1), als geen van de zeldzame bedreigingen aan deze voorwaarde voldeed (0 = nooit of 1 = minder dan jaarlijks), werd de variabele gecategoriseerd als “afwezig” (0).

Tabel 2. *Beschrijvende statistieken van de controlevariabelen*

Variabele	Antwoordopties	Totaal (*n*)	Percentage (of *M*/*SD*)
Gender		1065	
	Man	615	57.7%
	Vrouw	443	41.6%
	Anders, namelijk	1	0.1%
	Vertel ik liever niet	6	0.6%
Leeftijd		1065	
	Min = 18, max = 78		*M* = 46.86 *SD* = 12.87
Opleiding		1065	
	Middelbare school niet afgemaakt	1	0.1%
	Middelbare school	24	2.3%
	Mbo	21	2.0%
	Enkele jaren Hbo of universiteit, maar geen diploma	76	7.1%
	Hbo: Bachelor of gelijkwaardig	455	42.8%
	Universiteit: Bachelor	44	4.1%
	Universiteit: Master	434	40.8%
	Gepromoveerd	9	0.8%
	Onbekend	1	0,1%
SES opgegroeid	*Vijfpuntschaal (0-4)*	1065	
	laag	80	7.5%
	middelmatig laag	143	13.4%
	gemiddeld	437	41.0%
	redelijk hoog	274	25.7%
	hoog	131	12.3%
SES nu	*Vijfpuntschaal (0-4)*	1065	
	laag	2	0.2%
	middelmatig laag	27	2.5%
	gemiddeld	266	25%
	redelijk hoog	545	51.2%
	hoog	225	21.1%
Diversiteit		1065	
	Niet divers	820	77.8%
	Divers	236	22.2%

Functiegroep		1065	
	Regulier	809	76%
	Leidinggevend	256	24%
Columnist		1065	
	Nee	792	74.4%
	Voor een deel	264	24.8%
	Ja, dat is mijn belangrijkste functie	9	0.8%
Type aanstelling		1065	
	Vast	776	72.9%
	Tijdelijk	116	10.9%
	Freelance	164	15.4%
	Overig	9	0.8%
Bereik medium		1065	
	Lokaal	33	3.1%
	Regionaal	436	40.9%
	Nationaal	524	49.2%
	Internationaal	18	1.8%
	Onbekend	54	5.1%
Veelvoorkomende bedreigingen		1065	
	Min = 0, max = 6		*M* = 0.45 *SD* = 0.62
Zeldzame bedreigingen		1065	
	Afwezig	967	90.8%
	Aanwezig	95	8.9%
	Onbekend	3	0.3%

4.3 Analyses

Om inzicht te krijgen in de ervaringen van Nederlandse journalisten en de factoren die daarmee samenhangen, zijn achtereenvolgens drie type analyses uitgevoerd.

Eerst zijn beschrijvende analyses uitgevoerd voor iedere afhankelijke variabele om een overzicht te geven van de percepties van Nederlandse journalisten ten aanzien van (1) de ervaren vrijheid, (2) de neiging om zelfcensuur te plegen, (3) de tevredenheid met de eigenaar, (4) de invloed van de eigenaar en (5) de effectiviteit van het redactiestatuut. Deze analyses laten zien hoe de verdeling van de antwoorden eruitziet (bijvoorbeeld: hoeveel vrijheid ervaart de gemiddelde Nederlandse journalist?) en maken het mogelijk de antwoorden op verschillende antwoordcategorieën met elkaar te vergelijken (bijvoorbeeld: ervaren de journalisten meer invloed vanuit hun eigenaren of hun collega's?). Deze beschrijvende analyses geven echter geen

inzicht in de invloed van de onafhankelijke en controlevariabelen (bijv. organisatietype of leeftijd) op de ervaringen van journalisten.

Om inzicht te verkrijgen in de invloed van de verschillende variabelen op de ervaringen van journalisten is een andere statistische test vereist: de lineaire regressieanalyse. Een regressieanalyse maakt het mogelijk om de relatie tussen meerdere onafhankelijke variabelen en één afhankelijke variabele tegelijkertijd te onderzoeken. Hierdoor kan worden vastgesteld welke factoren een invloed hebben op de ervaringen van Nederlandse journalisten. In deze analyses, die voor iedere afhankelijke variabele afzonderlijk zijn uitgevoerd, staat het effect van het organisatietype op de afhankelijke variabelen centraal om zo de invloed van organisatietype te kunnen analyseren. Door controlevariabelen toe te voegen—individuele factoren (micro-), het type bereik van het medium (meso-) en de bedreigingen die journalisten ervaren (macroniveau)—kunnen eventuele schijnverbanden of alternatieve verklaringen worden uitgesloten.

Om de resultaten van de regressieanalyses te kunnen begrijpen is het belangrijk drie begrippen toe te lichten: de gestandaardiseerde bèta-coëfficiënt (β), de *p*-waarde en het 95%-betrouwbaarheidsinterval. De gestandaardiseerde *β*-coëfficiënt geeft aan in welke richting en hoe sterk een variabele samenhangt met de afhankelijke variabele. Een positieve *β*-coëfficiënt betekent dat hogere waarden op de betreffende variabele samenhangen met een hogere score op de afhankelijke variabele; een positief verband. Een negatieve *β*-coëfficiënt betekent juist dat hogere waarden resulteren in een lagere score op de afhankelijke variabele; een negatief verband. Doordat alle variabelen zijn gestandaardiseerd, kunnen de bèta-coëfficiënten onderling worden vergeleken: hoe verder de *β*-coëfficiënt van de nul afligt, hoe sterker het effect.

De *p*-waarde geeft aan of een gevonden effect statistisch significant is. In dit onderzoek worden, in lijn met wetenschappelijke standaarden, effecten met een *p*-waarde kleiner dan 0.05 als statistisch significant beschouwd. Dit betekent dat er voldoende bewijs is dat de gevonden samenhang niet op toeval berust.

In Figuur 8 en Figuur 10 worden de gemiddelde waarden weergegeven. De lijnen rondom de stippen zijn 95%-betrouwbaarheidsintervallen en geven aan hoeveel onzekerheid er rond deze gemiddelden bestaat. Een kortere lijn betekent dat het gemiddelde nauwkeuriger is geschat.

Naast de statistische analyse presenteren we een analyse van twee open-vragen om zo de resultaten met betrekking tot (6.1) de ervaren (on)vrijheid en (6.2) de werking van het redactiestatuut van meer context en diepte te voorzien. De antwoorden op de open vragen zijn handmatig gecodeerd, waarbij relevante thema's werden geïdentificeerd. Deze thema's kunnen bijvoorbeeld gaan over specifieke redenen voor een ervaren onvrijheid of een bepaalde houding tegenover de werking van het redactiestatuut. Vervolgens werd gekwantificeerd hoe vaak ieder thema terugkwam in de open antwoorden. Uit alle thema's zijn de meest relevante (lees: meest opvallende of vaakst voorkomende) geselecteerd. Citaten van de Nederlandse journalisten worden gepresenteerd om deze thema's te illustreren.

5. Resultaten – kwantitatief

Voor iedere afhankelijke variabele presenteren we in deze sectie eerst de beschrijvende resultaten om inzicht te geven in de percepties onder Nederlandse journalisten. Vervolgens worden de resultaten van de regressieanalyse besproken, waarin het effect van het organisatietype op de betreffende afhankelijke variabele centraal staat. Wanneer een controlevariabele een significant verband laat zien, lichten wij deze ook toe.

5.1 Ervaren vrijheid

Beschrijvende analyse

Figuur 4 toont de verdeling van de ervaren journalistieke vrijheid onder Nederlandse journalisten. Gemiddeld beoordelen journalisten hun ervaren vrijheid met een 6.11 (*SD* = 1.17) op een schaal van 0 (helemaal geen vrijheid) tot 8 (volledige vrijheid). Ruim de helft van de respondenten (50.4%) geeft aan 'veel vrijheid' te ervaren. Daarnaast geeft 15.8% aan zeer veel vrijheid te ervaren en 13.5% volledige vrijheid. Lagere scores komen minder vaak voor: kleinere groepen ervaren enige (5.8%), weinig (2.3%) of helemaal geen vrijheid (0.4%). Al met al zijn de antwoorden voornamelijk geconcentreerd aan de positieve kant van de schaal.

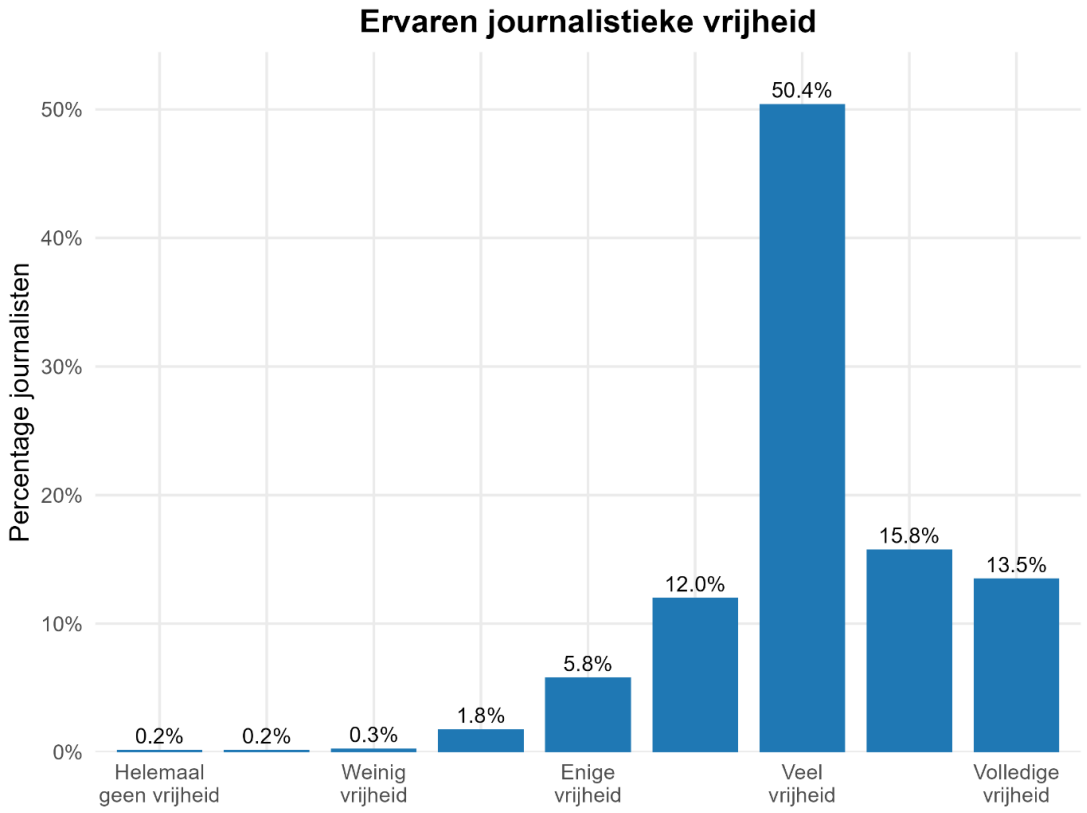

Figuur 4. *Verdeling van de ervaren journalistieke vrijheid onder Nederlandse journalisten.*

Regressieanalyse

De resultaten van de regressieanalyse laten zien dat het organisatietype een significante voorspeller is van de ervaren journalistieke vrijheid. Ook zes controlevariabelen vertonen een significant effect.

Organisatietype

In het model is 'grote uitgever' de referentiecategorie. De andere groepen worden dus vergeleken met journalisten werkzaam bij *DPG Media* en *Mediahuis*. Hoewel er significante verschillen optreden tussen de organisatietypen, is het belangrijk om te benadrukken dat alle organisatietypen zich aan de positieve kant van het vrijheidsspectrum bevinden, zoals te zien is in Figuur 5. De verschillen tussen de organisatietypen weerspiegelen daarmee vooral gradaties in hoe positief de ervaren vrijheid wordt beoordeeld, en niet een tegenstelling tussen negatieve en positieve ervaringen.

Wanneer gekeken wordt naar de verschillen, komt naar voren dat journalisten die werkzaam zijn bij een organisatie zonder winstoogmerk een nog hogere ervaren journalistieke vrijheid rapporten dan journalisten werkzaam bij een grote uitgever (β = 0.07, p = .050). Journalisten werkzaam bij een publieke omroep rapporteren daarentegen een lagere ervaren journalistieke vrijheid ten opzichte van journalisten bij de grote uitgevers (β = -0.08, p = .009). Er werd geen significant verschil gevonden ten opzichte van journalisten werkzaam bij andere commerciële organisaties.

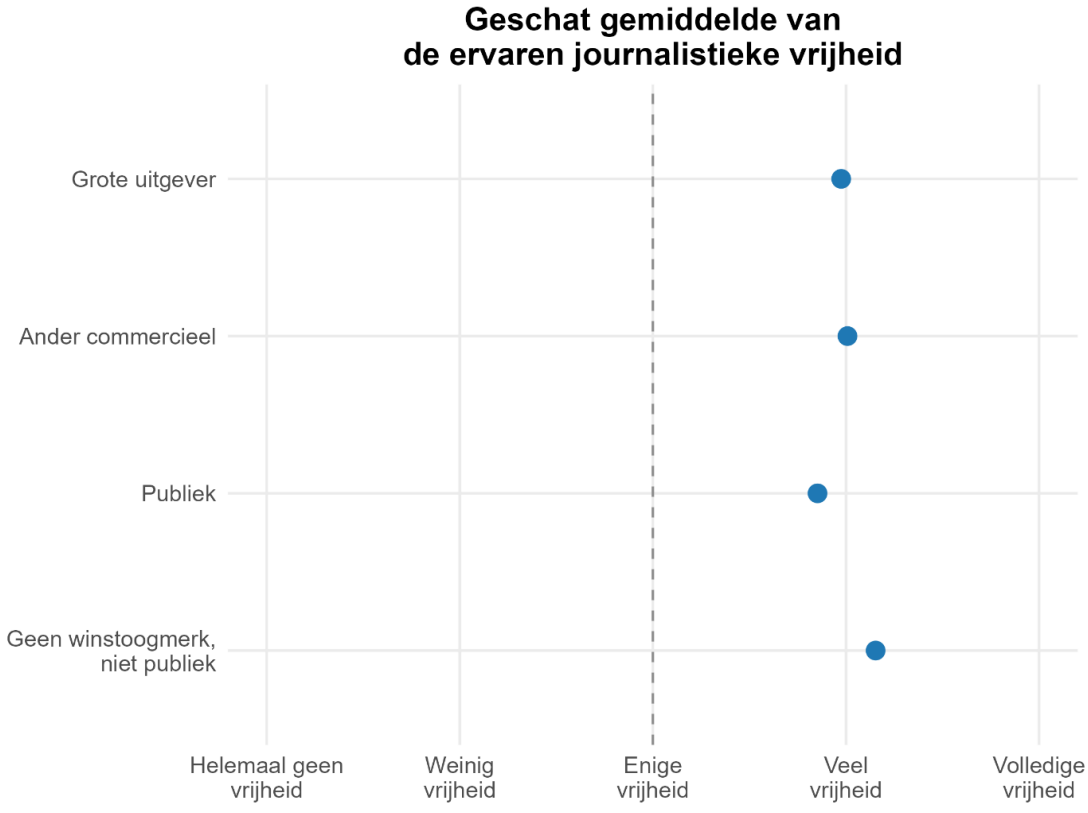

Figuur 5. *Geschatte gemiddelden per organisatietype van de ervaren vrijheid, wanneer de overige factoren in het regressiemodel gelijk worden gehouden.*

In het kort vinden we dat journalisten werkzaam bij organisaties zonder winstoogmerk de meeste journalistieke vrijheid ervaren. Tussen de grote uitgevers en de andere commerciële organisaties werd geen verschil gevonden, terwijl journalisten bij publieke omroepen de minste ervaren vrijheid rapporteren. De grootte van de uitgever is dus niet de voorspellende factor voor ervaren vrijheid, maar wel het type businessmodel (commercieel, publiek, of zonder winstoogmerk).

Sociaaleconomische status (nu)

De sociale klasse, waartoe de journalisten zichzelf rekenen, doet ertoe. Een hogere huidige sociaaleconomische status hangt samen met meer ervaren journalistieke vrijheid (β = 0.17, p < .001).

Columnist

Columnisten rapporteren gemiddeld meer ervaren journalistieke vrijheid dan andere journalisten (β = 0.09, p = .004). Een mogelijke verklaring is dat columnisten binnen redacties vaak meer ruimte hebben om hun eigen mening en invalshoek te bepalen dan journalisten in andere functies.

Type aanstelling

Freelancers rapporteren gemiddeld een lagere ervaren journalistieke vrijheid dan journalisten met een vaste aanstelling (β = -0.10, p = .003). Dit is in lijn met de verwachting dat freelancers, vanwege hun afhankelijkheid van opdrachten en opdrachtgevers, minder vrijheid ervaren in hun journalistieke werkzaamheden. Er was geen verschil tussen journalisten in vaste dienst en degenen met een tijdelijk contract.

Bereik van het medium

Journalisten die werkzaam zijn voor lokale media rapporteren meer ervaren journalistieke vrijheid dan journalisten werkzaam voor nationale media (β = 0.12, p < .001). Ook journalisten die werkzaam zijn voor regionale media rapporteren een hogere ervaren journalistieke vrijheid dan hun collega's bij nationale media (β = 0.08, p = .036) Voor internationale media wordt geen significant verschil gevonden. Kortom, hoe kleinschaliger het bereik, hoe meer vrijheid de journalisten ervaren.

Veelvoorkomende bedreigingen

De regressieanalyse laat zien dat journalisten die vaker veelvoorkomende bedreigingen ervaren, ook meer journalistieke vrijheid rapporteren (b = 0.09, p = .013). Hoewel deze bevinding contra-intuïtief lijkt, is een mogelijke verklaring dat journalisten die zich vrij voelen om kritisch te berichten, ook vaker worden blootgesteld aan negatieve reacties.

5.2 Zelfcensuur

Beschrijvende analyse

In Figuur 6 is de verdeling van de ervaren zelfcensuur onder Nederlandse journalisten weergegeven. Gemiddeld beoordelen journalisten hun neiging tot zelfcensuur met een 1.07 (*SD* = 0.95) op een schaal van 0 (helemaal niet regelmatig) tot 4 (zeer regelmatig). In totaal rapporteert 74.6% van de journalisten dat zij (helemaal) niet regelmatig zelfcensuur plegen: bijna de helft van de respondenten (45.2%) geeft aan niet regelmatig zelfcensuur te plegen, terwijl 29.4% aangeeft dit helemaal niet regelmatig te doen. Regelmatig (9.5%) of zeer regelmatig (0.9%) zelfcensuur plegen komen een stuk minder vaak voor. Dit laat zien dat zelfcensuur voor de meeste Nederlandse journalisten geen regelmatig verschijnsel is, maar dat een aanzienlijke groep (25.4%) aangeeft hier in meer of mindere mate toch wel mee te maken te hebben.

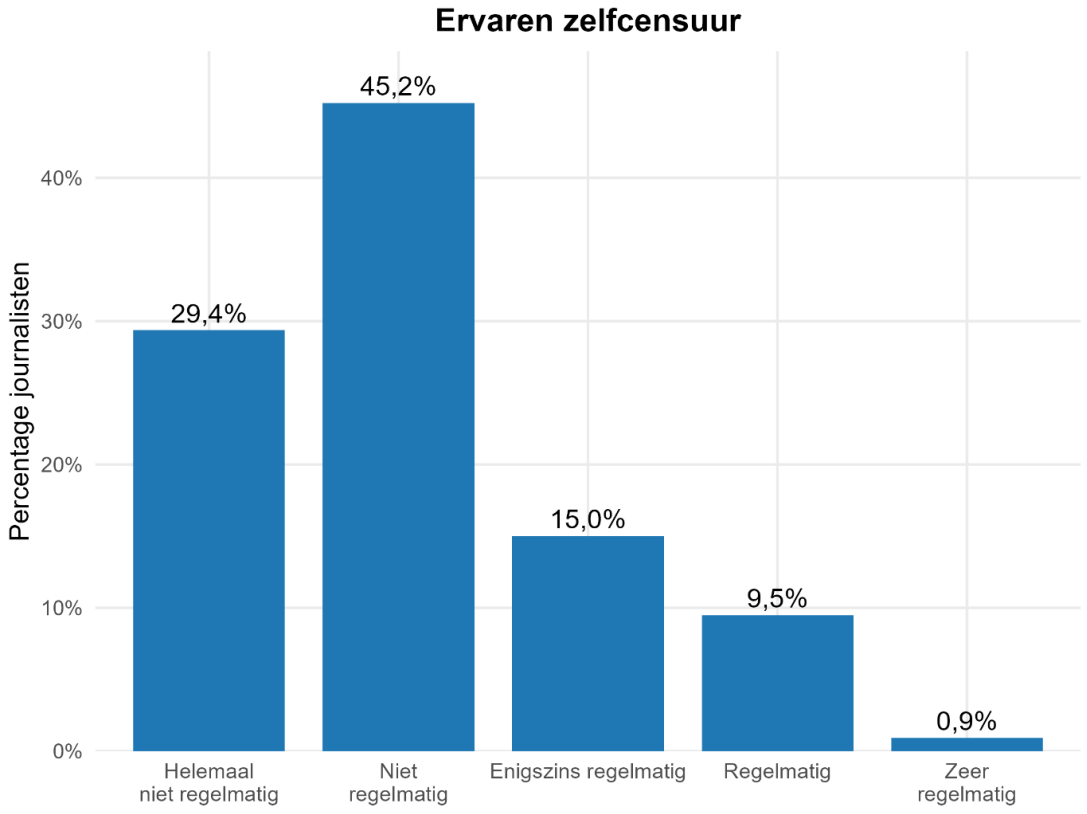

Figuur 6. *Verdeling van de ervaren zelfcensuur onder Nederlandse journalisten.*

Regressieanalyse

De regressieanalyse toont aan dat het organisatietype géén significant effect heeft op de ervaren zelfcensuur. Voor geen van de organisatietypen ligt de *p*-waarde onder de 0.05. De journalisten in ieder organisatietype rapporten gemiddeld tussen 'niet regelmatig' en 'enigszins regelmatig' zelfcensuur te plegen, zoals te zien is in Figuur 7. Voor de frequentie van zelfcensuur doet het er dus niet toe of een journalist werkt voor een grote uitgever, een publieke omroep, een andere

commerciële organisatie of een journalistieke organisatie zonder winstoogmerk. Dit zorgt niet voor significante verschillen. Wel laten vijf controlevariabelen een significant verband zien.

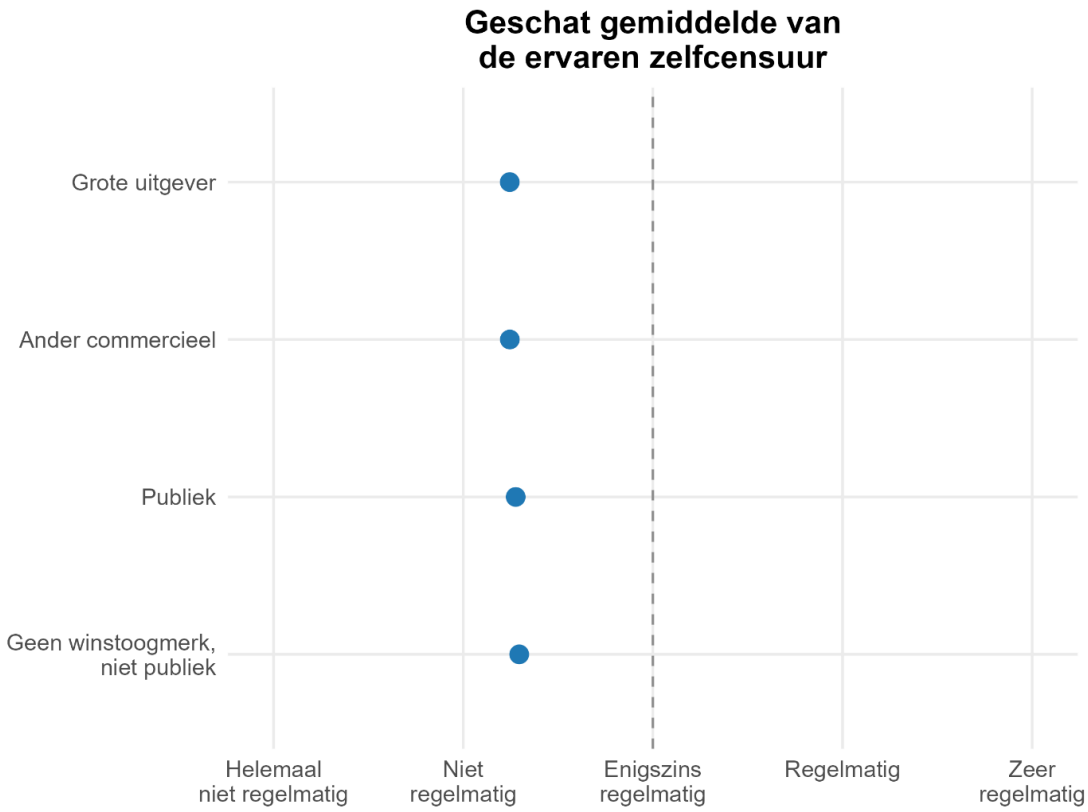

Figuur 7. *Geschatte gemiddelden per organisatietype van de ervaren mate van zelfcensuur, wanneer de overige factoren in het regressiemodel gelijk worden gehouden.*

Gender

Vrouwelijke journalisten rapporteren significant gemiddeld vaker zelfcensuur te plegen dan mannelijke journalisten (β = 0.09, p = .004). Dit wijst erop dat vrouwelijke journalisten sneller geneigd zijn zichzelf te remmen in hun journalistieke werk, zoals het kiezen van bepaalde onderwerpen of invalshoeken.

Sociaaleconomische status (opgegroeid)

Journalisten die aangeven te zijn opgegroeid in een hogere sociaaleconomische klasse rapporteren gemiddeld minder zelfcensuur (β = -0.08, p = .014). Mogelijk biedt een hogere sociaaleconomische achtergrond meer zelfvertrouwen of ervaren onafhankelijkheid in het journalistieke werk, waardoor zelfcensuur minder vaak voorkomt onder deze groep.

Functiegroep

Het model laat ook zien dat reguliere journalisten significant vaker zelfcensuur plegen dan journalisten met een leidinggevende functie (β = 0.07, p = .042). Deze bevinding lijkt te verklaren aan de hand van de aard van de functie. Leidinggevenden hebben waarschijnlijk meer invloed op

redactionele keuzes en hebben daardoor minder het gevoel dat zij zichzelf moeten remmen in hun werkzaamheden.

Type aanstelling

Freelancers rapporteren dat zij gemiddeld vaker zelfcensuur plegen dan journalisten met een vaste aanstelling (β = 0.08, p = .017). Dit is in lijn met de verwachting dat freelancers, vanwege hun afhankelijkheid van opdrachten voor verschillende media, voorzichtiger kunnen zijn in hun journalistieke keuzes. Een uitgesproken invalshoek of controversieel onderwerp kan hen mogelijk minder aantrekkelijk maken voor andere media. Journalisten met een tijdelijk contract lieten geen verschillen zien in de mate van zelfcensuur ten opzichte van journalisten vast in dienst of freelancers.

Zeldzame bedreigingen

Journalisten die vaker zeldzame, maar ingrijpende bedreigingen ervaren, rapporteren ook vaker zelfcensuur (β = 0.08, p = .024). Dit sluit aan bij de verwachting dat ernstige vormen van intimidatie ertoe kunnen leiden dat journalisten voorzichtiger worden in hun werkzaamheden.

5.3 Invloed van eigenaar

Beschrijvende analyse

Figuur 8 laat zien in welke mate verschillende factoren volgens Nederlandse journalisten invloed uitoefenen op hun journalistieke werkzaamheden, en of zij die invloed als negatief of als positief ervaren. Anders dan bij de vorige analyses zijn de journalisten werkzaam bij publieke media uitgesloten. Publieke media hebben geen private eigenaar, dus konden die journalisten deze vraag niet beantwoorden. Om de vergelijking met de andere factoren zo zuiver mogelijk te houden, is deze categorie uitgesloten van de analyse.

De data laten een ruwe driedeling zien in de ervaring van de journalisten. De directe omgeving op de werkvloer (bijv. collega's, redactiechef of eindredacteur) worden samen met de persoonlijke waarden als positief beoordeeld.

Een flink aantal factoren, zoals publieksonderzoek, de directeur of uitgever, financiële druk, adverteerders en ook de eigenaar/eigenaren worden gemiddeld als neutraal beoordeeld.

De gemiddelde ervaren invloed van eigenaren bedraagt -0.03 (SD = 0.65) op een schaal van -2 (zeer negatieve invloed) tot 2 (zeer positieve invloed), wat erop wijst dat journalisten gemiddeld geen of een zeer beperkte invloed van eigenaren ervaren.

De journalisten ervaren een (relatief) negatieve invloed van zelfcensuur en tijdsbeperkingen.

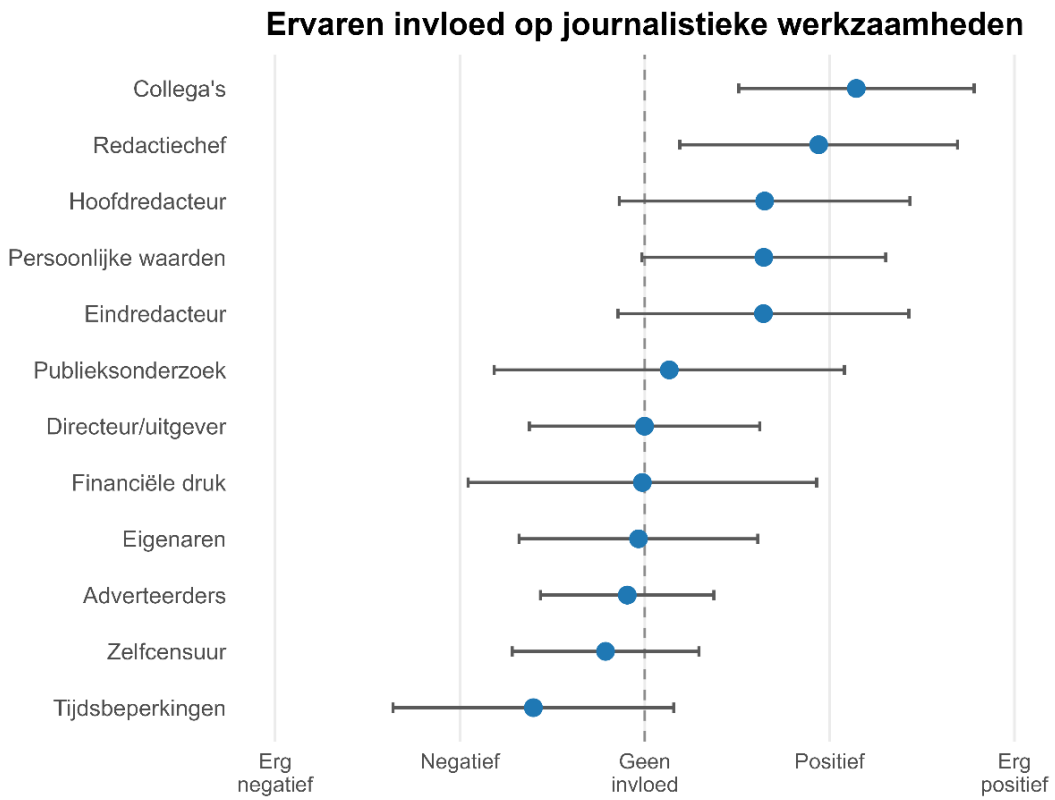

Figuur 8. *Gemiddelde ervaren invloed op journalistieke werkzaamheden per factor.*

Regressieanalyse

De regressieanalyse laat zien dat het organisatietype een significante voorspeller is van de ervaren invloed van eigenaren op de journalistieke werkzaamheden. Daarnaast hebben drie controlevariabelen een significant effect op de ervaren invloed van eigenaren.

Organisatietype. In deze analyse zijn de grote uitgevers de referentiecategorie. Vergeleken met journalisten werkzaam bij een grote uitgever beoordelen journalisten werkzaam bij organisaties zonder winstoogmerk de invloed van eigenaren significant positiever (β = 0.15, p < .001). Ook journalisten werkzaam bij andere commerciële organisaties ervaren de invloed van eigenaren positiever dan journalisten bij grote uitgevers (β = 0.11, p = .005). Journalisten werkzaam bij grote uitgevers ervaren dus de invloed van de eigenaar als het minst positief (maar nog steeds voornamelijk “neutraal”), terwijl journalisten werkzaam bij organisaties zonder winstoogmerk deze invloed juist iets positiever beoordelen.

Figuur 9 laat zien dat journalisten werkzaam bij grote uitgevers gemiddeld iets aan de negatieve kant van het spectrum vallen in hoe zij de invloed van hun eigenaar beoordelen (M = -0.08), terwijl journalisten bij andere commerciële nieuwsorganisaties gemiddeld een meer positief-neutrale ervaring hebben van de invloed van eigenaren (M = 0.06). Enkel de journalisten werkzaam bij organisaties zonder winstoogmerk (en niet publiek) laten een duidelijk positieve ervaring zien van de invloed van de eigenaar (M = 0.18).

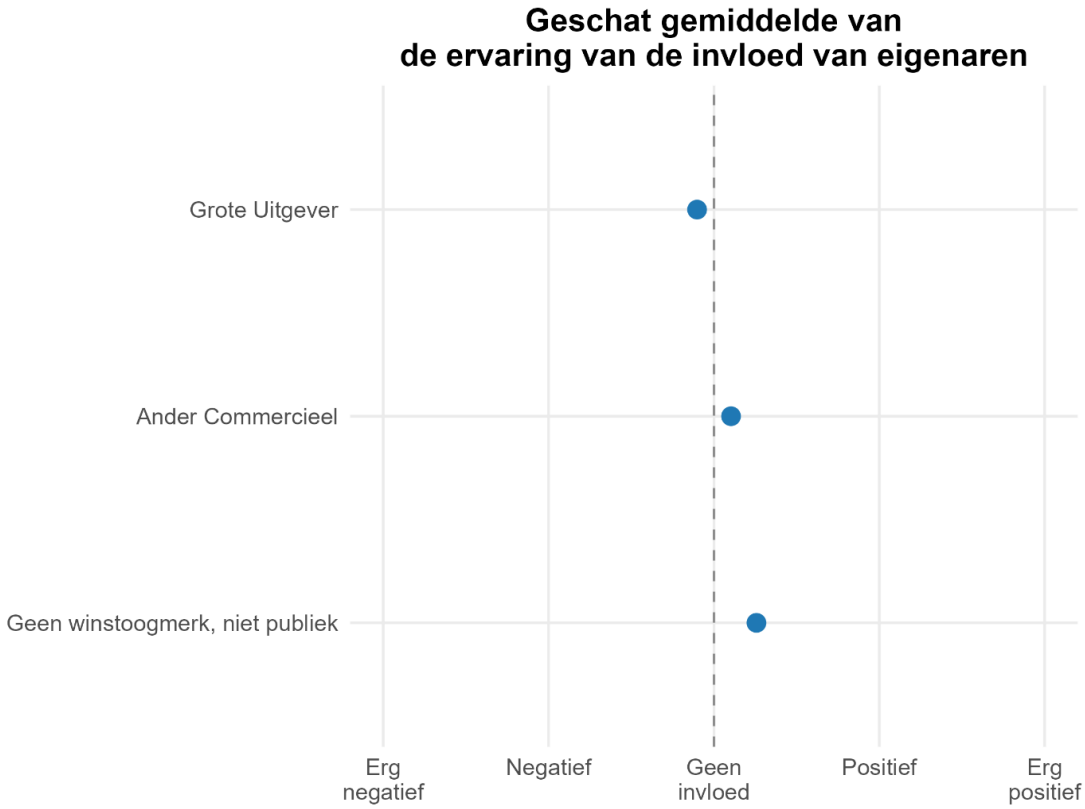

Figuur 9. *Geschatte gemiddelden per organisatietype van de ervaren invloed van eigenaren, wanneer de overige factoren in het regressiemodel gelijk worden gehouden.*

Gender

Vrouwelijke journalisten beoordelen de invloed van eigenaren gemiddeld negatiever dan mannelijke journalisten (β = -0.09, p = .013). Hierbij is het niet te bepalen of deze ervaren invloed voortkomt uit een daadwerkelijke sterke invloed op vrouwen door de eigenaren of dat vrouwen een kritischere houding hebben tegenover de invloed van eigenaren.

Functiegroep

Reguliere journalisten ervaren de invloed van eigenaren negatiever dan journalisten met een leidinggevende functie (β = -0.10, p = .009). Ook hier lijkt de aard van de functie een rol te spelen. Het is waarschijnlijk dat leidinggevenden meer onderdeel zijn van de organisatorische besluitvorming, waardoor zij de invloed van eigenaren minder ervaren als een effect op hun werkzaamheden en dat zij waarschijnlijk meer onderdeel zijn van dergelijke beslissingen. Reguliere journalisten ervaren deze invloed directer in hun dagelijkse journalistieke werkzaamheden, terwijl zij (waarschijnlijk) minder onderdeel zijn van de besluitvorming.

Type aanstelling

Freelancers beoordelen de invloed van eigenaren eveneens negatiever dan journalisten met een vaste aanstelling (β = -0.14, p < .001). Het opvallende aan deze bevinding is dat freelancers een

negatiever beeld hebben van de eigenaren, ondanks dat zij niet vast onderdeel zijn van de organisatie.

5.4 Tevredenheid met autonomie t.o.v. eigenaar

Beschrijvende analyse

Figuur 10 geeft een overzicht van de gemiddelde tevredenheid van Nederlandse journalisten over verschillende aspecten van hun werkomstandigheden. Binnen deze analyse zijn, net als in de analyses van de 'invloed van de eigenaar', de journalisten werkzaam voor publieke media uitgesloten (zie: 4.2.1 Afhankelijke variabelen: Invloed van eigenaren).

Het meest tevreden zijn de journalisten over de relatie met collega's, de autonomie t.o.v. de redactie en de autonomie t.o.v. de politiek. Ook de relatie met leidinggevenden en de werkcultuur worden overwegend positief beoordeeld.

Van deze 'sociale factoren' wordt de tevredenheid over de autonomie t.o.v. commerciële belangen en de eigenaren het minst positief beoordeeld. De gemiddelde tevredenheid over de autonomie t.o.v. eigenaren, bedraagt echter nog steeds 0.86 (*SD* = 0.97) op een schaal van -2 (zeer ontevreden) tot 2 (zeer tevreden); dus aan de positieve kant van dit spectrum.

Journalisten zijn duidelijk minder tevreden over de meer 'carrière-gerelateerde factoren' van hun werkzaamheden. De promotiekansen, de werkdruk en met name het loon worden minder positief beoordeeld. Echter komen deze scores gemiddeld ook niet lager dan een 'neutrale' houding.

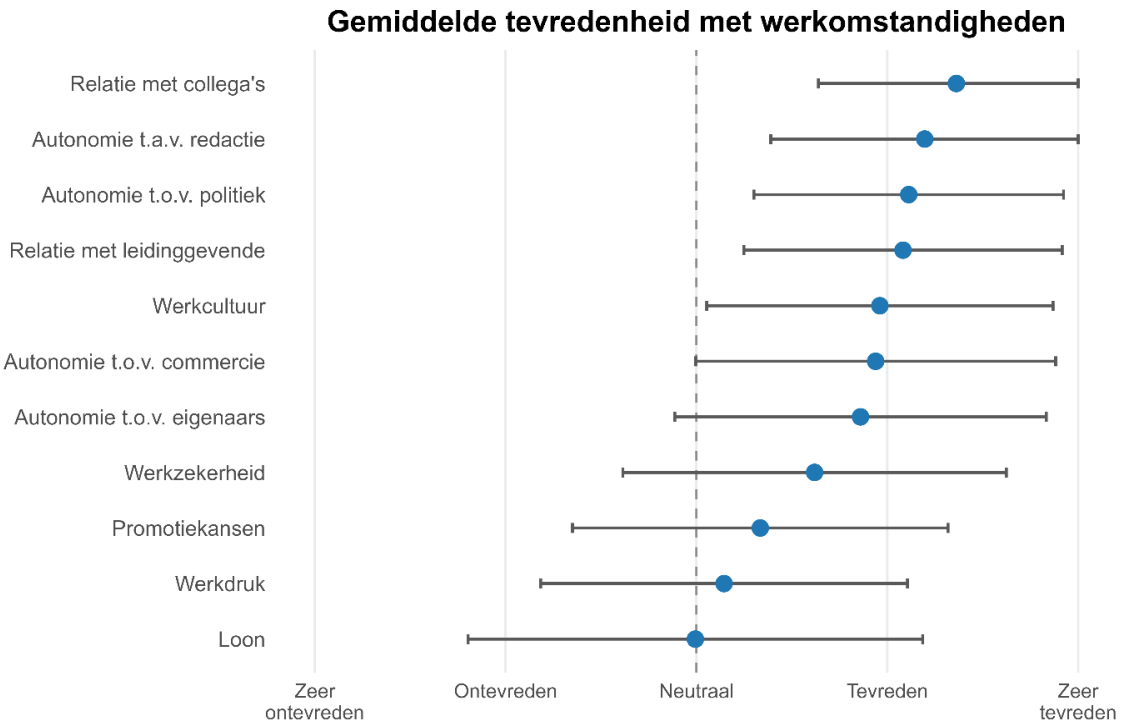

Figuur 10. *Gemiddelde tevredenheid met verschillende werkomstandigheden.*

Regressieanalyse

Ook binnen de regressieanalyse naar de tevredenheid onder Nederlandse journalisten is het organisatietype ‘Publiek’ uitgesloten. Zij konden niet oordelen over hun tevredenheid over de autonomie t.o.v. de eigenaar, aangezien zij geen private eigenaar hebben. De analyse laat zien dat het organisatietype een significant effect heeft op de tevredenheid over de autonomie t.o.v. de eigenaren. Daarnaast vertonen vijf controlevariabelen een significant verband.

Organisatietype. Grote uitgevers vormen opnieuw de referentiecategorie. De analyse toont dat journalisten die werkzaam zijn bij de grote uitgevers significant minder tevreden zijn over hun autonomie t.o.v. de eigenaar in vergelijking met journalisten bij andere commerciële media.

Figuur 11 laat zien dat het significante verschil gradaties in *tevredenheid* weerspiegelt—niet in *ontevredenheid*, omdat journalisten werkzaam bij alle organisatietypen gemiddeld allemaal aan de positieve kant van het spectrum vallen. Journalisten bij grote uitgevers bevinden zich wel iets dichter bij het neutrale punt van de schaal.

Journalisten werkzaam bij andere commerciële organisaties ($\beta = 0.14$, $p < .001$) rapporteren een hogere tevredenheid over hun autonomie dan journalisten bij grote uitgevers. De analyse toon *geen* verschil tussen de journalisten van de grote uitgevers en nieuwsmedia zonder winstoogmerk.

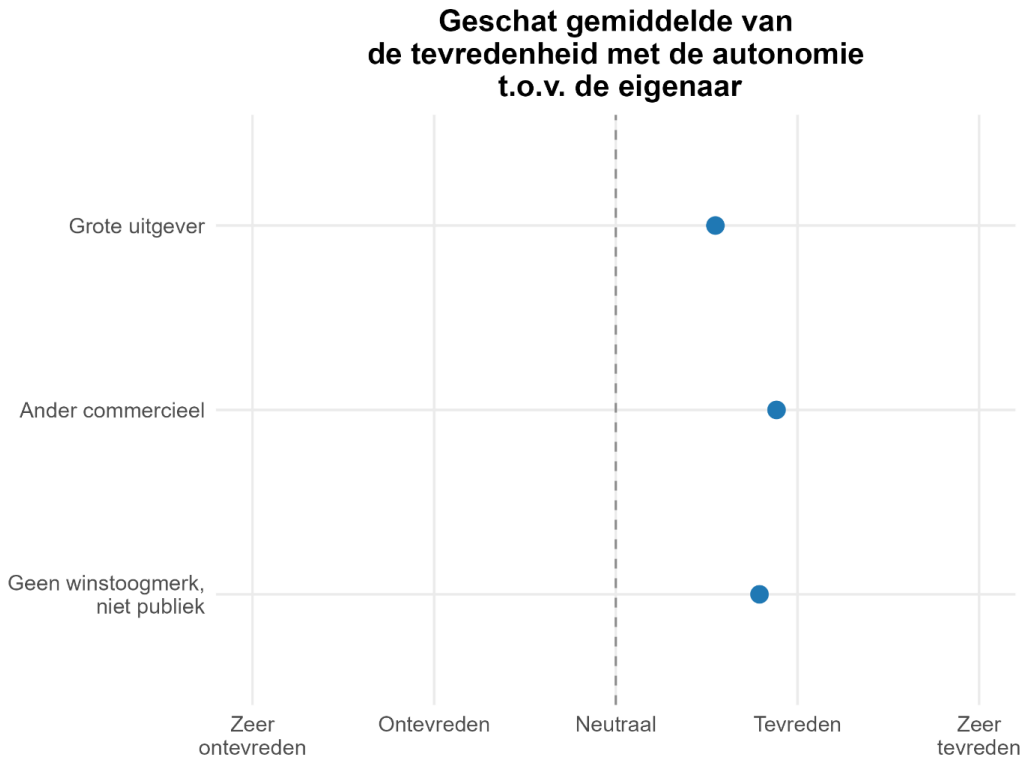

Figuur 11. *Geschatte gemiddelden per organisatietype van de tevredenheid met de autonomie t.o.v. eigenaren, wanneer de overige factoren in het regressiemodel gelijk worden gehouden.*

Gender

Vrouwelijke journalisten zijn gemiddeld minder tevreden over hun autonomie ten opzichte van de eigenaar dan mannelijke journalisten (β = -0.16, p < .001). Dit kan erop wijzen dat vrouwelijke journalisten vaker ervaren dat hun professionele autonomie onder druk staat.

Leeftijd

Oudere journalisten rapporteren gemiddeld een lagere tevredenheid over hun autonomie ten opzichte van de eigenaar (β = -0.14, p = .001). Hoewel dit een kritischere houding in het algemeen kan weerspiegelen is het ook mogelijk dat zij de mogelijkheid hebben om deze autonomie met eerdere periodes in hun carrière te vergelijken.

Sociaaleconomische status (nu)

Journalisten die zichzelf tot een hogere huidige sociaaleconomische klasse rekenen, zijn gemiddeld tevredener over hun autonomie ten opzichte van de eigenaar (β = 0.11, p = .003). Dit sluit aan bij bovenstaande bevindingen rondom ervaren vrijheid. Een sterkere maatschappelijke positie kan gepaard gaan met meer vrijheid in de nieuwsorganisatie en een groter gevoel van professionele onafhankelijkheid.

Columnist

Columnisten zijn positiever over hun autonomie ten opzichte van de eigenaar dan journalisten die geen columnist zijn (β = 0.09, p = .021). Een mogelijke verklaring is dat columnisten vanuit hun functie relatief veel ruimte hebben om een eigen perspectief en standpunt naar voren te brengen, waardoor zij ook meer professionele autonomie ten opzichte van de eigenaar ervaren.

Type aanstelling

Van de onderzochte controlevariabelen laat het type aanstelling de sterkste samenhang zien. Freelancers zijn aanzienlijk minder tevreden over hun autonomie ten opzichte van de eigenaar dan journalisten met een vaste aanstelling (β = -0.20, p < .001). Hoewel freelancers niet bij één organisatie behoren (en dus één eigenaar), zijn zij minder tevreden over de autonomie t.o.v. de eigenaar.

5.5 Werking van het redactiestatuut

Beschrijvende analyse

Figuur 12 geeft weer hoe Nederlandse journalisten de werking van het redactiestatuut beoordelen. De uitkomsten zijn het antwoord op de stelling: "*Dankzij de aanwezigheid van een redactiestatuut is de journalistieke onafhankelijkheid van mijn organisatie gewaarborgd.*" Gemiddeld beoordelen zij de werking van het redactiestatuut met 2.51 (SD = 0.86) op een schaal van 0 (helemaal mee oneens) tot 4 (helemaal mee eens), wat duidt op een genuanceerd en mogelijk wisselend beeld onder journalisten.

Bijna de helft van de respondenten (47.8%) is het eens met de stelling dat het redactiestatuut de journalistieke onafhankelijkheid waarborgt. Ook geeft 8.9% aan het hier helemaal mee eens te

zijn. Ongeveer een derde van de journalisten (30.1%) neemt een neutrale positie in. Een kleinere groep is het (helemaal) oneens met de stelling (13.1% in totaal). De antwoorden laten daarmee zien dat de werking van het redactiestatuut overwegend positief wordt beoordeeld, al kiest een substantieel deel van de journalisten (43.2%) voor een neutrale of negatieve beoordeling.

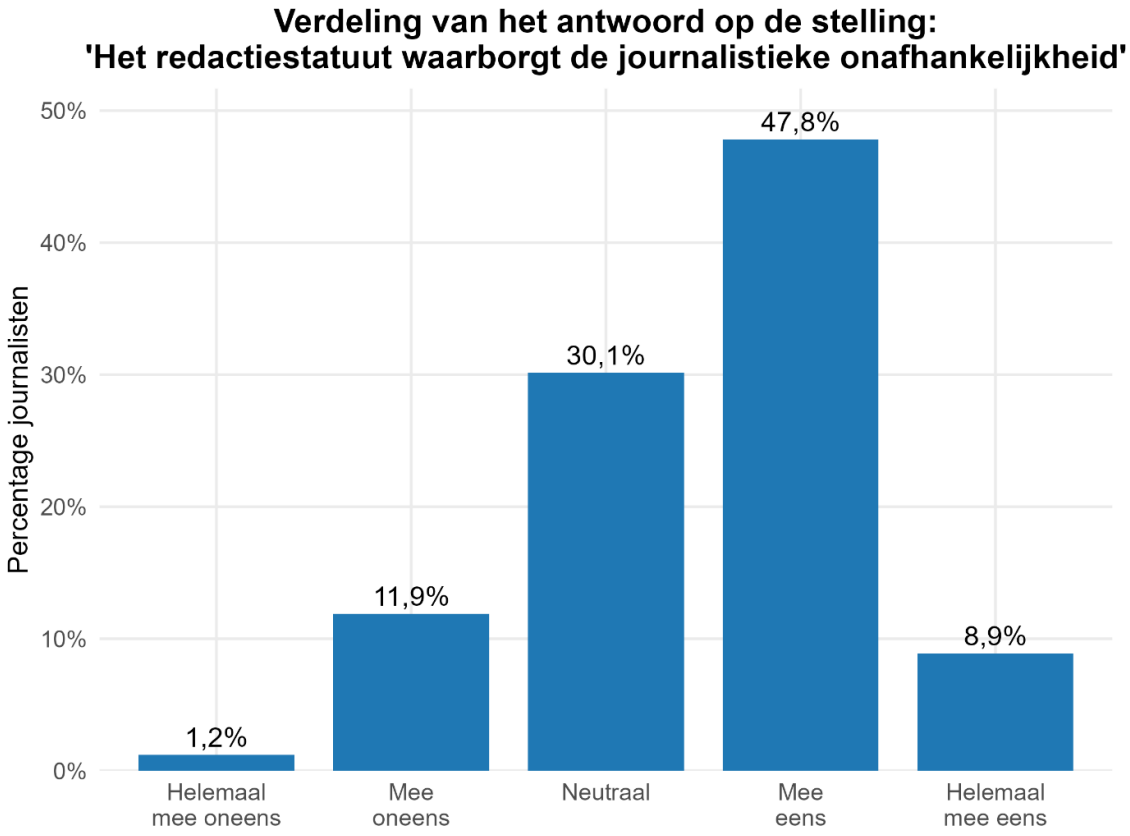

Figuur 12. *Verdeling van de ervaren effectiviteit van het redactiestatuut.*

Regressieanalyse

De regressieanalyse laat zien dat slechts een beperkt aantal van de gekozen factoren samenhangt met de ervaren werking van het redactiestatuut. Naast het organisatietype blijkt alleen leeftijd een significant verband te vertonen.

Organisatietype. In vergelijking met journalisten die werkzaam zijn bij een grote uitgever, beoordelen journalisten werkzaam bij andere commerciële organisaties de werking van het redactiestatuut positiever ($\beta = 0.12$, $p = .001$). Voor journalisten werkzaam bij publieke omroepen en organisaties zonder winstoogmerk worden geen significante verschillen gevonden ten opzichte van de grote uitgevers. Samenvattend zijn journalisten bij kleinere commerciële organisaties, die geen onderdeel van een grote uitgever zijn, positiever over de werking van het redactiestatuut dan andere journalisten. De journalisten bij overige type organisaties zijn (in mindere mate) ook positief over de werking van het redactiestatuut en verschillen niet significant van elkaar, zoals te zien is in Figuur 13.

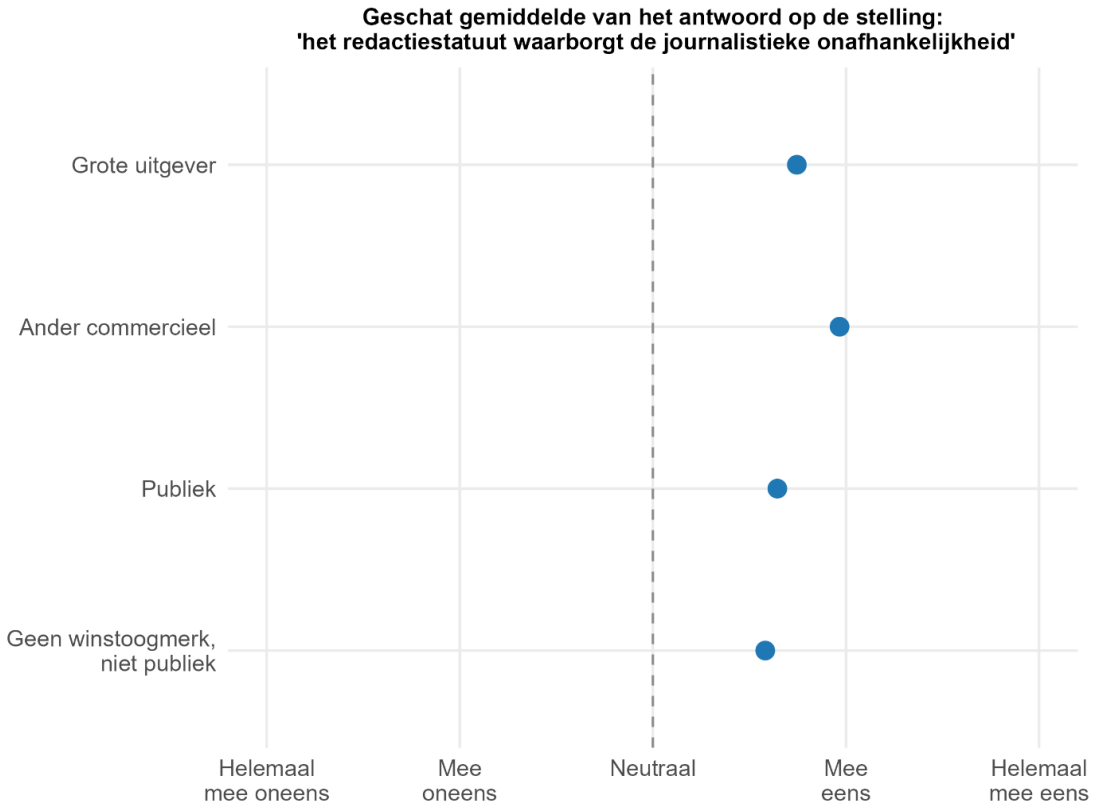

Figuur 13. *Geschat gemiddelde per organisatietype van de antwoorden op de stelling: "Dankzij de aanwezigheid van een redactiestatuut is de journalistieke onafhankelijkheid van mijn organisatie gewaarborgd". Overige factoren in het regressiemodel worden gelijk gehouden.*

Leeftijd

Oudere journalisten beoordelen de werking van het redactiestatuut positiever dan jongere journalisten ($\beta = 0.13$, $p < .001$). Een mogelijke verklaring is dat zij wellicht meer ervaring hebben met de toepassing van het redactiestatuut en daardoor meer vertrouwen hebben in de bescherming die het biedt.

6. Resultaten – kwalitatief

Naast de kwantitatieve analyses zijn de antwoorden op twee open-vragen geanalyseerd. Hoewel het vaak voorkomt dat dergelijke open-vragen in enquêtes op zeer beknopte wijze worden beantwoord (of helemaal niet), gaven de journalisten in het merendeel van de gevallen een volledig antwoord. Regelmatig werden in de antwoorden meerdere zinnen gewijd aan de vraag in kwestie.

Deze antwoorden bieden meer gedetailleerde inzichten rondom (1) de oorzaken voor de ervaren onvrijheid van Nederlandse journalisten en (2) hun ervaring van de werking en effectiviteit van het redactiestatuut bij het medium waar ze voor werken. De meest voorkomende en relevante bevindingen worden in dit hoofdstuk besproken en toegelicht aan de hand van citaten. Daarbij geven we aan of een citaat representatief is voor een veelvoorkomend patroon, of juist een meer uitzonderlijke ervaring weerspiegelt.

In lijn met de centrale focus van dit onderzoek besteden we in de kwalitatieve analyse in de eerste plaats aandacht aan de rol van de werkgever en eigenaar; hoe verschillen tussen organisatietypes en mogelijke gevolgen van mediaconcentratie terugkomen in de ervaringen van journalisten.

Tegelijkertijd beperken we de analyse niet uitsluitend tot de werkgever. Andere opvallende of veelvoorkomend factoren worden eveneens besproken, wanneer zij helpen de pluriformiteit van het Nederlandse medialandschap en de beperkingen die journalisten ervaren beter te begrijpen. Daarmee linken we terug aan de theoretische achtergrond van dit onderzoek, namelijk dat eigenaarschap één van de factoren is die de pluriformiteit kan beperken.

6.1 Ervaren (on)vrijheid

In de eerste open-vraag werden journalisten gevraagd naar de factoren die hun vrijheid inperken. De vraag luidde: “Indien u een bepaalde mate van onvrijheid of zelfcensuur ervaart in uw journalistieke werk: Door wie of wat wordt uw journalistieke vrijheid dan beperkt?” In het vervolg worden relevante en veelvoorkomende patronen uit de 338 gegeven open antwoorden besproken.

De eigenaar

Nederlandse journalisten noemen in de open antwoorden de eigenaar van het mediabedrijf nauwelijks *expliciet* als bron van onvrijheid. In slechts enkele gevallen werd de werkgever *expliciet* genoemd, maar vaak op een abstracte wijze, zoals:

> ***R385: “Inhoudelijk beleid werkgever.”***

Hoewel de eigenaar nauwelijks rechtstreeks wordt genoemd, komt de bredere organisatiecontext wel op diverse manieren terug in de open antwoorden. De antwoorden laten zien dat journalisten op drie manieren druk ervaren vanuit de organisatie waarvoor zij werkzaam zijn: (1) de directe

omgeving binnen de redactie, (2) het karakter van het medium en (3) gebruikersdata. Hierbij is het van belang om te vermelden dat deze ervaren druk niet significant verschilt tussen organisatietypen (bijv. grote uitgevers, publiek). Journalisten van het ene organisatietype benoemen een bepaalde factor niet significant vaker dan het andere organisatietype.

De organisatie: directe omgeving

De hoofdredactie, redactiechefs, collega's en coördinatoren worden door de journalisten regelmatig genoemd als oorzaak voor het ervaren van onvrijheid. Zo schrijft een van de respondenten:

> ***R354: "Door de beslissing van chefs en coördinatoren die beslissen of een onderwerp wel of niet nieuwswaardig, relevant of actueel is. En doordat ik niet het gevoel heb dat ik de positie heb (en dat ik zo word gezien) om onderwerpen aan te dragen die ik wel zou willen bijdragen."***

> ***R846: "Als het gaat om de onderwerpkeuze ervaar ik wel een filtering die van bovenaf wordt gemaakt."***

Journalisten spreken hier veelal over onvrijheid omtrent het kiezen van onderwerpen en invalshoeken, die door hogergeplaatste collega's worden tegengehouden of afgekeurd. Zij spreken erover 'niet de ruimte' te voelen. Hoewel dit negatieve gevolgen kan hebben voor de pluriformiteit in het media-aanbod, is het de vraag of de invloed van de directe omgeving altijd als negatief gezien moet worden of dat dit een normaal feedbackmechanisme is zoals in een professionele omgeving mag worden verwacht. In hun antwoorden geven verschillende journalisten zelf ook aan dat 100% vrijheid geen realistisch doel is. Het filteren door leidinggevenden is in hun ogen vaak ook onderdeel van het journalistieke proces hoewel het tegelijkertijd een beperking van hun vrijheid betreft, zoals blijkt uit de volgende quote:

> ***R832: "Door kritiek/feedback/sparren met collega's, chefs. De vraag is of je dat als beperking van vrijheid moet zien. In 99% van de gevallen gaat het om beslissingen die je in overleg neemt, zo goed als nooit gaat het over dwang."***

De invloed van de directe omgeving op de redactie lijkt dus niet per definitie goed of slecht. In veel gevallen hebben de journalisten er begrip voor dat zij geen volledige vrijheid kunnen hebben. Hierbij is overleg, waarin journalisten ervaren de ruimte te hebben om hun perspectief te delen, van groot belang om de ervaren onvrijheid te minimaliseren.

De organisatie: Identiteit van het medium

Een tweede factor, die journalisten een gevoel van onvrijheid geeft, is het karakter van het medium. Een nieuwsmedium kan bijvoorbeeld een religieus of politiek-ideologisch karakter hebben dat ervoor zorgt dat journalisten bepaalde onderwerpen of invalshoeken, die zij relevant of interessant achten, laten schieten.

> ***R872: "Ik werk bij een krant met een duidelijke identiteit en achterban. Dat betekent dat niet alle onderwerpen of invalshoeken worden gewaardeerd."***

Dit hoeft niet te betekenen dat onvrijheid ook daadwerkelijk als negatief wordt ervaren. De antwoorden laten een wezenlijk verschil zien tussen onvrij *zijn* en zich onvrij *voelen*:

> ***R608: "Ik voel mij niet beknot, maar ben natuurlijk niet helemaal vrij. Onze krant staat voor bepaalde waarden, daar voeg ik me naar zonder mezelf geweld aan te doen. Ook al kijk ik er als privépersoon wellicht iets anders tegenaan."***

De antwoorden laten zien dat het karakter van het medium ervoor kan zorgen dat journalisten enigszins onvrij zijn in de journalistieke keuzes die zij maken. Vaak voelen zij zich hierdoor niet onvrij en vinden zij het geen probleem zich hiernaar te voegen. Zo beperkt het karakter van het medium journalisten in beperkte mate.

Vanuit het perspectief van pluriformiteit hoeft een sterk eigen karakter van nieuwsmedia bovendien niet uitsluitend als een pluriformiteitsbeperking te worden beschouwd. Verschillende media met duidelijke identiteiten, waarden en perspectieven dragen juist bij aan de verscheidenheid van het totale media-aanbod en kunnen zo de pluriformiteit van de Nederlandse maatschappij beter weerspiegelen. Zo kan deze factor gezien worden als een belangrijk onderdeel van een pluriform medialandschap.

De organisatie: gebruikersdata

Een derde reden voor het ervaren van onvrijheid—die verschillende keren werd genoemd—is de invloed van gebruikersdata op de werkvloer. Journalisten ervaren dat de invloed van wat 'scoort' hun werk overschaduwt en daarmee hun vrijheid beperkt. Hierbij wordt de link met de organisatie direct gelegd:

> ***R682: "Door mijn leidinggevenden, door beleidskeuzes van mijn werkgever laat ik onderwerp schieten waarover ik wel had willen publiceren. Redenen: de onderwerpen zouden in de visie van het bedrijf onvoldoende lezers bereiken."***

> ***R383: "We weten beter welk type onderwerpen, welke schrijfstijl en welke invalshoeken lezers interessant vinden. Ik ervaar een behoorlijke druk om meer van díe verhalen te maken. … Want als ik te veel verhalen maak die maar door een kleine groep gelezen worden, krijg ik commentaar van mijn leidinggevenden."***

De combinatie van technologische mogelijkheden en commerciële druk hebben de rol van gebruikersdata op de redactie vergroot. Journalisten voelen zich hierdoor beperkt in hun vrijheid om onderwerpen en invalshoeken te kiezen of uit te diepen. Wanneer deze druk verder toeneemt, zou dit op termijn een bedreiging voor de pluriformiteit van het medialandschap kunnen betekenen. Zo is het nadelig voor de pluriformiteit als journalisten van verschillende media vooral nog hetzelfde soort items produceren die beogen een groot publiek te bereiken in plaats van het stimuleren van mogelijk minder populaire items, die wel van groot maatschappelijk belang zijn.

Ook hier is het belangrijk een kanttekening te plaatsen. Journalisten lijken namelijk begrip op te brengen voor de financiële situatie van het nieuwsmedialandschap en de druk die dat met zich meebrengt. Zij geven aan dat het volgen van de wensen van het publiek een groeiende noodzaak is, die de journalistieke vrijheid kan beïnvloeden:

> ***R884: "Ik ervaar onvrijheid door de economische waarde van het artikel, oftewel clicks/leestijd … Dat is een lastig dilemma, aangezien kranten allerlei toeren uithalen om toch het hoofd financieel boven water te houden."***

Veiligheid

Naast de invloed vanuit de organisatie (mesoniveau) benadrukt een relatief groter deel van de journalisten in de open antwoorden (1 op de 5 gegeven antwoorden) dat zij zich onvrij voelen door een factor buiten de organisatie (macroniveau). De vrees voor negatieve reacties of bedreigingen vanuit de lezers of maatschappij zorgt ervoor dat journalisten angstig zijn om van bepaalde onderwerpen verslag te doen of bepaalde perspectieven te belichten. Zij benoemen reacties op nieuwsberichten, comments op sociale media, boze e-mails en maatschappelijke ophef als voorbeelden van reacties die zij willen vermijden:

> ***R880: "Ik merk dat bepaalde onderwerpen steevast een stroom vervelende mails en ingezonden stukken opleveren. Ik ben daar selectiever in geworden."***

Het blijft echter niet alleen bij (online) woorden. Ook angst voor concrete bedreigingen en rechtszaken zorgt ervoor dat journalisten selectiever worden in hun keuzes. Zo laat de volgende quote zien dat deze dreiging vanuit vele hoeken gevoeld kan worden wanneer gevraagd wordt naar waar hun vrijheid door wordt beperkt:

> ***R537: "Aanvallen (in woorden) door politici en aanhangers van Forum voor Democratie, complotdenkers, aanhangers van boerenactiegroepen en pro-Palestina-actievoerders. Dreiging met rechtszaken door deze groepen, vastgoedeigenaren en/of bedrijven en instellingen met dure advocaten."***

Samenvattend, komt de eigenaar of het organisatietype, waarvoor een journalist werkt, zelden rechtstreeks als bron van onvrijheid naar voren. Dit betekent niet dat de organisatie geen rol speelt. Journalisten ervaren wel degelijk beperkingen vanuit hun directe werkomgeving, het karakter van het medium en de prominentie van gebruikersdata. Tegelijkertijd beschouwen journalisten in veel gevallen deze beperkingen als inherent aan het journalistieke proces of als een onvermijdelijke economische realiteit. Desalniettemin kunnen dergelijke onvrijheden de diversiteit van het media-aanbod schaden.

Veel vaker komt in de antwoorden de druk vanuit de maatschappij naar voren. De (gevreesde) reacties van het publiek—variërend van negatieve reacties en maatschappelijke ophef tot bedreigingen en juridische stappen—leiden ertoe dat journalisten selectiever en voorzichtiger worden in de onderwerpen en invalshoeken waarvan zij verslag doen. Daarmee vormt maatschappelijke druk een potentieel risico voor de pluriformiteit van het Nederlandse medialandschap dat niet genegeerd mag worden: wanneer journalisten bepaalde onderwerpen, perspectieven of formuleringen vermijden uit angst voor de reacties die deze oproepen, kunnen bepaalde geluiden minder zichtbaar worden in het media-aanbod.

6.2 Werking van het redactiestatuut

In de tweede open-vraag werden Nederlandse journalisten gevraagd antwoord te geven op de volgende vraag: "Hoe kijkt u naar de rol en effectiviteit van het redactiestatuut om de journalistieke onafhankelijkheid van u en uw directe collega's te beschermen?". In het vervolg worden relevante en veelvoorkomende patronen uit de 729 gegeven open antwoorden besproken.

Positieve houding

Het merendeel van de journalisten (60.2%) laat weten positief tegenover de werking en effectiviteit van het redactiestatuut te staan. Zij geven aan dat het een "*belangrijke garantie*" (**R689**) biedt, dat het "*de basis is voor een onafhankelijke redactie*" (**R445**) is en dat het hen "*beschermt tegen de invloed van de eigenaar of uitgever*" (**R629**). Het positieve sentiment wordt goed beschreven door de volgende quote:

> ***R610: "Ik beschouw media zónder redactiestatuut niet als 'pers'. Het is dus niet alleen een middel voor journalistieke onafhankelijkheid, maar ook een schiftingsmiddel voor kaf en koren."***

Hierbij is het belangrijk om te benadrukken dat dit niet betekent dat het redactiestatuut regelmatig een grote rol speelt. Voor veel journalisten is het redactiestatuut een stok achter de deur. Het statuut stelt volgens de journalisten een bepaalde norm. Dit zorgt ervoor dat de journalistieke onafhankelijkheid kan worden gewaarborgd zonder dat het regelmatig hoeft te worden aangehaald:

> ***R702: "Ik denk dat alleen al van het bestaan een beschermende werking uitgaat."***

Het redactiestatuut *hoeft* dus ook niet regelmatig aangehaald te worden, zolang de redactie journalistiek onafhankelijk kan opereren. In ruim 60% van de gevallen zijn de Nederlandse journalisten tevreden over deze (onopvallende) werking. De volgende quote vat deze positieve ervaring met het redactiestatuut met een metafoor samen:

> ***R657: "Als een scheidsrechter: volstrekt onopvallend op z'n beste dagen."***

Neutrale houding

Een kleinere groep journalisten (18.8%) geeft aan dat het redactiestatuut in de journalistieke praktijk nagenoeg geen rol speelt voor hen. Zo geven deze journalisten aan dat het statuut nooit is aangehaald en dat zij zelf (te) weinig weten van de inhoud of het bestaan van het statuut. Ook vindt deze groep journalisten vaak dat de journalistieke praktijk zelf de journalistieke onafhankelijkheid waarborgt. In hun ogen draagt een redactiestatuut daar niet veel extra's aan bij:

> ***R1020: "Je hebt er niks aan als je het niet in praktijk brengt. Gedegen journalistiek begint op de redactie, elke dag opnieuw."***

Typerend voor deze groep journalisten is dat een journalist het cynische antwoord "Boeiend" (**R1060**) gaf. Het redactiestatuut wordt niet gezien als onmisbaar fundament of als een garantie van journalistieke onafhankelijkheid, maar de journalisten hebben er ook geen klachten over. Binnen deze groep journalisten is het dus moeilijk vast te stellen of zij negatief of positief tegen het redactiestatuut aankijken. Zoals eerder aangegeven hoeven journalisten het redactiestatuut niet vaak te gebruiken of er in detail van op de hoogte te zijn om te profiteren van de voordelen van het redactiestatuut. Enkel het bestaan van het document kan een positieve werking hebben op de journalistieke onafhankelijkheid.

Het blijft onzeker of deze “anonieme” werking van het redactiestatuut deze groep journalisten ontgaat of dat zij simpelweg neutraal staan tegenover de werking van het redactiestatuut. Wat wel geconcludeerd kan worden is dat deze journalisten geen grote problemen of belemmeringen ervaren in de werking van het redactiestatuut. De ambiguïteit wordt deels geïllustreerd door de volgende quote:

> ***R78: “Er wordt nooit of vrijwel nooit een beroep op gedaan. Dat kun je positief uitleggen, maar het kan ook onwetendheid zijn.”***

Negatieve houding

Een aanzienlijk deel van de Nederlandse journalisten (21%) geeft aan niet geheel tevreden te zijn over de werking en effectiviteit van het redactiestatuut. In veel gevallen benadrukken deze journalisten wel achter het concept van een redactiestatuut te staan. De journalisten klagen echter over of zetten vraagtekens bij de werking of de implementatie van het redactiestatuut in de praktijk. De kans dat een journalist klaagt over het redactiestatuut verschilt niet significant per organisatietype. De onderstaande redenen voor de negatieve houding ten opzichte van het redactiestatuut zijn universele bevindingen onder Nederlandse journalisten.

Verouderd. In de ogen van de journalisten is het redactiestatuut vaak verouderd. Het statuut is minder effectief, omdat het niet meer aan zou sluiten bij de huidige realiteit van de redactie:

> ***R432: “De effectiviteit is zeer beperkt. Voorbeeld: Het statuut is zo oud dat het woord 'internet' er nog niet in staat. Daarmee haal je de werking en het belang onderuit.”***

Twijfel over werking. De journalisten betwijfelen of de inhoudelijke punten in het redactiestatuut ook daadwerkelijk worden geïmplementeerd. Ze zijn sceptisch over de werkelijke invloed die het kan hebben op de redactie.

> ***R471: “Nauwelijks. In theorie kan het helpen, in de praktijk zal het amper een bijdrage hebben.”***

Deze scepsis heeft meerdere onderliggende oorzaken. Zo wordt er verwezen naar de dominante invloed van commerciële druk (quote **R907**) of het feit dat het statuut op meerdere manieren geïnterpreteerd kan worden (quote **R908**), zoals te zien in de volgende twee quotes:

> *R907: "Tamelijk een wassen neus. Journalistieke waarden delven nu al geregeld het onderspit tegen de 'data-terreur' (er moet meer komen van wat mensen willen lezen, is de teneur)."*

> *R908: "Heel effectief is het niet, omdat het voor meerdere interpretaties vatbaar kan zijn en omdat veel mensen nauwelijks weten wat erin staat."*

Onbekend. Zoals de laatste quote al illustreert, achten journalisten het ook een probleem dat het redactiestatuut te onbekend is op de redactie. Journalisten weten het document zelf moeilijk te vinden (quote **R312**) en ervaren dat jongere collega's er vaker niet bekend mee zijn (quote **R13**). Hierdoor is de werking ervan in hun ogen gering.

> *R13: "Beperkt, … jongere generatie weet er weinig van."*

> *R312: "Te onzichtbaar, zou niet weten waar ik het kan vinden."*

Inmenging van bovenaf. Ten slotte geven journalisten aan sceptisch te zijn over de manier waarop hun organisatie omgaat met het redactiestatuut. Zij vrezen dat 'de uitgever', 'de werkgever' of 'de directie' aan het redactiestatuut voorbij zal gaan, wanneer het hen niet goed uitkomt. De commerciële belangen van de eigenaar worden hier regelmatig bij aangehaald.

> *R149: "Ik heb zelf in redactieraad gezeten en heb nooit de indruk gehad dat we daar het verschil konden maken. Directie gaat zijn eigen gang."*

> *R327: "Redactiestatuut heeft amper waarde. Eigenaar [red. Grote uitgever X] laat zich er niet veel aan gelegen liggen."*

> *R398: "Het redactiestatuut speelt een steeds meer ondergeschikte rol door de grootte van het uitgeversconcern waar we voor werken. Je kunt wel een redactiestatuut hebben maar de beslissingen worden op een veel hoger niveau gemaakt waardoor er geen invloed op uitgeoefend kan worden."*

Bij elkaar genomen zien veel van deze ontevreden journalisten het redactiestatuut als een ‘papieren tijger’. Hoewel zij de waarde en kracht van dit document inzien zorgen de bovenstaande factoren ervoor dat het in de praktijk minder slagkracht heeft dan het zou kunnen hebben; opvallend is ook dat de grote uitgevers hier expliciet worden genoemd in de open antwoorden van tien respondenten.

Aanpassingen in het redactiestatuut zouden dus welkom zijn, maar sommige journalisten zijn hier óók uitgesproken huiverig over. Vooral journalisten werkend bij media die onderdeel zijn van een grotere uitgever laten blijken terughoudendheid te willen betrachten om aanpassingen te doen aan het redactiestatuut, omdat de uitgever dan ook inspraak zou mogen hebben in het vormen van dit statuut. Dit bleek uit meerdere reacties:

> ***R329: “Ons redactiestatuut is heel oud, maar vernieuwen vindt onze redactieraad een te groot risico; daar over onderhandelen is het ter discussie stellen. Voor je het weet ben je bepaalde rechten kwijt. Sowieso hebben we als kleine titel nog maar weinig te zeggen in het grote bedrijf waar we onderdeel van uitmaken. Denk in ieder geval niet dat de directie erg onder de indruk is van ons redactiestatuut.”***

> ***R399: “Ons redactiestatuut is zwaar verouderd en nauwelijks meer toepasbaar op de huidige situatie waarin wij (vooral online) werken. De redactieraad durft dit echter niet aan te passen uit vrees dat er dan van hogerhand ook aanpassingen voorgesteld worden die negatief uitpakken voor de vrijheid van redacties of regionale kranten.”***

Al met al, vormt het redactiestatuut voor een meerderheid van de journalisten een belangrijke waarborg voor de journalistieke onafhankelijkheid, waarbij alleen al het bestaan ervan een beschermende werking kan hebben. Tegelijkertijd plaatst een aanzienlijke groep journalisten vraagtekens bij de werking ervan in de praktijk. De antwoorden wijzen daarbij vooral op mogelijkheden om de praktische werking van het redactiestatuut te versterken. Een statuut dat aansluit bij de huidige journalistieke praktijk, voldoende bekend is op de redactie en daadwerkelijk houvast biedt wanneer de journalistieke onafhankelijkheid onder druk komt te staan—vooral binnen grotere mediabedrijven—kan de positie van journalisten verder versterken. Daarmee is het redactiestatuut niet alleen relevant voor de vrijheid van individuele journalisten en redacties, maar indirect ook voor de pluriformiteit van het gehele medialandschap: waar journalistieke onafhankelijkheid beter wordt gewaarborgd, ontstaat meer ruimte om uiteenlopende onderwerpen en perspectieven naar voren te brengen onafhankelijk van organisatorische of commerciële belangen.

7. Conclusie

Dit onderzoek had als doel om inzicht te krijgen in de beleefde pluriformiteit onder Nederlandse journalisten in reactie op de motie Kwint (2021): hoeveel vrijheid ervaren journalisten in hun werk, in hoeverre plegen zij zelfcensuur en welke rol spelen mediaorganisaties en hun eigenaren hierin? Allereerst laten de resultaten een overwegend positief beeld zien. Nederlandse journalisten ervaren gemiddeld veel vrijheid in hun werk en zelfcensuur komt weinig voor.

Het hoge gemiddelde niveau van ervaren journalistieke vrijheid sluit aan bij eerdere enquêtes onder journalisten in Nederlandstalige context. Zowel de *Worlds of Journalism Study* (WJS) (Hermans & Prins, 2023) als het *Portret van Belgische Journalisten* (Vanhaelewyn et al., 2023) schetsen een vergelijkbaar beeld. Zo vond het WJS-onderzoek dat 90% van de ondervraagde journalisten in Nederland zegt (heel) veel vrijheid te hebben in de keuze voor onderwerpen en invalshoeken (Hermans & Prins, 2023; in onze studie was dit een vergelijkbare ±80%). Daarmee bevond Nederland zich in de wereldwijde kopgroep qua beleefde journalistieke vrijheid (Tandoc Jr. et al., 2025) en beperkte zelfcensuur (Němcová Tejkalová et al., 2025). Het ontkracht ook het eerder genoemde beeld dat leeft bij veel Nederlanders die geloven dat media-eigenaren veel invloed hebben op de journalistieke praktijk (66% in het *Digital News Report Nederland 2026*; Commissariaat, 2026, p. 27).

Verder was ongeveer 60% van de Belgische journalisten tevreden tot zeer tevreden over hun autonomie t.o.v. commercie en andere vormen van druk (Vanhaelewyn et al., 2023, p. 34) tegenover ongeveer 72% onder de Nederlandse journalisten in ons onderzoek. De vergelijking met België is daarbij relevant, omdat de grote uitgevers in beide landen actief zijn. De huidige resultaten passen dus in het bredere beeld binnen Nederland en Vlaanderen waarin journalisten over het algemeen veel professionele vrijheid ervaren. Dit beeld komt ook naar voren in internationaal vergelijkend onderzoek, waaruit blijkt dat Nederlandse journalisten in het algemeen relatief minder invloed ervaren vanuit hun eigenaars dan in de meeste landen (zie Němcová Tejkalová et al., 2025); al werd in België, Canada, Duitsland, IJsland, Noorwegen, Portugal of Zweden nog minder invloed ervaren.

Tegelijkertijd laten onze analyses zien dat de organisatie waarbinnen een journalist werkt weldegelijk van belang is. Bij vier van de vijf onderzochte ervaringen werden significante verschillen gevonden tussen organisatietypen. Vanuit het perspectief van mediaconcentratie is het dus relevant om niet alleen te kijken naar hoeveel nieuwsmerken en eigenaren er zijn, maar ook naar hoe journalisten binnen de verschillende organisaties hun vrijheid ervaren.

Het beeld rondom de grote uitgevers, waarnaar in de motie Kwint (2021) werd verwezen door te stellen dat "*steeds meer aanbieders in handen komen van steeds minder partijen*", is in de analyses genuanceerd. Journalisten werkzaam bij de grote uitgevers ervaren niet méér zelfcensuur dan journalisten bij andere organisatietypen. Ook wat betreft hun algemene journalistieke vrijheid nemen deze journalisten geen uitzonderlijke positie in: journalisten bij organisaties zonder winstoogmerk ervaren meer vrijheid, terwijl journalisten bij publieke media juist iets minder vrijheid rapporteren. Journalisten bij de grote uitgevers scoren daar tussenin, op een vergelijkbaar niveau als journalisten bij andere commerciële nieuwsmedia.

De grote uitgevers komen bij de vragen die explicieter betrekking hebben op tevredenheid over eigenaarschap minder positief naar voren. In vergelijking tot andere organisatietypen beoordelen journalisten bij grote uitgevers de invloed van hun eigenaar als minder positief en tevens zijn zij minder tevreden over de autonomie van de redactie ten opzichte van de eigenaar dan journalisten van andere commerciële media. Journalisten bij organisaties zonder winstoogmerk ervaren relatief meer journalistieke vrijheid en beoordelen de invloed van de eigenaar het meest positief. Journalisten werkzaam bij de overige commerciële media zijn ook positiever en meer tevreden dan hun collega's bij de grote uitgevers over de invloed en autonomie t.o.v. de eigenaar. Deze bevindingen tonen het belang voor de pluriformiteit van het Nederlandse medialandschap van deze kleinere en/of onafhankelijke media, die vaak rusten op andere businessmodellen (Verlind et al., 2026).

Een belangrijke conclusie is daarmee dat de resultaten er *niet* op wijzen dat journalisten werkzaam bij de grote uitgevers structureel minder vrijheid ervaren of vaker geneigd zijn zelfcensuur te plegen. Wel zijn zij kritischer over de positie en invloed van de eigenaar binnen hun organisatie. De invloed van geconcentreerd eigenaarschap manifesteert zich daarmee niet in een rechtstreekse beperking van de ervaren dagelijkse journalistieke vrijheid, maar is wel gerelateerd aan hoe tevreden journalisten zijn over de verhouding tussen redactie en hun eigenaar.

7.1 Wat beperkt de journalistieke vrijheid dan wél?

De kwalitatieve bevindingen helpen de kwantitatieve resultaten beter te begrijpen middels meer verdiepende inzichten op basis van wat de journalisten zelf schrijven. Journalisten noemen de eigenaar van hun nieuwsorganisatie nauwelijks expliciet wanneer hen wordt gevraagd waardoor hun journalistieke vrijheid wordt beperkt. Dat sluit aan bij de kwantitatieve bevinding dat journalisten bij de grote uitgevers niet structureel minder vrijheid ervaren of meer zelfcensuur plegen. De organisatie (mesoniveau) speelt echter wel degelijk een rol. Journalisten noemen bijv. beslissingen van hun chefs en/of hoofdredacties, het karakter van het medium en de toenemende invloed van gebruikersdata. Hermans en Prins (2025, p. 4) vonden ook dat journalisten veel meer invloed ervaarden vanuit hun redactionele leidinggevenden (56%) en publieksonderzoek en data (34%) dan van de eigenaar (11%). Deze factoren kunnen een beperkende invloed hebben op de onderwerpen en invalshoeken die worden gekozen, maar journalisten tonen ook vaak begrip dat dit hoort bij de journalistieke praktijk en professionele feedbackmechanismes.

Nadrukkelijker komt echter een andere bron van onvrijheid naar voren: de omgeving buiten de nieuwsorganisatie (macroniveau). Negatieve reacties van lezers, online ophef of bedreigingen leiden ertoe dat journalisten bepaalde onderwerpen of invalshoeken liever vermijden. De beleefde vrijheid wordt volgens de journalisten in ons onderzoek daarmee eerder beperkt door maatschappelijke druk en bedreigingen waarmee journalisten in de publieke ruimte worden geconfronteerd dan door de eigendomsverhoudingen binnen het medialandschap. Ook in het Belgische onderzoek werd al gevonden dat meer dan de helft van de journalisten al eens werd geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag, zoals verbale/fysieke agressie en intimidatie (Vanhaelewyn et al., 2023). Dit onderstreept het belang om pluriformiteit vanuit meerdere niveaus te benaderen.

7.2 Het redactiestatuut als waarborg?

Een belangrijke bescherming tegen mogelijke organisatorische invloed is het redactiestatuut, dat vaak wordt aangehaald door journalisten en nieuwsmedia zelf wanneer zij het over pluriformiteit hebben, maar bijvoorbeeld ook door de Autoriteit Consument & Markt (ACM) bij de beoordeling van de overname van RTL Nederland door DPG Media (ACM, 2025). Onze resultaten over het redactiestatuut geven hierover eveneens een overwegend positief, maar niet onverdeeld, positief beeld. Een meerderheid van de journalisten ziet het redactiestatuut als een belangrijke waarborg voor journalistieke onafhankelijkheid. Voor een deel van hen zit de kracht juist in het bestaan ervan: het hoeft niet regelmatig te worden aangehaald om toch een norm te stellen over de verhouding tussen redactie en organisatie.

Daartegenover is ongeveer één op de vijf journalisten kritisch over de werking van het statuut. Redactiestatuten zijn volgens deze journalisten verouderd, onvoldoende bekend op de redactie of bieden in de praktijk te weinig bescherming, bijvoorbeeld wanneer commerciële en organisatorische belangen botsen met journalistieke belangen. Daarbij wordt ook gevreesd dat directies of eigenaren uiteindelijk over meer macht beschikken dan het statuut in de praktijk kan begrenzen. Juist binnen de organisaties van de grotere uitgevers lijkt daardoor een dilemma te ontstaan: actualisering van verouderde statuten kan wenselijk zijn, maar heronderhandeling betekent tevens dat de uitgever opnieuw invloed kan uitoefenen op de afspraken, waardoor journalisten zich terughoudend op stellen. Redactiestatuten zijn cruciaal voor de mediapluriformiteit en dienen daarom met zorg te worden behandeld; iedere bedreiging voor het functioneren van het redactiestatuut is een bedreiging voor de pluriformiteit van het Nederlandse medialandschap.

7.3 Niet iedere journalist ervaart dezelfde vrijheid

Naast de factoren op het meso- en macroniveau laten de analyses zien dat ook de kenmerken van de individuele journalist (microniveau) ertoe doen. Drie groepen zijn relatief kwetsbaar voor het ervaren van minder vrijheid of vaker plegen van zelfcensuur. Zo ervaren *freelancers* minder journalistieke vrijheid, rapporteren vaker zelfcensuur en beoordelen zowel hun autonomie als de invloed van eigenaren negatiever dan journalisten met een vaste aanstelling. Een mogelijke verklaring is dat freelancers voor meerdere opdrachtgevers werken en daardoor vaker te maken krijgen met uiteenlopende verwachtingen en vormen van invloed van eigenaren, waardoor eventuele beperkingen van hun autonomie sterker worden ervaren. Een andere verklaring is dat freelancers mogelijk minder autonomie ervaren door hun afhankelijkheid van de eigenaar. Wanneer zij niet aan bepaalde verwachtingen voldoen, lopen zij mogelijk het risico niet meer gevraagd te worden voor vervolgopdrachten. Hierdoor zouden zij zich minder autonoom kunnen voelen.

Vrouwelijke journalisten rapporteren ook vaker zelfcensuur en zijn minder tevreden over hun autonomie ten opzichte van de eigenaar. Dit komt overeen met de bevindingen uit de Belgische context waar vrouwelijke journalisten minder tevreden waren met hun autonomie dan mannen (Vanhaelewyn et al., 2023, p. 34). Verder ervaren *journalisten met een lagere*

sociaaleconomische klasse minder vrijheid en zijn zij minder tevreden over de mate van autonomie ten opzichte van de eigenaar.

Deze resultaten maken duidelijk dat beleefde pluriformiteit niet alleen een vraagstuk van media-eigenaarschap is. Naast de maatschappelijke bedreigen is ook de identiteit van de individuele journalist en de positie die een journalist binnen een organisatie inneemt van invloed op hoeveel vrijheid diegene ervaart om journalistieke keuzes te maken. Een pluriform medialandschap vraagt dus niet alleen om verschillende nieuwsorganisaties, maar ook om omstandigheden waarin verschillende groepen journalisten voldoende ruimte ervaren om hun diverse perspectieven en journalistieke ideeën in de praktijk te brengen.

7.4 Beperkingen en vervolg

Het is belangrijk om te vermelden dat de keuzes in dit onderzoek (zoals voor elk onderzoek) beperkingen met zich meebrengen. Hoewel de enquête een grote groep Nederlandse journalisten heeft bereikt, kan onmogelijk worden vastgesteld wie de uitnodiging heeft ontvangen en hoe representatief de steekproef is. Deelname was vrijwillig, waardoor journalisten die onderwerpen als journalistieke onafhankelijkheid en pluriformiteit belangrijk vinden mogelijk eerder geneigd waren om deel te nemen. Daarnaast verliep een groot deel van de verspreiding via nieuwsorganisaties en de beroepsvereniging zelf. Daardoor zullen bepaalde groepen (bijv. leidinggevenden) relatief sterk vertegenwoordigd zijn, terwijl andere mogelijk ondervertegenwoordigd zijn. Zo werden bijvoorbeeld alleen de mensen in dienst (tijdelijk of vast) van de deelnemende nieuwsorganisaties uitgenodigd, maar niet freelancers die voor verschillende media werken. Desalniettemin is de datacollectie binnen dit onderzoek een van de meest grootschalige onder Nederlandse journalisten tot nu toe. Bovendien is het hoofddoel van dit onderzoek niet om alleen een algemeen beeld van de opinie onder Nederlandse journalisten in kaart te brengen, maar juist om de verschillen tussen organisatietypes op statistische wijze te vergelijken — hetgeen goed mogelijk was met de huidige steekproef.

Verder betreft dit een cross-sectionele meting; dit betekent dat de data op één moment in de tijd zijn verzameld. De gevonden verbanden laten zien welke kenmerken statistisch samenhangen met ervaren vrijheid, zelfcensuur en percepties van eigenaarschap, maar het is niet mogelijk om causale conclusies te trekken. Zo kan niet zonder enige terughoudendheid worden vastgesteld of een bepaald organisatietype *veroorzaakt* dat journalisten hun autonomie anders ervaren. Het kan immers niet worden uitgesloten dat journalisten die minder/meer vrijheid ervaren eerder ervoor kiezen om voor een bepaald type organisatie te werken, of dat in aanwervingsprocedures van bepaalde mediatypes het waarschijnlijker is dat een bepaald soort meer/minder kritische journalisten wordt aangenomen. Evenmin kan op basis van deze eerste meting worden bepaald of de journalistieke vrijheid in Nederland toe- of afneemt.

Juist daarom is langdurige monitoring van belang. Deze eerste meting kan worden beschouwd als een nulmeting (t_0). Herhaling van het onderzoek is nodig om vast te stellen of de huidige resultaten veranderen over tijd: alleen op die manier kan worden beoordeeld of de beleefde pluriformiteit onder journalisten verandert, bij welke groepen eventuele veranderingen in hun

journalistieke vrijheid het sterkst optreden en hoe deze samenhangen met ontwikkelingen in het medialandschap.

Naast deze monitoring over tijd bieden onze resultaten verschillende aanknopingspunten voor verdiepend vervolgonderzoek. Ten eerste zou de werking van het redactiestatuut nader kwalitatief kunnen worden onderzocht. Hoewel een meerderheid van de journalisten het statuut als een belangrijke waarborg beschouwt, klinkt er ook kritiek op de bekendheid, actualiteit en praktische werking ervan in de open antwoorden. Vervolgonderzoek met meer verdiepende interviews onder diverse stakeholders kan onderzoeken welke waarborgen redactiestatuten zouden moeten bieden — en momenteel bieden — in de ogen van journalisten, redactieraadleden, hoofdredacteuren, en vertegenwoordigers van de eigenaars. Ook kunnen actualisaties vanuit het verleden en heden worden bestudeerd, en daarmee hoezeer die de onafhankelijkheid van een redactie hebben veranderd: Hoe is de inhoud van redactiestatuten met de tijd veranderd en welke concrete gevolgen had dit voor de bijdrage dat een medium kan bieden aan de pluriformiteit van het medialandschap? In concrete zin zijn de redactiestatuten bij veel DPG-titels in 2025 herzien, vlak na de afronding van het dataverzamelingsproces voor dit rapport. Een toekomstige meting kan uitwijzen hoe zeer deze modernisering van de statuten heeft bijgedragen aan de beleefde redactionele onafhankelijkheid van journalisten werkzaam bij deze media.

Ook de ervaringen van specifieke groepen journalisten en hun belevenis van pluriformiteit verdient meer onderzoek. Met name freelancers, vrouwelijke journalisten en journalisten vanuit een lagere sociaaleconomische achtergrond ervaren op verschillende onderdelen minder vrijheid of autonomie. Verdiepend kwalitatief onderzoek kan inzicht bieden in hoe deze groepen journalisten de ruimte ervaren om hun perspectieven en journalistieke ideeën in de praktijk te brengen, en waar zij zich het meest beperkt door voelen ten opzichte van hun mannelijke collega's. Mogelijk zijn het juist deze journalisten die het meest kunnen bijdragen aan de diversiteit van berichtgeving, maar voelen zij zich daarin tegelijkertijd ook het meeste beperkt.

Tot slot verdient ook de maatschappelijke druk op journalisten verdere aandacht. Negatieve reacties, online ophef en bedreigingen kwamen in de kwalitatieve resultaten nadrukkelijk naar voren als redenen om bepaalde onderwerpen of invalshoeken te vermijden. Aan de hand van kwalitatief en kwantitatief onderzoek kan achterhaald worden waar deze dreiging voornamelijk van afkomstig is en tevens in hoeverre journalisten beschermd worden, zich beschermd voelen, en hoe zij omgaan met dergelijke druk vanuit de samenleving. Zo kan beter in kaart worden gebracht hoe deze macrofactor de pluriformiteit van de inhoud binnen het Nederlandse medialandschap ondermijnt. Het huidige onderzoek heeft immers aangetoond dat de beleefde vrijheid van journalisten de uitkomst is van een samenspel aan factoren op micro-, meso-, en macroniveau, en dat daarom productiediversiteit en de resulterende pluriformiteit vanuit al deze perspectieven moet worden begrepen.

Reflecties

Reflectie van NDP Nieuwsmedia, geschreven door Herman Wolswinkel en Philippe Remarque

NDP Nieuwsmedia verwelkomt dit zorgvuldig uitgevoerde onderzoek, dat een heldere uitkomst heeft. Het weerlegt ondubbelzinnig beelden en veronderstellingen over de vermeende invloed van eigenaren door de percepties van journalisten zelf in kaart te brengen. Journalisten zijn overwegend positief over de vrijheid die zij ervaren om in hun dagelijks werk journalistieke keuzes te maken.

Waar een zeer klein deel van de respondenten wél een beperkende invloed ervaart, lijkt het vooral te gaan om vereisten die horen bij de reguliere werkwijze op een redactie. Journalisten werken op een redactie waar de hoofdredactie een inhoudelijke koers uitzet, feedback wordt gegeven en ontvangen, journalistieke discussies plaatsvinden en wordt geanalyseerd hoe lezers, kijkers en luisteraars de journalistiek tot zich nemen. In die processen, die op elke redactie plaatsvinden, speelt de eigenaar gelukkig geen rol.

Het rapport bevat geen concrete voorbeelden van of beweringen over de inhoudelijke invloed van eigenaren of de eigendomsvorm op individuele journalisten. We beschouwen het rapport daarom als een herbevestiging van wat we elke dag in de praktijk van de journalistieke sector zien: invloed van eigenaren op de journalistieke inhoud is er in Nederland gelukkig niet. Journalisten hebben uiteraard wel meningen over eigendomsvormen, daar is immers debat over. Juist daarom is het goed dat dit onderzoek de vraag uit de motie-Kwint goed beantwoordt door te kijken naar wat er in de praktijk gebeurt. En die praktijk stelt gerust, zo bevestigt ook dit onderzoek.

Ondanks de enthousiaste medewerking van de brancheorganisatie, uitgevers en hoofdredacteuren hebben veel journalisten niet aan het onderzoek deelgenomen. De onderzoekers merken terecht op dat we daardoor niet goed kunnen vaststellen hoe representatief de uitkomst is voor de hele beroepsgroep. Dat de publieke omroepen maar beperkt hebben meegewerkt aan dit belangrijke onderzoek vinden we een gemis, niet in de laatste plaats omdat ook daar sprake is van verdergaande samenwerking. Vergelijking met de journalistieke praktijk van redacties zonder particuliere eigenaar kan nuttig zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Dat geldt mede omdat journalisten van de publieke omroepen die wel hebben meegedaan zich iets minder vrij voelen dan journalisten die bij uitgevers werken.

In de theoretische onderbouwing wordt veel internationaal onderzoek aangehaald. De vergelijking met andere landen gaat echter maar beperkt op: in veel landen bepalen eigenaren/uitgevers de redactionele koers. In Nederland is dat ondenkbaar en zijn redacties de dragers van de pluriformiteit. Nederland mag er trots op zijn dat nieuwsuitgevers zich hard maken voor een uitgebreide bescherming van redactionele onafhankelijkheid ten opzichte van de eigenaar/uitgever, met identiteitsbewakende stichtingen en bij cao verplichte redactiestatuten. Bij de grootste uitgever, DPG Media, zijn de statuten van alle titels onlangs vernieuwd. De autonomie van redacties is daarbij verder versterkt.

Het rapport dringt aan op herhaling van het onderzoek. Dat is vanuit wetenschappelijk oogpunt te begrijpen. Maar met deze geruststellende uitkomst kan de conclusie ook zijn dat dit kennelijk niet de grootste uitdaging is waar de journalistieke sector voor staat. Alle risico's van externe druk, vooral bedreigingen aan het adres van journalisten en de toenemende macht van de techplatforms, lijken ons urgentere kwesties voor het behoud van een pluriform journalistiek aanbod. Ook journalisten zelf geven in het onderzoek aan onvrijheid te ervaren als gevolg van bedreigingen en online haat. Als onderzoekscapaciteit schaars is, verdient het de voorkeur de aandacht juist daarop te richten.

Reflectie van Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ), geschreven door Thomas Bruning

Onafhankelijke redacties? De praktijk telt!

Concurrentie is de beste garantie voor pluriformiteit. Ik denk dat er weinig tegen deze waarheid is in te brengen. De kracht van een onafhankelijk en gevarieerd aanbod zit in journalistieke concurrentie die elkaar scherp houdt en noodgedwongen eigen invalshoeken moet kiezen.

De werkelijkheid anno 2026 is natuurlijk anders. De impact van mondiaal opererende digitale spelers op de markt hebben de strategie en verdienmodellen van journalistieke media rigoureus veranderd. Consolidatie, eerst in de regio, daarna op landelijk niveau en nu ook tussen uitgeef- en omroepbedrijven, zijn inmiddels een feit.

Er is marktmacht nodig om in het digitale geweld nog overeind te blijven in de strijd om advertenties, data en aandacht van de consument. Dat onderkennen we als NVJ ook. Dat er grenzen zijn aan de omvang van die marktmacht, om te voorkomen dat de heel grote de kleinere verdrukken is een zorg waarvoor we de ACM niet aan onze zijde hebben gekregen. Daarmee is zeer grote marktmacht bij een selecte groep spelers een feit.

Wat betekent deze sub-optimale situatie voor de journalistiek, die met deze nieuwe werkelijkheid geconfronteerd wordt? Daarover deed Mark Boukes relevant onderzoek.

Dat onderzoek geeft ogenschijnlijk best een positief beeld; de invloed van de (grote) eigenaar op de keuzes van de individuele journalist lijkt klein en de journalist ervaart in hoge mate vrijheid om eigen redactionele keuzes te maken en onderwerpen te kiezen.

Tegelijkertijd is er wel degelijk zorg. Die zit niet zozeer in de persoon van de eigenaar, maar eerder in de organisatie, die bepaalde normen en formats oplegt, die bepaalde onderwerpen uitsluit en andere juist stimuleert, ook over de individuele titels heen. Binnen grote mediabedrijven wordt alles met data gemonitord, het aantal clicks, leestijd, afhaakmomenten, welke koppen en onderwerpen goed scoren etc.

Daarmee gaan soms relevante onderwerpen al in de kraamkamer verloren, omdat redacties weten dat het onderwerp, de hoofdpersoon van het verhaal of de invalshoek weinig clicks, kijkers of lezers oplevert. Hoe groter het concern, hoe strakker op dit soort gegevens wordt gestuurd. De macht van de kijkcijfers, ooit vooral een omroepding, heeft in volle omvang zijn intrede gedaan in alle media. Het leidt tot een eenzijdiger aanbod, minder experiment en minder verscheidenheid. Een goed voorbeeld is de ervaring van de makers van Tegenlicht, die op 12 augustus 2026 in een interview op Villamedia vertelden dat ze hun onderwerpkeuze noodgedwongen moesten aanpassen aan de algoritmes van YouTube, om te voorkomen dat ze onvoldoende kijkers zouden trekken.

Een soortgelijk risico zou kunnen ontstaan door de toepassing van AI-tools op de redacties. De invloed van AI op de journalistiek speelt in dit onderzoek van Boukes (gestart in 2024) nog geen significante rol, maar is voor een vervolgonderzoek absoluut relevant. De NVJ ziet zo'n vervolgonderzoek als noodzaak.

Een andere interessante waarneming in het onderzoek is het onderscheid in gevoelde vrijheid tussen de hoogopgeleide, vaste mannelijke krachten op de redacties enerzijds en de meer kwetsbare freelancers, lager opgeleiden, vrouwen en minderheden anderzijds. Die laatste groepen voelen opvallend minder vrijheid in onderwerpkeuze en neigen eerder naar zelfcensuur.

Ook dat vraagt nader onderzoek. Voelen freelancers vanuit een zwakker financieel perspectief minder vrijheid? Zijn ze minder beschermd door het redactiestatuut? En hoe komt het dat vrouwen minder vrijheid ervaren dan mannen? Terecht stelt Boukes voor om hier dieper in te duiken, omdat juist deze groepen voor meer diversiteit in het aanbod kunnen zorgen. Juist omdat ze minder deel uitmaken van een bepaalde redactiecultuur.

En dan zijn er nog de waarnemingen rondom het redactiestatuut. Deze Nederlandse uitvinding is sinds begin jaren zeventig onderdeel van de dagblad-CAO (inmiddels Uitgeverij-CAO). Het redactiestatuut is een inmiddels door werkgevers en redacties geroemd middel om de onafhankelijkheid van de journalistiek ten opzichte van commerciële en (eigendoms)belangen te waarborgen. Maar ook tegen de druk van ideële, politieke of religieuze verenigingsbelangen vormt het een goede buffer.

Juist daarom is het zo belangrijk dat de landelijke omroepen een volgende keer wél actief meewerken aan het onderzoek van Boukes cs.

Want juist bij die landelijke omroepen zijn volwaardige redactiestatuten nog niet overal gemeengoed. Gelukkig ligt er nu een aanpassing van de mediawet voor, waarin dit steviger wordt vastgelegd. Maar juist de vraag naar de invloed van besturen van publieke omroepverenigingen, maar ook gevoelde druk vanuit de politiek, had ik graag beantwoord willen zien, omdat de NVJ daarover bij meerdere omroepen de afgelopen jaren negatieve signalen heeft ontvangen.

De vragen over redactiestatuten laten zien dat er werk aan de winkel is voor de NVJ, zowel in het vernieuwen als het meer levend maken van de statuten.

Overigens is een positief bij-effect van de overname van RTL door DPG Media opgelegd door de ACM: de overname heeft al geleid tot een herijking en vernieuwing van de statuten bij deze media en tot het vormen van stichtingen die de redactionele onafhankelijkheid moeten waarborgen.

Maar juist de langere termijneffecten van deze fusie zijn nog niet zichtbaar in dit onderzoek.

Dus ook hier is een herhaal-onderzoek gewenst. Zorgen deze vernieuwde statuten en stichtingsconstructies daadwerkelijk voor meer bescherming? Of zijn de bedrijfsbreed opgelegde formats, bereik- en budgetdoelstellingen toch sterk beperkend in onderwerpkeuze en ervaren redactionele vrijheid?

Om kort te gaan, de NVJ zou graag meer concurrentie zien, maar juicht het kritisch volgen van de mediabedrijven, zowel publiek als privaat, door middel van dit soort (vervolg)onderzoek van harte toe. Het laat de werkelijkheid zien achter de papieren bescherming van redactiestatuten en stichtingsconstructies.

Maar de belangrijkste conclusie van Boukes zit in een dreiging, die weinig tot niets met de persconcentratie van doen heeft. Die gaat over de druk, die de journalisten van buitenaf ervaren in de vorm van agressie, intimidatie en bedreiging vanuit externe personen en organisaties. Voor

een vrije journalistiek is daarom niet alleen een pluriform, maar vooral ook een veilig werkklimaat noodzakelijk. Juist daarom is de gezamenlijke inspanning van de sector binnen Persveilig, en de support hiervoor vanuit de politiek, van groot belang.

Literatuur

ACM. (2025). *ACM stelt strenge voorwaarden aan overname RTL Nederland door DPG Media*. https://www.acm.nl/nl/publicaties/acm-stelt-strenge-voorwaarden-aan-overname-rtl-nederland-door-dpg-media

Balluff, P., Eberl, J.-M., Oberhänsli, S. J., Bernhard-Harrer, J., Boomgaarden, H. G., Fahr, A., & Huber, M. (2026). The Austrian political advertisement scandal: Patterns of "Journalism for Sale." *The International Journal of Press/Politics*, *31*(1), 91–117. https://doi.org/10.1177/19401612241285672

Boukes, M. (2026). *Data collection of the World Values Survey, the Netherlands, Wave 8* [Dataset]. https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp

Commissariaat voor de Media. (2006). *Concentratie en pluriformiteit van de Nederlandse media 2006* (p. 124). https://www.cvdm.nl/documents/3309/Mediaconcentratie-in-Beeld-2006.pdf

Commissariaat voor de Media. (2025). *Monitor pluriformiteit*. https://www.cvdm.nl/documents/3123/Monitor-pluriformiteit.pdf

Commissariaat voor de Media. (2026). *Digital News Report Nederland 2026*. https://www.cvdm.nl/documents/3892/705719_CvdM_Digital_News_Report_2026_TG.pdf

Davidson, R., & Meyers, O. (2026). Under Pressure: Journalistic role performance and the public interest in an era of media clientelism. *Journalism Studies*, *27*(8), 1130–1150. https://doi.org/10.1080/1461670X.2026.2626417

De Vries, E., Vliegenthart, R., & Walgrave, S. (2022). Telling a different story: A longitudinal investigation of news diversity in four fountries. *Journalism Studies*, *23*(14), 1721–1739. https://doi.org/10.1080/1461670X.2022.2111323

Depauw, C., & Walgrave, S. (2026). News diversity in decline? A longitudinal analysis (2003–2023) of actor and topic diversity in broadcast news. *Journalism Studies*, *27*(8), 1110–1129. https://doi.org/10.1080/1461670X.2026.2626416

Garz, M., & Ots, M. (2025). Media consolidation and news content quality. *Journal of Communication*, *75*(3), 195–206. https://doi.org/10.1093/joc/jqae053

Garz, M., Ots, M., & Sjøvaag, H. (2024). Political viewpoint diversity in the news: Market and ownership conditions for a pluralistic media system. *The International Journal of Press/Politics*, *29*(4), 983–1003. https://doi.org/10.1177/19401612231178254

Hanitzsch, T., Hanusch, F., Lauerer, C., & Slavtcheva-Petkova, V. (2025). *Journalism under duress: Worlds of Journalism Study report: (Wave 3: 2021–2025)*. https://doi.org/10.5282/ubm/epub.128812

Hendrickx, J., & Kammer, A. (2025). Transnational chain ownership of news media: Integration and independence across borders in DPG Media. *International Communication Gazette*, *87*(5), 427–445. https://doi.org/10.1177/17480485241288769

Hendrickx, J., & Sjøvaag, H. (2022). Operationalising news diversity: A comparison of Norway and Flanders. *Norsk Medietidsskrift*, *29*(1), 1–15. https://doi.org/10.18261/nmt.29.1.4

Hendrickx, J., & Van Remoortere, A. (2024a). Exploring the link between media concentration and news content diversity using automated text analysis. *Journalism*, *25*(2), 353–371. https://doi.org/10.1177/14648849221136946

Hendrickx, J., & Van Remoortere, A. (2024b). Newspaper ownership, democracy and news diversity: A Quantitative Content Homogeneity Study. *Journalism Practice*, *18*(10), 2531–2546. https://doi.org/10.1080/17512786.2022.2159500

Hermans, L., & Prins, T. (2023). *Worlds of Journalism: Country Report (Netherlands)*. Worlds of Journalism. https://www.worldsofjournalism.org/wp-content/uploads/WJS3-Report-Country-Reports-Netherlands.pdf

Hermans, L., Vergeer, M., & Pleijter, A. (2010). *Nederlandse journalisten in 2010*. https://www.mauricevergeer.nl/pdf/hermans%20vergeer%20pleijter%202011.pdf

Klok, P. (2024). Geen enkele eigenaar is ideaal, maar onder de huidige eigenaar voelen we ons op geen enkele manier beperkt in ons werk. *de Volkskrant*. https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/geen-enkele-eigenaar-is-ideaal-maar-onder-de-huidige-eigenaar-voelen-we-ons-op-geen-enkele-manier-beperkt-in-ons-werk~b7cbd202/

Koster, M. (2024). *De Belg* (1e ed.). Prometheus. https://uitgeverijprometheus.nl/boeken/belg-e-boek/

Kwint. (2021, November 11). *Toekomst mediabeleid*. https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32827-236.html

Lasswell, H. D. (1948). The structure and function of communication in society. In L. Bryson, *The Communication of Ideas* (pp. 32–51). Harper.

LeBrun, B., Todd, K., & Piper, A. (2024). Buying the news: A quantitative study of the effects of corporate acquisition on local news. *New Media & Society*, *26*(4), 2189–2212. https://doi.org/10.1177/14614448221079030

Mossink, L. (2024). “Jullie zijn journalisten, geen lakeien”? Spoiler: dat klopt. *NU.nl*. https://www.nu.nl/blog/6331472/jullie-zijn-journalisten-geen-lakeien-spoiler-dat-klopt.html

NDP Nieuwsmedia. (2022). *Mediaconcentratie en pluriformiteit*. https://www.ndpnieuwsmedia.nl/wp-content/uploads/2022/08/Mediaconcentratie-en-pluriformiteit-NDP-Nieuwsmedia-2022-1.pdf

Nechushtai, E., & David, Y. (2025). Money, politics, or ethics? Perceptions of the factors influencing journalists' work. *The International Journal of Press/Politics*, *31*(4), 876-898. https://doi.org/10.1177/19401612251329983

Nelson, J. L., Lewis, S. C., & Cowley, B. (2025). 'Money is the root of all evil': How the business of journalism shapes trust in news. *Journalism*, *26*(2), 251–268. https://doi.org/10.1177/14648849241246929

Němcová Tejkalová, A., Herrero-Jiménez, B., Berganza, R., Ortiz-González, A., & Kothari, A. (2025). *Perceived Influences*. Worlds of Journalism. https://worldsofjournalism.org/wp-content/uploads/WJS3-Report-Perceived-Infuences.pdf

Palmer, R., Toff, B., & Nielsen, R. K. (2020). "The media covers up a lot of things": Watchdog ideals meet folk theories of journalism. *Journalism Studies*, *21*(14), 1973–1989. https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1808516

Panievsky, A., David, Y., Gidron, N., & Sheffer, L. (2025). Imagined journalists: New framework for studying media–audiences relationship in populist times. *The International Journal of Press/Politics*, *30*(1), 38–62. https://doi.org/10.1177/19401612241231541

Ramaer, J. (2025). Fusie DPG Media en RTL Nederland: Wat zijn redactiestatuten en stichtingen waard? *Villamedia*. https://www.villamedia.nl/artikel/fusie-dpg-media-en-rtl-nederland-wat-zijn-redactiestatuten-en-stichtingen-waard/1306396520-a792e324

Schut, K. (2026, March 25). Mediaconcentratie, economische basis en de positie van nieuws en journalistiek. *Karinschut.com*. https://karinschut.com/mediaconcentratie_economische_basis_nieuws/

Shoemaker, P. J., & Reese, S. D. (2014). *Mediating the message in the 21st Century: A media sociology perspective* (3rd ed.). Routledge.

Tandoc Jr., E., Badr, H., Harlow, S., Rebolledo, G. S., Neiger, M., Lábová, S., Riedl, A., & González, R. (2025). *Editorial autonomy and media freedom*. Worlds of Journalism. https://worldsofjournalism.org/wp-content/uploads/WJS3-Report-Editorial-Autonomy-and-Media-Freedom.pdf

Theine, H., Bartsch, J., & Tröger, M. (2025). Unpacking property: Media, ownership, and power in transformation| Does media ownership matter for journalistic content? A systematic scoping review of empirical studies. *International Journal of Communication*, *19*, 24–24. https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/21986

Urbániková, M. (2025). The anatomy of internal interference in public service media: How do journalists interpret whether editorial interference constitutes unacceptable encroachment on their autonomy? *Journalism*, *26*(6), 1251–1269. https://doi.org/10.1177/14648849241255339

Van Cuilenberg, J. J., & McQuail, D. (1982). *Media en pluriformiteit: Een beoordeling van de stand van zaken* (p. 189). Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR).

Vanhaelewyn, B., Van Leuven, S., Raeymaeckers, K., Libert, M., Le Cam, F., & Lethimonnier, C. (2023). *Portret van Belgische journalisten in 2023* (p. 114). https://www.journalist.be/sites/default/files/2024-02/JOURNALISTENSURVEY-2023_0.pdf

Verlind, T., van Westerloo, & Otto, R. (2026). *Buiten de bubbel* (p. 36). Spreekbuis.nl. https://www.spreekbuis.nl/journalistiek-onderzoeksdocument-buiten-de-bubbel/

Waschková Císařová, L., & Kotišová, J. (2022). Crumbled autonomy: Czech journalists leaving the Prime Minister's newspapers. *European Journal of Communication*, *37*(5), 529–544. https://doi.org/10.1177/02673231221082242

Wilner, T., Montiel Valle, D. A., & Masullo, G. M. (2021). "To me, there's always a bias": Understanding the public's folk theories about journalism. *Journalism Studies*, *22*(14), 1930–1946. https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.1979422

Appendix A: Kenmerken respondenten

Tabel A1. *Verdeling van de journalistieke functieprofielen*

Functie	N	%	Type
Verslaggever	401	37.7%	Regulier
(Bureau)redacteur	240	22.5%	Regulier
Eindredacteur	113	10.6%	Leidinggevende
Redactiechef	94	8.8%	Leidinggevende
Presentator	31	2.9%	Regulier
Webredacteur	31	2.9%	Regulier
Correspondent	30	2.8%	Regulier
Hoofdredacteur	30	2.8%	Leidinggevende
Samensteller	20	1.9%	Regulier
Adjunct-hoofdredacteur	19	1.8%	Leidinggevende
Producer / programmamaker	13	1.2%	Regulier
Opmaakredacteur / vormgever	12	1.1%	Regulier
Redacteur sociale media	9	0.8%	Regulier
Stagiair	8	0.8%	Regulier
Fotograaf	7	0.7%	Regulier
Regisseur	5	0.5%	Regulier
Cameraman / cameravrouw	1	0.1%	Regulier
Community manager	1	0.1%	Regulier

Tabel A2. *Overzicht van de nieuwsmedia in de steekproef*

Media Type	Media	
Grote Uitgever	AD Lokaal	Haarlems Dagblad
	AD Nationaal	Het Parool
	AD Regionaal	IJmuider Courant
	BN DeStem	Indebuurt
	Brabants Dagblad	Jouster Courant
	Dagblad van het Noorden	Leeuwarder Courant
	De Gelderlander	Leidsch Dagblad
	De Gooi- en Eemlander	Mediahuis Nationaal
	De Limburger	Mediahuis Regionaal
	De Stentor	Meppeler Courant
	De Telegraaf	Noordhollands Dagblad
	De Volkskrant	NRC
	DPG Media Nationaal	NU.nl
	DPG Media Regionaal	PZC
	Eindhovens Dagblad	Trouw
	Emmer Courant	Tubantia
	Flevopost	Tweakers
	Friesch Dagblad	
Ander commercieel	Achterhoek Nieuws	Investment Officer
	ANP	Jutter | Hofgeest
	Bdu	Kontakt Media Groep

	Binnenlands Bestuur	National Geographic Magazine
	BNR	Nieuwe Oogst
	Boerderij	Nieuws.nl
	Cobouw	Nieuwsblad Maassluis
	De Andere Krant	Panorama
	Den Haag Centraal	Quote
	Editienl	RTL Nieuws
	Enter Media	Sam Jones Productions
	Ew	SBS6
	Facts Found	Schuttevaer
	Harlinger Courant	Stadszaken
	Hart van Nederland	Talpa
	Het Financieele Dagblad	Uitgeverij Verhagen
	HP/De Tijd	
Publiek	BNNVARA	Omroep Brabant
	Buitenhof	Omroep Flevoland
	Bureau Buitenland	Omroep Gelderland
	EenVandaag	Omroep West
	Goedemorgen Nederland	Omroep Zeeland
	Haarlem105	Omrop Fryslân
	Human	Pointer
	Joop	Powned
	KRO-NCRV	Rijnmond

	L1	RTV Dordrecht
	Nh Gooi	RTV Drenthe
	Nh Media	RTV Noord
	Nieuwsuur	RTV Oost
	NOS	Salland1
	NPO	Sleutelstad-Unity
	NPO Radio 1	Streekomroep Zuidwest
	NTR	VPRO
	Omroep Archipel	WNL
Geen winstoogmerk, niet publiek	De Correspondent	Nederlands Dagblad
	De Groene Amsterdammer	Reformatorisch Dagblad
	De Nieuwe Koers	The Investigative Desk
	Down To Earth Magazine	Vrij Nederland
	Follow the Money	Waals Weekblad

Tabel A3. *Overzicht van de nieuwsgebieden waarin de journalisten werkzaam zijn*

Nieuwsgebied	N	%
Regionaal / lokaal	332	31.2%
Geen specialisatie	220	20.7%
Economie / financiën	80	7.5%
Binnenland	79	7.4%
Kunst / cultuur	59	5.5%
Buitenland / internationaal / EU	56	5.3%
Politiek	51	4.8%
Veiligheid / criminaliteit / justitie	32	3.0%
Gezondheid / welzijn	31	2.9%
Milieu / klimaat / energie	28	2.6%
Wetenschap / technologie	26	2.4%
Theologie, religie, spiritualiteit	14	1.3%
Sociale zekerheid / armoede	10	0.9%
Onderwijs / opvoeding	10	0.9%
Woningmarkt	4	0.4%
Asiel / immigratie	2	0.2%
Anders namelijk:	31	2.9%

Appendix B: Vragenlijst zoals gesteld aan respondenten

Q1: Wat is uw huidige journalistieke functie? Dit is ongeacht of u een vaste, freelance, of ander soort aanstelling heeft.

- Hoofdredacteur
- Adjunct-hoofdredacteur
- Eindredacteur
- Redactiechef
- Presentator
- Correspondent
- Verslaggever
- (Bureau)redacteur
- Samensteller
- Webredacteur
- Producer / programmamaker
- Opmaakredacteur / vormgever
- Cameraman / cameravrouw
- Fotograaf
- Regisseur
- Community manager
- Redacteur sociale media
- Stagiair
- Anders, namelijk ...

Q2: Heeft u daarnaast nog andere functies in de journalistiek? Hoewel de meeste journalisten slechts één functie hebben, is het mogelijk om meerdere functies te hebben. Kies alleen de functies die daadwerkelijk op u van toepassing zijn.

- ☐ Hoofdredacteur
- ☐ Adjunct-hoofdredacteur
- ☐ Eindredacteur
- ☐ Redactiechef
- ☐ Presentator
- ☐ Correspondent
- ☐ Verslaggever
- ☐ (Bureau)redacteur
- ☐ Samensteller
- ☐ Webredacteur
- ☐ Producer / programmamaker
- ☐ Opmaakredacteur / vormgever
- ☐ Cameraman / cameravrouw
- ☐ Fotograaf
- ☐ Regisseur
- ☐ Community manager
- ☐ Redacteur sociale media
- ☐ Stagiair
- ☐ Anders, namelijk ...

Q3: Journalisten kunnen een bepaalde vrijheid of juist belemmeringen bij hun werk ervaren. Dit kan bijvoorbeeld worden veroorzaakt door interne factoren binnen het medium waarvoor ze werken of door externe omstandigheden in de maatschappij.

Afgezien van de reguliere discussies en werkprocessen op de redactievloer, hoeveel vrijheid ervaart u in het algemeen bij het selecteren van de nieuwsonderwerpen waaraan u werkt?

- Helemaal geen vrijheid
- Weinig vrijheid
- Enige vrijheid
- Veel vrijheid
- Volledige vrijheid

Q4: En hoeveel vrijheid ervaart u in het algemeen om zelf te beslissen welke aspecten in een verhaal benadrukt worden?

- Helemaal geen vrijheid
- Weinig vrijheid
- Enige vrijheid
- Veel vrijheid
- Volledige vrijheid

Q5: In welke mate bent u het eens of oneens met de onderstaande stelling?:

Ik merk dat ik regelmatig zelfcensuur pleeg in mijn journalistieke werk (dat ik bepaalde onderwerpen of invalshoeken bewust negeer, ondanks dat ik er liever wel verslag van zou willen doen).

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens of oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Q6: Indien u een bepaalde mate van onvrijheid of zelfcensuur ervaart in uw journalistieke werk: Door wie of wat wordt uw journalistieke vrijheid dan beperkt?

Open antwoord

Q7: Heeft u een journalistieke functie, zoals columnist, waarin u geacht wordt om uw mening te uiten?

- Nee
- Voor een deel van mijn werkzaamheden
- Ja, dat is mijn belangrijkste functie

Q8: Kunt u hieronder aangeven wat het dominante nieuwsgebied is waarin u werkt?

- Geen specialisatie
- Economie / financiën
- Politiek o Binnenland
- Buitenland / internationaal / EU
- Regionaal / lokaal
- Veiligheid / criminaliteit / justitie
- Milieu / klimaat / energie
- Woningmarkt
- Sociale zekerheid / armoede
- Asiel / immigratie
- Gezondheid / welzijn
- Onderwijs / opvoeding
- Wetenschap / technologie
- Reizen / toerisme
- Sport
- Lifestyle / mode
- Entertainment
- Kunst / cultuur
- Media
- Showbizz
- Koninklijk huis
- Theologie, religie, spiritualiteit
- Anders, namelijk …

Q9: Wat zijn andere nieuwsgebieden waarin u regelmatig werkt (meer dan één keer per week)?
Eén of meerdere antwoorden mogelijk:

- Geen andere specialisatie
- Economie / financiën
- Politiek / Binnenland
- Buitenland / internationaal / EU
- Regionaal / lokaal
- Veiligheid / criminaliteit / justitie
- Milieu / klimaat / energie
- Woningmarkt
- Sociale zekerheid / armoede
- Asiel / immigratie
- Gezondheid / welzijn
- Onderwijs / opvoeding
- Wetenschap / technologie
- Reizen / toerisme
- Sport
- Lifestyle / mode
- Entertainment
- Kunst / cultuur

- Media
- Showbizz
- Koninklijk huis
- Theologie, religie, spiritualiteit
- Anders, namelijk …

Q10: Wat is uw hoogst genoten opleiding?

- Middelbare school niet afgemaakt
- Middelbare school
- MBO
- Enkele jaren HBO of universiteit, maar geen diploma
- HBO: Bachelor of gelijkwaardig
- Universiteit: Bachelor
- Universiteit: Master
- Gepromoveerd
- Anders, namelijk …

Q11: Heeft u een journalistieke opleiding afgerond?

- Nee
- Ja

Q12: Kunt u aangeven bij welke instelling u deze journalistieke opleiding heeft afgerond?

- MBO Mediaopleiding. Aan deze school:
- HBO School voor journalistiek. Aan deze school:
- Universitaire opleiding journalistiek. Aan deze universiteit:
- Postacademische opleiding journalistiek. Aan deze school/universiteit:
- Interne journalistieke opleiding (via werkgever), namelijk
- Anders, namelijk …

Q13: Beschouwt u zichzelf als een eerste generatie-student (dat is iemand die als eerste in zijn/haar gezin hoger onderwijs volgt)?

- Nee
- Ja

Q14: Wat is uw geslacht?

- Vrouw
- Man
- Anders, namelijk …
- Vertel ik liever niet

Q15: In welk jaar bent u geboren?

Open antwoord

Q16: Deze en de volgende vraag gebruiken we om te bepalen in wat voor omgeving u woont en bent opgegroeid, om zo te weten welke gebieden in Nederland vertegenwoordigd zijn in de journalistiek. De exacte plaatsnaam zal worden verwijderd uit de data, zodat dit niet zichtbaar en/of herleidbaar is.

In welke plaats en provincie woont u momenteel?

- Plaatsnaam:
- Provincie:

Q17: En in welke plaats bent u voornamelijk opgegroeid tijdens uw jeugd?

- Plaatsnaam:
- Provincie:

Q18: Hoe zou u de sociaaleconomische klasse beschrijven van het huishouden waarin u bent opgegroeid?

- laag (ouders zonder of met laag opleidingsniveau, lage beroepsstatus, en/of een laag huishoudinkomen)
- middelmatig laag
- gemiddeld
- redelijk hoog
- hoog (hoog opgeleide ouders met hoge beroepsstatus en/of hoog huishoudinkomen)

Q19: Hoe zou u uw huidige sociaaleconomische klasse beschrijven?

- laag (ouders zonder of met laag opleidingsniveau, lage beroepsstatus, en/of een laag huishoudinkomen)
- middelmatig laag
- gemiddeld
- redelijk hoog
- hoog (hoog opgeleide ouders met hoge beroepsstatus en/of hoog huishoudinkomen)

Q20: Er wordt vaak gesproken over diversiteit op de redactievloer. Beschouwt u zichzelf als onderdeel van een of meerdere groepen die als "divers" kunnen worden gezien? Zo ja, kunt u toelichten aan welke groep(en) u dan denkt?

Open antwoord[6]

Q21: Bent u lid van een belangenorganisatie of vakbond die voornamelijk bedoeld is voor mensen werkzaam in de journalistiek of in de communicatiebranche?

- Nee
- Ja, namelijk NVJ
- Ja, namelijk Auteursbond
- Ja, andere organisatie, namelijk:

Q22: Bezit u een perskaart?

- Nee
- Ja

Q23: Wat is uw huidige werksituatie of type aanstelling?

- Voltijds vast contract
- Deeltijds vast contract
- Voltijds tijdelijk contract
- Deeltijds tijdelijk contract
- Freelance of zelfstandige voor 1 vaste opdrachtgever
- Freelance of zelfstandige voor verschillende opdrachtgevers
- Stagecontract
- Vrijwilliger
- Gepensioneerd, maar nog journalistiek actief
- Gepensioneerd, niet meer journalistiek actief
- Werkloos / werkzoekend
- Anders, namelijk …

[6] In een eerdere versie van de vragenlijst werd aan NVJ-leden de onderstaande vraag voorgelegd. Beide vragen werden samengevoegd in de uiteindelijke analyse:

Er wordt vaak gesproken over diversiteit op de redactievloer. **Vindt u van uzelf dat u tot een of meerdere van deze vaak gebruikte minderheidscategorieën behoort? Zo ja, welke?**
☐ Gender, zo ja welke _____
☐ Seksuele geaardheid, zo ja welke _____
☐ Fysieke of andersoortige beperking, zo ja welke _____
☐ Geloof of levensbeschouwing, zo ja welke _____
☐ Huidskleur of etniciteit, zo ja welke _____
☐ Ander identiteitskenmerk, namelijk _____
☐ Nee, ik beschouw mezelf niet als lid van een minderheidscategorie

Q24: Is de aanstelling voor uw journalistieke beroepsactiviteiten de afgelopen 3 jaar gewijzigd? Zo ja, hoe?

- Nee
- Ja, namelijk ...

Q25a: Verwacht u over drie jaar nog in de journalistiek werkzaam te zijn?

- Zeker niet
- Zeer onwaarschijnlijk
- Waarschijnlijk niet
- Waarschijnlijk wel
- Zeer waarschijnlijk wel
- Zeker wel

Q25b: Kunt u dit antwoord toelichten?

Open antwoord

Q26: Hoeveel uur per week werkt u gemiddeld als betaald journalist?

- 0-8 uur
- 9-16 uur
- 17-24 uur
- 25-32 uur
- 33-36 uur
- 36-40 uur
- Meer dan 40 uur

Q27: Welk percentage (%) van uw totale inkomen is ongeveer afkomstig van uw werk als journalist?

Maak een inschatting als u het niet precies weet. Gebruik in uw antwoord alleen cijfers (geen %-teken of spaties).

Open antwoord

Q28: Ontvangt u naast uw journalistieke werk ook regelmatig inkomen door te werken in een van de volgende sectoren? Kies alles wat van toepassing is.

- Nee, geen inkomsten uit een andere sector
- Reclame
- Public relations, corporate communicatie of bedrijfscommunicatie
- Onderwijs (bijvoorbeeld lesgeven of trainingen)
- Lokale of nationale overheidsinstanties
- Anders, namelijk:

Q29: U gaf aan ook inkomen te ontvangen door te werken in een andere sector dan in de journalistiek alleen.

Doet u als journalist weleens verslag over onderwerpen die bij uw niet-journalistieke werkzaamheden ook centraal staan?

- Nee, deze onderwerpen staan volkomen los van elkaar.
- Er is enige mate van overlap.
- Ja, de onderwerpen bij de journalistieke en niet-journalistieke werkzaamheden zijn grotendeels dezelfde.

Q30: Hoe groot acht u het risico op belangenverstrengeling in de wisselwerking tussen uw journalistieke en niet-journalistieke werkzaamheden?

- Erg klein: 0
- 1
- 2
- 3
- 4
- Erg groot: 5

Q30b: Als u dat wilt, dan kunt u hier dit antwoord toelichten:

Open antwoord

Q31: Is het aantal journalistieke collega's op uw redactie in de afgelopen 3 jaar veranderd en zo ja, op welke wijze?

- Sterk gedaald
- Gedaald
- Onveranderd
- Gegroeid
- Sterk gegroeid
- Ik kan dit niet beoordelen (bijv. omdat u nog geen 3 jaar werkzaam bent)

Q32: Verwacht u dat het aantal journalistieke collega's op uw redactie in de komende 3 jaar zal veranderen en zo ja, op welke wijze?

- Sterk dalen
- Dalen
- Onveranderd blijven (stabiel)
- Groeien
- Sterk groeien
- Ik weet het niet

Q33: Hoe denkt u dat het aantal journalisten dat werkzaam is in het Nederlandse medialandschap in de afgelopen 3 jaar is veranderd?

- Sterk gedaald
- Gedaald
- Onveranderd
- Gegroeid
- Sterk gegroeid
- Ik weet het niet

Q34: Verwacht u dat het aantal journalisten dat werkzaam is in het Nederlandse medialandschap in de komende 3 jaar zal veranderen en zo ja, op welke wijze?

- Sterk dalen
- Dalen
- Onveranderd blijven (stabiel)
- Groeien
- Sterk groeien
- Ik weet het niet

Q35: Hoeveel jaar bent u al werkzaam als journalist? (gebruik alleen cijfers in uw antwoord)

Open antwoord

Q36: En hoeveel jaar werkt u al bij uw huidige (hoofd)werkgever en/of belangrijkste opdrachtgever? (gebruik alleen cijfers in uw antwoord)

Open antwoord

Q37: Hoe zou u de branche van uw voornaamste werkgever omschrijven? Voorbeelden: 1. Als u een podcast maakt voor NRC, dan is de branche van uw werkgever nog steeds “Landelijk dagblad”. 2. Als u sociale mediaredacteur bent voor Wakker Nederland (WNL), dan is de branche van uw werkgever “Landelijke publieke omroep”.

- Landelijk dagblad
- Regionaal dagblad
- Lokaal weekblad / huis-aan-huisblad
- Tijdschrift / magazine / opinietijdschrift
- TV: landelijke publieke omroep
- TV: lokaal of regionaal
- TV: commerciële landelijke omroep
- Radio: landelijke publieke omroep
- Radio: regionale of lokale publieke omroep
- Radio: commerciële omroep

- Podcast
- Persagentschap, zoals ANP, Reuters, AP, etc.
- Online-only nieuwsaanbieders, zoals NU.nl, de Correspondent
- Andere soort websites/app
- Sociale media, zoals Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn
- Technologiebedrijven, zoals Blendle, Microsoft
- Vakblad o Bedrijfsblad
- Verenigingsblad
- Anders, namelijk …
- Ik werk voor opdrachtgevers in meerdere branches, namelijk …
- Ik heb geen hoofdwerkgever binnen één branche

Q38: Wat is de naam van het medium waar u voornamelijk voor werkt?

Deze naam zal voordat de analyses plaatsvinden worden geanonimiseerd, zodat uw andere antwoorden niet direct tot u of uw werkgever/opdrachtgever herleid kunnen worden.

Open antwoord

Q39: In welke stad of dorp is het redactiekantoor (of medium) waar u voornamelijk werkt gevestigd?

Open antwoord

Q40: Op wat voor een soort bereik is het medium waar u voornamelijk voor werkt gericht?

- Lokaal bereik (bijv. stad/gemeente)
- Regionaal bereik (bijv. provincie, regio)
- Nationaal bereik (heel Nederland)
- Internationaal bereik

Q41: Maakt u hier een schatting indien dit enigszins bekend is:

Hoeveel mensen worden ongeveer bereikt met uw individuele artikelen/items?

Als u voor een krant werkt, dan is de oplage een accurate schatting. Voorbeelden:

1. Werkt u bij WeesperNieuws dan is het bereik ongeveer 1.000-10.000 mensen

2. Werkt u bij het NOS Journaal of RTL Nieuws (televisie) dan is uw bereik meer dan een miljoen (1.000.000) mensen.

- 10-100 mensen
- 100-1.000 mensen
- 1000-10.000 mensen
- 10.000-50.000 mensen
- 50.000-100.000 mensen
- 100.000-500.000 mensen

- 500.000-1.000.000 mensen
- Meer dan een miljoen (1.000.000) mensen
- Dat weet ik niet

Q42: Wat beschouwt u als de drie belangrijkste uitdagingen voor het functioneren van de journalistiek in Nederland in de komende 5 tot 10 jaar?

Uitdaging 1:

Open antwoord

Uitdaging 2:

Open antwoord

Uitdaging 3:

Open antwoord

Q43: Mensen spreken vaak in termen van "links" versus "rechts" als het over politiek gaat.

Waar zou u de Nederlandse media in het algemeen plaatsen op een schaal van "zeer links" tot "zeer rechts"? Nederlandse media in het algemeen:

- zeer links
- links
- enigszins links
- niet links noch rechts
- enigszins rechts
- rechts
- zeer rechts

Q44: Waar zou het medium waar u voor werkt plaatsen op een schaal van "zeer links" tot "zeer rechts"? Het medium waar ik voor werk:

- zeer links
- links
- enigszins links
- niet links noch rechts
- enigszins rechts
- rechts
- zeer rechts

Q45: Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van "zeer links" tot "zeer rechts"? Ikzelf:

- zeer links
- links
- enigszins links
- niet links noch rechts
- enigszins rechts
- rechts
- zeer rechts

Q46: Waar zou u het publiek plaatsen van het medium waar u voor werkt op een schaal van "zeer links" tot "zeer rechts"? Het publiek van dit medium:

- zeer links
- links
- enigszins links
- niet links noch rechts
- enigszins rechts
- rechts
- zeer rechts

Q47: Waar zou u de Nederlandse bevolking in het algemeen plaatsen op een schaal van "zeer links" tot "zeer rechts"? Nederlandse bevolking in het algemeen:

- zeer links
- links
- enigszins links
- niet links noch rechts
- enigszins rechts
- rechts
- zeer rechts

Q48: Een redactiestatuut zou de vrijheid van handelen van een redactie moeten waarborgen, zelfs als die vrijheid op gespannen voet staat met commerciële overwegingen.

Heeft het medium waar u voornamelijk voor werkt een redactiestatuut?

In sommige sectoren heeft het redactiestatuut een andere naam (in de omroepwereld wordt het bijv. soms nog programmastatuut genoemd).

- Nee, dit medium heeft geen redactiestatuut
- Ik weet niet of dit medium een redactiestatuut heeft
- Ja, dit medium heeft een redactiestatuut

Q49: Weet u wat er in grote lijnen in het redactiestatuut staat?

- Nee
- Grotendeels niet
- Grotendeels wel
- Ja

Q50: Hoe kijkt u naar de rol en effectiviteit van het redactiestatuut om de journalistieke onafhankelijkheid van u en uw directe collega's te beschermen?

Open antwoord

Q51: Hoe zeer bent u het eens of oneens met deze stelling?:

Dankzij de aanwezigheid van een redactiestatuut is de journalistieke onafhankelijkheid van mijn organisatie gewaarborgd.

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens of oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Q52-Q63: Kunt u van onderstaande factoren aangeven in hoeverre deze van invloed zijn op uw inhoudelijke werkzaamheden (bijv. onderwerpkeuze, toon, invalshoek) en of u deze invloed als positief of negatief ervaart?

Bijvoorbeeld omdat uw producties er beter van worden (positief) of omdat uw journalistieke vrijheid beperkt wordt (negatief).

Schaal loopt van -2, erg negatieve invloed; -1, negatieve invloed; 0, geen invloed; 1, positieve invloed; 2, erg positieve invloed

(**52**) Uw collega's op de redactie waar u werkt
(**53**) De chef van mijn redactie
(**54**) De eindredacteur (verantwoordelijk voor de laatste redactionele controle en correcties)
(**55**) De hoofdredacteur (verantwoordelijk voor redactionele beleid en strategie)
(**56**) De directeur / uitgever van uw nieuwsorganisatie (verantwoordelijk voor commerciële doelen)
(**57**) De eigenaren van uw nieuwsorganisatie
(**58**) Adverteerders en reclameoverwegingen
(**59**) Publieksonderzoek en data, bijvoorbeeld waarderingscijfers, oplagecijfers en online statistieken
(**60**) Beschikbaarheid van (financiële) middelen om nieuws te verzamelen
(**61**) Tijdsbeperkingen
(**62**) Zelfcensuur
(**63**) Uw persoonlijke waarden en overtuigingen

Q64-Q75: En kunt u ook van deze factoren aangeven of en hoe deze van invloed zijn op uw inhoudelijke werkzaamheden (bijv. onderwerpkeuze, toon, invalshoek)?

Schaal loopt van -2, erg negatieve invloed; -1, negatieve invloed; 0, geen invloed; 1, positieve invloed; 2, erg positieve invloed

(**64**) Collega's van andere media
(**65**) Feedback van het publiek
(**66**) Concurrerende nieuwsorganisaties
(**67**) Mediawetten en mediaregelgeving
(**68**) Overheidsambtenaren
(**69**) De regering en/of overheid
(**70**) Individuele politici
(**71**) Zakenmensen
(**72**) Public relations
(**73**) Belangengroepen (zoals NGO's, vakbonden)
(**74**) Redactiestatuut
(**75**) Kunstmatige intelligentie (AI, zoals ChatGPT)

Q76-Q85: Hoe tevreden of ontevreden bent u over elk van de volgende aspecten van uw beroep?

Schaal loopt van -2, zeer ontevreden; -1, ontevreden; 0, neutraal; 1, tevreden; 2, zeer tevreden

(**76**) Werkdruk
(**77**) Werkzekerheid
(**78**) Promotiekansen / loopbaanperspectief
(**79**) Individuele autonomie binnen de redactie (bv. onderwerpkeuze, keuze invalshoek)
(**80**) Werkcultuur binnen de organisatie
(**81**) Relatie met directe collega's
(**82**) Relatie met leidinggevende(n)
(**83**) Autonomie van de redactie t.o.v. commerciële druk
(**84**) Autonomie van de redactie t.o.v. politieke druk
(**85**) Autonomie van de redactie t.o.v. de eigenaar(s)[7]

Q86-Q96: Veiligheid is wereldwijd een belangrijk vraagstuk in de journalistiek.

Hoe vaak heeft u als journalist in de afgelopen vijf jaar te maken gehad met één van de volgende type bedreigingen vanuit de buitenwereld?

Schaal loopt van 0, nooit; 1, minder dan één keer per jaar; 2, jaarlijks; 3, meerdere keren per jaar (max. 10); 4, maandelijks; 5, wekelijks; 6, vrijwel dagelijks

(**86**) Aan u gerichte vernederende of hatelijke opmerkingen
(**87**) Laster: Openlijk in diskrediet brengen van uw werk
(**88**) Hacken of blokkeren van uw social media accounts of websites
(**89**) (Dreiging met) juridische stappen tegen u vanwege uw werk

[7] Omdat publieke omroepen geen eigenaar(s) hebben werd gevraagd hoe tevreden zijn waren over de autonomie van de redactie t.o.v. respectievelijk van (85a) de politieke media-beleidsmakers en (85b) de omroep(vereniging).

(**90**) Stalking
(**91**) Op u gerichte bedreigingen of intimidatie: Online
(**92**) Op u gerichte bedreigingen of intimidatie: Offline
(**93**) Fysieke agressie
(**94**) Intimidatie gericht op uw gezin of naasten
(**95**) Diefstal of vernieling van apparatuur
(**96**) Doxing: het ongewild delen van uw persoonlijke informatie op het internet

Q97-Q102: Hoezeer bent u het eens of oneens met de onderstaande stellingen over de Nederlandse journalistiek in het algemeen:

Schaal loopt van 0, helemaal mee oneens; 1, mee oneens; 2, niet mee eens of oneens; 3, mee eens; 4, helemaal mee eens

(**97**) Het publiek (lezers, kijkers) heeft een grote invloed op de keuzes van de Nederlandse journalistiek
(**98**) De politiek heeft een grote invloed op de keuzes van de Nederlandse journalistiek
(**99**) De media eigenaren hebben een grote invloed op de keuzes van de Nederlandse journalistiek
(**100**) De Nederlandse journalistiek heeft veel invloed op de publieke opinie
(**101**) De Nederlandse journalistiek heeft veel invloed op de politiek
(**102**) De redacties van Nederlandse media hebben invloed op hun media eigenaren (deze zijn bereid om te luisteren)

Q103-Q110: Hoe vaak neemt u in uw eigen werk een bestaand artikel grotendeels over (bijv. content sharing) vanuit één van de onderstaande bronnen?

Met grotendeels bedoelen we dat meer dan de helft van de originele tekst wordt overgenomen in uw item.

Schaal loopt van 0, nooit; 1, zelden: minder dan eens per maand; 2, soms: maandelijks; 3, regelmatig: wekelijks; 4, vaak: dagelijks; 5, altijd

(**103**) Bericht van een Nederlands persbureau (ANP)
(**104**) Persbericht van een overheidsinstantie
(**105**) Persbericht van een commerciële organisatie
(**106**) Persbericht van een NGO (niet commerciële organisatie)
(**107**) Bericht van een andere (nationale / regionale / lokale) publieke omroep dan het medium waar ik voor werk
(**108**) Bericht van een ander medium met andere eigenaar dan het medium waar ik voor werk (**109**) Bericht van een buitenlands persbureau (bijv. Reuters, AP)
(**110**) Door AI gegenereerd bericht

Q111-Q115: Hoezeer bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Schaal loopt van 0, helemaal mee oneens; 1, mee oneens; 2, niet mee eens of oneens; 3, mee eens; 4, helemaal mee eens

(**111**) Mijn persoonlijke achtergrond heeft invloed op de onderwerpen die ik selecteer

als journalist
(**112**) Mijn persoonlijke achtergrond heeft invloed op de invalshoeken die ik belicht in de onderwerpen waar ik verslag van doe
(**113**) Ik probeer zoveel mogelijk professionele distantie te betrachten bij de onderwerpen waar ik verslag van doe
(**114**) Wie of wat ik ben heeft geen invloed op hoe ik mijn journalistieke werk doe
(**115**) Het medium waarvoor ik werk heeft een specifieke politieke kleur die mij richting geeft over hoe ik verslag moet doen

Q116-Q138: U bent nu bijna aan het einde van de vragenlijst. Dit is de laatste inhoudelijke vraag. Deze vraag komt voort uit een internationaal vergelijkend onderzoek en bevat daarom veel verschillende onderwerpen. Daardoor is deze ook relatief lang. Uw antwoorden helpen om de positie van Nederlandse journalisten te bepalen in vergelijking tot andere landen. De volgende vraag gaat over uw werk als journalist in de maatschappij:

Kunt u aangeven hoe belangrijk de onderstaande aspecten zijn in uw functie als journalist?

Schaal loopt van 0, helemaal niet belangrijk; 1, nauwelijks belangrijk; 2, enigszins belangrijk; 3, erg belangrijk; 4, heel erg belangrijk

(**116**) Zo snel mogelijk informeren van het publiek
(**117**) Informatie bieden die mensen nodig hebben voor hun politieke meningsvorming
(**118**) Voorlichten van het publiek
(**119**) Desinformatie (fake news) tegengaan
(**120**) Controleren van de macht
(**121**) Onderzoeken wat machtige individuen of instituties zeggen of doen
(**122**) Verslag doen van machtsmisbruik of wandaden door invloedrijke personen/groepen
(**123**) Mensen stimuleren tot politieke participatie
(**124**) Burgers de kans bieden hun mening te geven
(**125**) Gemarginaliseerde groepen een stem geven
(**126**) Analyseren van de actualiteit
(**127**) Toekomstige gevolgen van actuele gebeurtenissen uitleggen
(**128**) Presenteren van achtergrondinformatie en context voor burgers met betrekking tot specifieke nieuwsgebeurtenissen
(**129**) Pleiten voor sociale verandering
(**130**) De politieke agenda beïnvloeden
(**131**) Wijzen op mogelijke oplossingen voor maatschappelijke problemen
(**132**) Vergroten van de diversiteit in de media
(**133**) Opkomen voor kansarme mensen in de samenleving
(**134**) Het geven van uw mening over het nieuws waar u verslag van doet
(**135**) Een bepaald standpunt verdedigen
(**136**) Bieden van vermaak en ontspanning
(**137**) Het soort nieuws bieden dat het grootste publiek trekt
(**138**) Dialoog voeren met het publiek over actuele kwesties

Appendix C: Volledige resultaten regressiemodellen

Tabel C1. *Gestandaardiseerd regressiemodel ervaren vrijheid*

Variabelen	*β*	*SE*	95% BI		*p*
			OG	BG	
Onafhankelijke variabele					
Organisatietype: Ander commercieel	0.01	0.03	-0.05	0.08	0.720
Organisatietype: Geen winstoogmerk, niet publiek	0.07	0.04	0.00	0.14	0.050*
Organisatietype: Publiek	-0.08	0.03	-0.15	-0.02	0.009**
Controle variabelen: micro					
Vrouw zijn	-0.05	0.03	-0.11	0.01	0.131
Leeftijd	-0.01	0.04	-0.08	0.07	0.855
Opleiding	-0.01	0.03	-0.08	0.05	0.676
Sociaaleconomische status (opgegroeid)	0.03	0.03	-0.04	0.09	0.412
Sociaaleconomische status (nu)	0.17	0.03	0.10	0.23	< .001***
Wel divers	0.01	0.03	-0.05	0.07	0.745
Functie: Reguliere journalist	0.02	0.03	-0.05	0.08	0.632
Columnist	0.09	0.03	0.03	0.16	0.004**
Aanstelling: Freelance	-0.10	0.03	-0.16	-0.03	0.003**
Aanstelling: Overig	-0.05	0.03	-0.11	0.01	0.098
Aanstelling: Tijdelijk	-0.04	0.03	-0.10	0.03	0.245
Controle variabelen: meso					
Bereik: Internationaal	-0.03	0.03	-0.09	0.04	0.446
Bereik: Lokaal	0.12	0.03	0.06	0.18	< .001***
Bereik: Regionaal	0.08	0.04	0.00	0.15	0.036*
Controle variabelen: macro					
Veelvoorkomende bedreigingen	0.09	0.03	0.02	0.15	0.013*
Zeldzame bedreigingen	-0.01	0.03	-0.08	0.05	0.687

Noot. β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt; SE = standaardfout; BI = betrouwbaarheidsinterval; OG = ondergrens; BG = bovengrens. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Referentiecategorieën: grote uitgever, man, leidinggevende functie, vaste aanstelling en nationaal bereik.

Tabel C2. *Gestandaardiseerd regressiemodel mate van zelfcensuur*

Variabelen	*β*	*SE*	95% BI		*p*
			OG	BG	
Onafhankelijke variabele					
Organisatietype: Ander commercieel	-0.01	0.03	-0.08	0.06	0.766
Organisatietype: Geen winstoogmerk, niet publiek	0.03	0.04	-0.05	0.10	0.481
Organisatietype: Publiek	0.01	0.03	-0.05	0.08	0.687
Controle variabelen: micro					
Vrouw zijn	0.09	0.03	0.03	0.16	0.004**
Leeftijd	0.04	0.04	-0.03	0.11	0.303
Opleiding	-0.01	0.03	-0.07	0.06	0.868
Sociaaleconomische status (opgegroeid)	-0.08	0.03	-0.15	-0.02	0.014*
Sociaaleconomische status (nu)	-0.04	0.03	-0.11	0.02	0.210
Wel divers	0.02	0.03	-0.05	0.08	0.564
Functie: Reguliere journalist	0.07	0.03	0.00	0.13	0.042*
Columnist	0.00	0.03	-0.06	0.07	0.888
Aanstelling: Freelance	0.08	0.03	0.01	0.14	0.017*
Aanstelling: Overig	0.00	0.03	-0.06	0.06	0.930
Aanstelling: Tijdelijk	0.03	0.03	-0.04	0.10	0.364
Controle variabelen: meso					
Bereik: Internationaal	0.01	0.03	-0.06	0.07	0.869
Bereik: Lokaal	0.04	0.03	-0.02	0.10	0.205
Bereik: Regionaal	0.05	0.04	-0.02	0.13	0.159
Controle variabelen: macro					
Veelvoorkomende bedreigingen	0.01	0.04	-0.06	0.08	0.854
Zeldzame bedreigingen	0.08	0.03	0.01	0.15	0.024*

Noot. β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt; SE = standaardfout; BI = betrouwbaarheidsinterval; OG = ondergrens; BG = bovengrens. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Referentiecategorieën: grote uitgever, man, leidinggevende functie, vaste aanstelling en nationaal bereik.

Tabel C3. *Gestandaardiseerd regressiemodel ervaren invloed van eigenaren*

Variabelen	*β*	*SE*	95% BI		*p*
			OG	BG	
Onafhankelijke variabele					
Organisatietype: Ander commercieel	0.11	0.04	0.03	0.19	0.005**
Organisatietype: Geen winstoogmerk, niet publiek	0.15	0.04	0.07	0.23	< .001***
Controle variabelen: micro					
Vrouw zijn	-0.09	0.04	-0.17	-0.02	0.013*
Leeftijd	0.03	0.04	-0.06	0.12	0.520
Opleiding	0.02	0.04	-0.06	0.10	0.579
Sociaaleconomische status (opgegroeid)	0.05	0.04	-0.02	0.13	0.162
Sociaaleconomische status (nu)	0.05	0.04	-0.03	0.13	0.184
Wel divers	-0.04	0.04	-0.11	0.04	0.316
Functie: Reguliere journalist	-0.10	0.04	-0.17	-0.03	0.009**
Columnist	0.07	0.04	-0.00	0.15	0.056
Aanstelling: Freelance	-0.14	0.04	-0.21	-0.06	< .001***
Aanstelling: Overig	0.04	0.04	-0.03	0.11	0.283
Aanstelling: Tijdelijk	0.00	0.04	-0.07	0.08	0.944
Controle variabelen: meso					
Bereik: Internationaal	-0.01	0.04	-0.09	0.07	0.809
Bereik: Lokaal	0.06	0.04	-0.01	0.14	0.094
Bereik: Regionaal	0.07	0.04	-0.02	0.16	0.105
Controle variabelen: macro					
Veelvoorkomende bedreigingen	-0.05	0.04	-0.13	0.03	0.210
Zeldzame bedreigingen	-0.05	0.04	-0.13	0.03	0.238

Noot. β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt; SE = standaardfout; BI = betrouwbaarheidsinterval; OG = ondergrens; BG = bovengrens. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Referentiecategorieën: grote uitgever, man, leidinggevende functie, vaste aanstelling en nationaal bereik.

Tabel C4. *Gestandaardiseerd regressiemodel ervaren tevredenheid autonomie t.o.v. van eigenaren*

Variabelen	*β*	*SE*	95% BI		*p*
			OG	BG	
Onafhankelijke variabele					
Organisatietype: Ander commercieel	0.14	0.04	0.06	0.22	< .001***
Organisatietype: Geen winstoogmerk, niet publiek	0.08	0.04	-0.00	0.16	0.065
Controle variabelen: micro					
Vrouw zijn	-0.16	0.04	-0.23	-0.09	< .001***
Leeftijd	-0.14	0.04	-0.22	-0.05	0.001**
Opleiding	0.05	0.04	-0.03	0.12	0.235
Sociaaleconomische status (opgegroeid)	-0.01	0.04	-0.08	0.06	0.804
Sociaaleconomische status (nu)	0.11	0.04	0.04	0.19	0.003**
Wel divers	-0.06	0.04	-0.13	0.02	0.133
Functie: Reguliere journalist	-0.06	0.04	-0.13	0.01	0.111
Columnist	0.09	0.04	0.01	0.16	0.021*
Aanstelling: Freelance	-0.20	0.04	-0.27	-0.13	< .001***
Aanstelling: Overig	0.02	0.03	-0.05	0.09	0.586
Aanstelling: Tijdelijk	-0.05	0.04	-0.12	0.03	0.212
Controle variabelen: meso					
Bereik: Internationaal	-0.03	0.04	-0.10	0.05	0.473
Bereik: Lokaal	-0.01	0.04	-0.08	0.06	0.800
Bereik: Regionaal	-0.01	0.04	-0.10	0.07	0.734
Controle variabelen: macro					
Veelvoorkomende bedreigingen	0.00	0.04	-0.07	0.08	0.932
Zeldzame bedreigingen	-0.05	0.04	-0.13	0.02	0.148

Noot. β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt; SE = standaardfout; BI = betrouwbaarheidsinterval; OG = ondergrens; BG = bovengrens. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Referentiecategorieën: grote uitgever, man, leidinggevende functie, vaste aanstelling en nationaal bereik.

Tabel C5. *Gestandaardiseerd regressiemodel ervaren effectiviteit redactiestatuut*

Variabelen	*β*	*SE*	95% BI		*p*
			OG	BG	
Onafhankelijke variabele					
Organisatietype: Ander commercieel	0.12	0.04	0.05	0.19	0.001**
Organisatietype: Geen winstoogmerk, niet publiek	-0.05	0.04	-0.13	0.02	0.159
Organisatietype: Publiek	-0.05	0.04	-0.12	0.02	0.177
Controle variabelen: micro					
Vrouw zijn	-0.05	0.03	-0.12	0.02	0.154
Leeftijd	0.13	0.04	0.05	0.21	< .001***
Opleiding	-0.05	0.04	-0.12	0.02	0.165
Sociaaleconomische status (opgegroeid)	0.02	0.04	-0.05	0.09	0.528
Sociaaleconomische status (nu)	0.07	0.04	-0.00	0.14	0.060
Wel divers	-0.01	0.04	-0.08	0.06	0.843
Functie: Reguliere journalist	-0.04	0.03	-0.11	0.03	0.255
Columnist	-0.02	0.04	-0.09	0.05	0.606
Aanstelling: Freelance	-0.05	0.04	-0.12	0.02	0.157
Aanstelling: Overig	0.04	0.03	-0.02	0.11	0.208
Aanstelling: Tijdelijk	0.05	0.04	-0.02	0.12	0.202
Controle variabelen: meso					
Bereik: Internationaal	0.02	0.04	-0.05	0.09	0.507
Bereik: Lokaal	0.01	0.03	-0.06	0.08	0.783
Bereik: Regionaal	-0.05	0.04	-0.13	0.03	0.210
Controle variabelen: macro					
Veelvoorkomende bedreigingen	-0.02	0.04	-0.10	0.05	0.511
Zeldzame bedreigingen	0.02	0.04	-0.05	0.09	0.603

Noot. β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt; SE = standaardfout; BI = betrouwbaarheidsinterval; OG = ondergrens; BG = bovengrens. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Referentiecategorieën: grote uitgever, man, leidinggevende functie, vaste aanstelling en nationaal bereik.